

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3726

[Total No. of Pages : 3

[5159]-1

M.Com. (Semester - I)
MANAGEMENT ACCOUNTING

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) What is Management Accounting? Establish the relationship between Financial Accounting, Cost Accounting and Management accounting.

OR

Describe analysis and interpretation of financial statements. Explain the various methods of such analysis.

Q2) The following are the Balance Sheets of UNIPUNE Limited, Pune, prepared as on 31st March 2009 and 31st March 2010.

Liabilities	31.03.09	31.03.10	Assets	31.03.09	31.03.10
Share Capital	10,00,000	12,00,000	Good will	1,00,000	55,000
General Reserve	1,50,000	1,75,000	Land and building	9,00,000	8,10,000
Contingency Reserve	35,000	50,000	Plant and Machinery	6,00,000	7,25,000
Profit & Loss A/c	1,52,000	1,53,000	Furniture	1,00,000	1,80,000
Bank Loan	2,50,000	2,50,000	Trade Investments	40,000	80,000
15% Debentures	2,00,000	1,60,000	Sundry Debtors	1,31,000	1,16,000
Bank overdraft	30,000	20,000	Bills		
Sundry Creditors	67,000	68,000	Receivables	66,000	56,000
Bills Payables	68,000	–	Stock	47,000	75,000
Proposed Dividend	1,20,000	1,00,000	Cash and Bank	78,000	50,000
Provision for taxation	40,000	35,000	Pre-paid salary	–	24,000
			Preliminary Expenses	50,000	40,000
	21,12,000	22,11,000		21,12,000	22,11,000

P.T.O.

You are required to prepare the Fund Flow Statement with necessary working notes after considering the following information.

- a) All fixed assets are depreciated by 10% of the opening balance.
- b) The 15% Debentures are redeemed by purchasing in the open market at 96.
- c) During the year Rs. 42,000 are provided for taxes,
- d) During the year an old machine costing Rs.1,50,000/- having depreciated up to 40% was exchanged with a new machine. The old machine was valued at 60% of the book value. The balance payment of the machine was made in cash..
- e) During the year new furniture of Rs. 1,50,000/- was purchased and some of the old furniture was sold @ 60% loss.

Q3) What do you understand by Responsibility Accounting? Explain its structure, objectives and advantages in the modern business.

OR

Prepare a Balance Sheet with as much details as possible from the following information :

- Stock velocity 8
- Capital turnover ratio 3
- Fixed Assets turnover ratio 5
- Gross Profit turnover ratio 20%
- Debtors velocity 73 days
- Creditors velocity 2 months
- Gross profit Rs. 1,20,000/-
- Reserve and Surplus Rs. 20,000/-
- Closing stock was Rs. 6,000/- in excess of the opening stock.
- There are no long term liabilities.

Q4) From the following estimations prepare the statement showing estimated amount of working capital:

- a) The actual sales during the year 2009-10 was 1,50,000 units which is likely to be increased by 20% for the next year.
- b) Goods are sold at 25% above the cost.
- c) The cost incurred during the year was —
Raw material — Rs. 2,10,000/
Labour cost -- Rs. 1,20,000.-
Overheads — Rs. 60,000.- (80% fixed)
- d) The management wants to maintain the stock of raw material which will satisfy the requirement of 15 days and the stock of finished goods equal to the sales of the next month.
- e) The raw material remains in the process for three weeks for which labour cost and overheads are to be considered at 40% and 70% completion stage.
- f) 10% of the purchases are made on cash basis, 10% on the advance payment of one month and the remaining on two months credit.
- g) Sales are made on one month credit.
- h) Fixed overheads are paid with one month time lag while the variable overheads are paid with 20 days time lag.
- i) Workmen are paid on monthly basis.
- j) The management wants maintain minimum cash balance equal to the monthly sales.

OR

What is working capital? Explain the various factors affecting the need of working capital.

Q5) Write detailed notes on any four of the following :

- a) Limitations of Management Accounting
- b) Importance of Cash Flow Statement.
- c) Long term solvency ratio
- d) Receivables management.
- e) Kinds of working capital
- f) Investment cost centre.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3727

[Total No. of Pages : 4

[5159]-2

M. Com. (Part - I) (Semester - I)
STRATEGIC MANAGEMENT
(2008 Pattern) (Compulsory)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Define the term Strategic Management' Describe the nature and scope of Strategic Management. **[20]**

OR

What is Internal Environment Analysis? Explain in detail three main steps in the process of Internal Environment Analysis.

Q2) What is strategic evaluation? Explain the basic steps in the process of strategic evaluation. **[20]**

OR

Explain the factors affecting choice of organizational structure.

Q3) What are the responsibilities of Human resource management? **[20]**

OR

Explain the advantages and disadvantages of strategic planning.

Q4) What is strategic vision? State the purposes of developing strategic vision. **[20]**

OR

- a) Explain the objective of Financial strategy.
- b) Explain the need and significance of Marketing strategy.

P.T.O.

Q5) Write short notes on : (Any two)

[20]

- a) Six sigma
- b) Mergers
- c) Core competencies
- d) Strategic planning

Total No. of Questions : 5]

P3727

[5159]-2

M. Com. (Part - I) (Semester - I)
STRATEGIC MANAGEMENT
(2008 Pattern) (Compulsory)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पाहावी.

प्रश्न 1) व्यूहरचनात्मक व्यवस्थापन या संज्ञेची व्याख्या द्या. व्यूहरचनात्मक व्यवस्थापनाचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा. [20]

किंवा

अंतर्गत पर्यावरण विश्लेषण म्हणजे काय? अंतर्गत पर्यावरण विश्लेषण प्रक्रियेतील पायऱ्या सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) संघटनात्मक रचनेच्या निवडीवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा. [20]

किंवा

व्यूहरचनात्मक मूल्यमापन म्हणजे काय? व्यूहरचनात्मक मूल्यमापन प्रक्रियेतील मूलभूत पायऱ्या स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) मानव संसाधन व्यवस्थापनाची जबाबदारी स्पष्ट करा. [20]

किंवा

व्यूहरचनात्मक नियोजन म्हणजे काय? व्यूहरचनात्मक नियोजनाचे फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) व्यूहरचनात्मक दूरदृष्टी म्हणजे काय? व्यूहरचनात्मक दूरदृष्टी विकसित करण्याचे हेतू सांगा. [20]

किंवा

अ) वित्तीय व्यूहरचनेची उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा.

ब) विपणन व्यूहरचनेची गरज व महत्त्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[20]

- अ) सिक्स सिग्मा
- ब) कंपनीचे विलीनीकरण
- क) मुख्य क्षमता
- ड) व्यूहरचनात्मक नियोजन

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3728

[Total No. of Pages : 6

[5159]-3

M.Com. (Part - I) (Semester - I)
ADVANCED ACCOUNTING AND TAXATION
Advanced Accounting
(2008 Pattern) (Special Paper - I) (Group - A)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory and carry equal marks.*
- 2) Give working notes whenever necessary.*
- 3) Use of simple calculator is allowed.*

Q1) Explain the concept of accounting theory and its Approaches.

[20]

OR

Write Notes (any two) :

- a) Methods of Valuation of Shares.
- b) Accounting Environment.
- c) Role of Accounting Theory
- d) Professional Development of Accounting in India.

P.T.O.

Q2) P Ltd. is a holding company and Q Ltd. and R Ltd. are subsidiaries of P Ltd. Their Balance Sheets as on 31st March 2016 are given below. **[20]**

Balance Sheets as on 31st March 2016

Liabilities	P Ltd. Rs.	Q Ltd. Rs.	R Ltd. Rs.	Assets	P Ltd. Rs.	Q Ltd. Rs.	R Ltd. Rs.
Share Capital (Equity share of Rs. 10 each fully paid)	1,00,000	1,00,000	60,000	Fixed Assets	20,000	60,000	43,000
Reserves	48,000	10,000	9,000	Investments			
				Shares in Q Ltd	95,000	-	-
				Shares in R Ltd.	13,000	53,000	-
Profit & Loss A/c	16,000	12,000	9,000	Stock in Trade	12,000	-	-
R Ltd. Balance	3,000	-	-	Q Ltd. Balance	8,000	-	-
Sundry Creditors	7,000	5,000	-	Sundry Debtors	26,000	21,000	32,000
P Ltd. Balance	-	7,000	-	P Ltd. Balance	-	-	3,000
	1,74,000	1,34,000	78,000		1,74,000	1,34,000	78,000

The following particulars are given

1. P Ltd. holds 8,000 shares in Q Ltd. and 1,000 Shares in R Ltd.
2. Q Ltd. holds 4,000 shares of R Ltd.
3. All these investments were made on 30.09.2015.
4. On 31st March 2015 the position was shown below.

	Q Ltd.	R Ltd.
	Rs.	Rs.
Profit and Loss A/c	4,000	3,000
Reserves	8,000	7,500

You are required to prepare consolidated balance sheet of the group as on 31st March 2016.

Q3) Following are the details of Z Ltd. which went into voluntary liquidation as on 31st March 2016. **[20]**

Liabilities	Rs.
6,000 Equity shares of Rs. 100 each, Rs. 80 called and paid	4,80,000
6% 2,000 Preference Shares of Rs. 100 each fully called up Rs. 2,00,000	
Less : Calls in Arrears (Expected to be realized in full) Rs. 10,000	1,90,000
5% Debenture having floating charge on assets (Interest paid up to 30.9.2015)	2,00,000
Mortgage on Land and Buildings	1,60,000
Trade Creditors	5,31,000
Wages Outstanding	40,000
Secretary's Salary @ Rs. 1,000 PM outstanding	6,000
Managing Director's Salary @ Rs. 3,000 PM outstanding	12,000

Assets	Estimated to Produce Rs.	Book Value Rs.
Land & Building	2,60,000	2,40,000
Plant	2,60,000	4,00,000
Patents	60,000	1,00,000
Tools	8,000	40,000
Stock	1,48,000	1,74,000
Accounts Receivables	1,20,000	1,80,000
Investments (Pledged with bank for an overdraft of Rs. 3,80,000)	3,40,000	3,60,000

You are required to prepare a Statement of Affairs of the company as on 31st March 2016.

Q4) The Balance Sheet of X Manufacturing Co. Ltd. discloses the following financial position as on 31st March 2016. **[20]**

Balance Sheet as on 31st March 2016

Liabilities	Rs.	Assets	Rs.
<u>Issued Capital</u>	2,00,000	Fixed Assets	2,50,000
(20,000 Shares of		Current Assets	1,00,000
Rs. 10 each fully paid)		Goodwill	20,000
Capital Reserve	45,000		
Profit & Loss A/c	10,000		
5% Debenture	50,000		
Current Liabilities	65,000		
	3,70,000		3,70,000

On 31st March 2016 the fixed Assets was independently valued at Rs. 2,75,000 and Goodwill at Rs. 25,000. The net profit for the last three years were Rs. 25,800 Rs. 25,825 and Rs. 26,000 of which 20% was placed to reserve, this proportion being considered reasonable in the industry in which the company is engaged and where a fair investment return may be taken at 10%. Compute the value of Company's share by -

- A. Net Assets Method
- B. Yield Method and
- C. Fair value of each share

OR

The Balance Sheet of A Manufacturing Co. Ltd. discloses the following financial position as on 31st March 2016.

Balance Sheet as on 31st March 2016

Liabilities	Rs.	Assets	Rs.
Paid up Capital		Goodwill at cost	30,000
(30,000 Shares of Rs. 10		Land and Building	1,75,000
each fully paid)	3,00,000	Plant & Machinery	90,000
Capital Reserve	60,000	Stock at cost	1,15,000
Sundry Creditors	71,000	Book debts	98,000
Provision for Taxation	55,000	Less : R.D.D.	3,000
Profit & Loss Account	26,000	Cash at Bank	7,000
	5,12,000		5,12,000

- a. Rate of income tax may be taken at 50%
- b. Adequate provision has been made for Income Tax and Depreciation.
- c. The average rate of dividend declared by the company for the past five years was 15%.
- d. The reasonable return on capital invested in the class of business done by the company - 12%.

You are asked to value the Goodwill as per Super Profit Method of A Manufacturing Ltd. on the basis of three years purchase.

Q5) Following was the Trial Balance on 31st March 2016 of Delhi branch of an English firm having Head office in London : **[20]**

Particulars	Rs.	Rs.
Stock on 1.4.2015	12,600	-
Purchases & Sales	75,000	1,12,500
Debtors & Creditors	39,000	26,000
Bills & Receivable & Bills Payable	10,400	9,100
Salaries & Wages	4,800	-
Rent, Rates and Taxes	5,100	-
Furniture	4,910	-
Cash at bank	28,990	-
London Account	-	33,200
	<u>1,80,800</u>	<u>1,80,800</u>

On 31st March 2016 the stock was valued at Rs. 32,500. The debit balance of the branch account in London books on March 31, 2016. was £ 2,280 and furniture account appeared at £ 350. The rate of exchange for one £ on 31st March 2015 was Rs. 14 and on 31st March 2016 was Rs. 13. Average rate of 2016 was Rs. 12.

Prepare the Converted Trial Balance along with Branch Trading and Profit and Loss Account and Balance Sheet in the Head Office Book.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P4718

[Total No. of Pages : 5

[5159]-4

M. Com. (Semester - I)

ADVANCED ACCOUNTING AND TAXATION

Income Tax (2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Explain the following (Any Two) :

[15]

- a) Concept of Income
- b) Difference between capital Expenditure and Revenue Expenditure.
- c) Deductions allowed from Income from salaries
- d) Carry Forward of Losses.

Q2) Write short notes (Any Three) :

[15]

- a) Concept of Person
- b) Gross Total Income
- c) Types of Provident Funds
- d) House Rent Allowance

P.T.O.

Q3) Mr. Aditya is employed with a company since 2005. He is entitled to the following from his employer. **[16]**

- a) Basic salary Rs. 24,000 p.m.
- b) D.A. (Part of Salary for retirement benefits) Rs. 6000 p.m.
- c) Employer's Contribution to RPF Rs. 50000.
- d) Children education allowance for three children Rs. 9600 p.a.
- e) Hostel Expenditure Allowance for three children Rs. 100 p.m. per child.
- f) HRA upto 31/10/2017 Rs. 6000 p.m. (Rent paid for house in Delhi Rs. 9000 p.m.)
- g) Medical Allowance upto 31/10/2017 Rs. 1000 p.m.
(Entire amount was spent on his medical treatment)
- h) Commission at 3% of turnover upto 31/10/2017 (Actual turnover Rs. 10,00,000)
- i) Personal expenses of his son met by employer Rs. 20000 w.e.f. 1/11/2017.
- j) He was given rent free accomodation in Delhi which was owned by employer. Fair Rent value of house is Rs. 240000 p.a.
- k) He was also provided 1500 CC motor car with driver w.e.f. 1/11/2017 to be used partly for official and partly private purposes. The expenses of running and maintainance of car were met by Mr. Aditya himself He was also given facility of watchman, sweeper and gardner right from 1/4/2017. The salary of each employee was Rs. 600 p.m. The professional tax paid Rs. 2500.

Compute his income from salary for the A.Y. 2017-18.

Q4) The following is the Receipts and Payments Account of medical practitioner for the year ending 31st March, 2017. **[16]**

Receipts	Rs.	Payments	Rs.
Balance b/d	4,40000	Clinic Rent	880000
Visiting Fees	1020000	Staff Salaries	7,20000
Consultation Fees	1100000	Electricity and water	36000
Sale of Medicines	500000	Medical Books	16000
Sale of old equipment	32000	Purchase of medicines	320000
At book value		Motor car expenses	240000
		Audit Fees	80000
Operation theatre rent	460000	Staff welfare Expenses	32000
Interest and Dividend	80000	Entertainment Expenses	24000
		Surgical Equipments	520000
		Balance c/d	764000
	3632000		3632000

Additional Information :

- Depreciation as per Income Tax Rules on motor car for professional use Rs. 24000.
- One third of motor car expenses relate to his personal use.
- The rate of depreciation on surgical equipment is 15% The W.D.V. of equipment brought forward from earlier year was Rs. 92000.
- Audit Fees include income tax appeal expenses Rs. 15000 compute the taxable income from profession for A.Y. 2017-18.

Q5) Rohan owned two houses. For the financial year 2016-17 details relating to the properties are given below : **[16]**

Particulars	House A	House B
Fair Rent	670000	464000
Municipal valuation	672000	470000

Municipal Taxes Paid	8000 (paid)	10000 (due)
Annual Rent	676000	470000
Land Revenue (paid)	5000	8000
Ground Rent (due)	6400	24000
Interest on capital	-	114000
Nature of occupation	Let out for residence	Let out for business
Date of completion of construction	May, 2010	April, 2012

You are required to compute income from house property for the A.Y. 2016-17.

Q6) a) Mr. Ram purchased a house property for Rs. 300000 on 1st May, 1975. The following expenses are incurred by him for making addition and alteration to the house property. **[10]**

- i) Cost of construction of first floor in 1979-80 Rs. 360000
- ii) Cost of construction of second floor in 1984-85 Rs. 440000
- iii) Renovation of the property in 1997-98 Rs. 150000

Fair Market value of the property on 1st April 1981 is Rs. 720000. The house property was sold in November 2015 for Rs. 1,36,50,000 by incurring expenditure of Rs. 15,0000 on transfer. The cost of Inflation Index for 1981-82, 1984-85, 1997-98 and 2016-17 were 100, 125, 331 and 1125 respectively. Compute the taxable capital gain for the assessment year 2017-18.

b) Mr. Pravin, who is a person with disability, submits the following information : **[12]**

- i) Salary (p.a.) Rs. 420000
- ii) Rent Received (p.m.) Rs. 4000

- iii) Dividend from Co-operative society Rs. 6000
- iv) Interest on Bank term deposits Rs. 14000
- v) Interest on Government securities Rs. 10000
- vi) Winnings from Lotteries Rs. 4000
- vii) NSC purchased during the year Rs. 30000
- viii) Deposit under PPF scheme Rs. 70000

He earned a Long Term capital gain of Rs. 16000 on sale of shares during the year. Compute Taxable Income and Tax Liability for the A.Y. 2017-18.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P3729

[Total No. of Pages : 4

[5159]-5

M.Com. (Part - I) (Semester - I)

ADVANCED COST ACCOUNTING AND COST SYSTEMS

Advanced Cost Accounting (Group - B)

(2008 Pattern) (Paper - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *Attempt all questions.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of calculator is allowed.*

Q1) a) State whether the following statements are True or False. [5]

- i) Job costing is applicable in industries like ship building.
- ii) The Halsey Plan guarantees a minimum hourly wage.
- iii) Fixed Overhead cost is a committed cost.
- iv) Generally normal Loss is un avoidable.
- v) The perpetual Inventory system enables management to ascertain stock without physical verification.

b) Fill in the blanks. [5]

- i) Abnormal costs are ultimately charged to _____.
- ii) The quantity of materials that is to be ordered with a supplier is called _____
- iii) _____ means allotment of whole items of cost, to cost centres or cost units.
- iv) The industries which render services must make use of _____ method of costing.
- v) _____ facilitates management placements, transfers, and promotions.

P.T.O.

Q2) Define 'Overheads'. Explain briefly the different methods of classification of overheads. **[20]**

OR

Explain the concept of material control? Discuss the different stages involved in the purchase procedure.

Q3) Write short notes on (any two) : **[20]**

- a) Characteristics of product life cycle.
- b) Job evaluation
- c) Inventory control
- d) Merit Rating

Q4) Abby Ltd. is a manufacturing company having 3 production departments A, B & C and 2 service departments X and Y. The following is the budget for December 2014.

Particular	Total	A	B	C	X	Y
		Rs.	Rs.	Rs.	Rs.	Rs.
Direct Material		2,000	4,000	8,000	4,000	2,000
Direct Wages		10,000	4,000	16,000	2,000	4,000
Factory Rent	8,000					
Power	5,000					
Depreciation	2,000					
Other Overheads	18,000					

Additional Information :-

Area (Sq. Feet)	1,000	500	1,000	500	1,000
Capital value (Rs. in lakhs)	40	80	40	20	20
Machine Hours	2,000	4,000	8,000	2,000	2,000
H.P. of machines	100	80	40	30	50

A technical assessment of the apportionment of expenses of Service Departments is as under.

Departments	A	B	C	X	Y
X	45%	15%	30%	-	10%
Y	60%	35%	-	5%	-

- Prepare :
- i) A statement showing distribution of overheads to various departments?
  - ii) A statement showing re-distribution of service department expenses of production Departments.
  - iii) Machine Hour Rates of the Production Departments A, B & C. **[20]**

Q5) Moon contracts Kept separate account for each contract. On 31.12.2014 the following were shown as being the expenditure in connection with contract No. 5253.

	Rs.
Materials issued from stores	48,925
Materials purchased	2,90,315
Wages	3,68,170
Direct Expenses	10,130
Establishment charges	43,600
Plant which has been used on other contracts	62,615
Additional Plant Purchased	18,050

The contract which had commenced on 1.7.2014 was for Rs. 1,50,000 and the amount certified by the Architect after deduction of 20% retention money was Rs. 6,04,000, the work being certified till 31.12.2014. The materials on site on that date was valued at RS. 49,290. The depreciation on plant in respect of this contract till 31.12.2014 was Rs. 5,650. Prepare a contract Account, showing profit on the contract upto 31.12.2014. **[15]**

Q6) Ammar Transport Co, Pune supplies you the following information in respect of a truck of 5 tonne capacity.

	Rs.
Cost of Truck	90,000
Estimated life 10 years.	
Diesel, Oil etc per trip per day	15
Monthly Repairs or Maintenance.	500
Drivers wages per month	500
Cleaners wages per month	250
Yearly Insurance	4,800
Annual Tax	2,400
General supervision charges p.a.	4,800

The truck carries goods to and from city covering a distance to the extent of 50 Km each way. On outward trip freight is available to the extent of full capacity and on return trip 20% of capacity. Assuming that the truck runs on an average 25 days in a month work out :

- i) Operating cost per ten Km and
- ii) The rate per ten trip that the company should charge if a profit of 50% on freight is to be earned. **[15]**

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3730

[Total No. of Pages : 4

[5159]-6

M.Com. (Semester - I)

ADVANCED COST ACCOUNTING AND COST SYSTEM

Costing Techniques and Responsibility Accounting

(2008 Pattern) (Special Paper - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of calculator is allowed.*

Q1) a) Fill in the blanks.

[5]

- i) _____ is a summary of all functional Budgets.
- ii) Standard cost is a _____ cost.
- iii) A profit centre whose performance is measured by its ROI is known as _____
- iv) _____ is the difference between standard cost and Actual cost.
- v) Budgetary control is a tool of _____ control.

b) State whether the following statements are true or false.

[5]

- i) A cost variance said to be favourable if the actual cost is more than standard cost.
- ii) For interfirm comparison, uniform costing is necessary.
- iii) There is no difference between budget and forecast.
- iv) The responsibility accounting is also known as profitability Accounting.
- v) Flexible budget is generally prepared by a business whose demand is stable.

P.T.O.

- c) Write short notes (any two) : [10]
- i) Standard cost and budgeted cost
  - ii) Key factor
  - iii) Uniform cost Manual
  - iv) Performance measurement

Q2) What is Responsibility Accounting? Explain different types of Responsibility centers. [20]

OR

Define uniform costing. Describe requisites, advantages and limitation of uniform costing. [20]

Q3) a) The expenses budgeted for 10,000 units capacity in a factory are given below.

	Rs.	
Material	6,00,000	
Labour	2,00,000	
Variable expenses	40,000	(direct)
Variable overheads	2,00,000	
Fixed overheads	80,000	
Administrative expenses	40,000	
Selling expenses (10% fixed)	1,20,000	
Distribution expenses (20% fixed)	60,000	

Prepare flexible Budget for the production for 6,000 and 8,000 units capacity. [10]

b) What do you mean by variance. Describe types of variances. [10]

Q4) From the following information prepare the cash budget for the 3 months-September, October and November 2013. **[20]**

Month	Sales ₹	Purchase ₹	Wages ₹	Factory Expenses ₹	Office Expenses ₹
July	50,000	28,000	3,400	3,200	4,000
August	65,000	32,500	3,700	3,300	4,200
September	70,000	37,200	3,900	3,450	4,350
October	60,000	29,500	4,200	3,600	4,420
November	84,000	39,700	4,500	3,700	4,800

Additional Information :-

- i) A sales commission at 5% on sales, which is due in the month following the month in which the sales dues - are collected, is payable in addition to the office expenses.
- ii) The period of credit allowed to debtors is 2 months.
- iii) A months credit is obtained from the creditors.
- iv) Wages are paid on the 1st and 16th of each month in respect of dues for a period of 15 days proceeding those days.
- v) Other expenses are paid in the month in which they are due.
- vi) For purchase of an asset under instalment payment system, an instalment of ₹ 1,250 per month is paid.
- vii) Bank Balance on 1st september is ₹ 15,200.

Q5)

Material	Standard for 1 unit			Actual for 10 units		
	Units	Rate ₹	Amount ₹	Units	Rate ₹	Amount ₹
A	500	6	3,000	7,000	5	35,000
B	400	9	3,600	5,000	10	50,000
C	700	7	4,900	10,000	6	60,000
	1,600		11,500	22,000		1,45,000
Less loss	100		-	2,000		-
	1,500		11,500	20,000		1,45,000

Actual production is 10 units.

[20]

- Calculate
- i) Material cost variance
  - ii) Material price variance
  - iii) Material usage variance
  - iv) Material mix variance

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3731

[Total No. of Pages : 4

[5159]-7

M. Com. (Semester - I)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

(Special Paper - I)

Organised Trade and Markets (Group - C)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What is the significance of policies in business? Explain in brief product buying, selling price and credit policies in business. **[20]**

OR

Explain the concept of state trading. Discuss the arguments for and against state trading.

Q2) Discuss the role, importance and development of service sector in India. **[20]**

OR

What do you mean by the term 'Produce exchanges'? State and explain their objectives highlighting the services offered by them.

Q3) What is co-operative marketing? Explain the functions and working of co-operative marketing. **[20]**

OR

What do you mean by security markets? Explain the terms :

- a) Listing of securities.
- b) Price fluctuations and
- c) Regulations and control

P.T.O.

Q4) Briefly discuss the role of state trading corporation and the food corporation of India. **[20]**

OR

Give the constitution and management of security markets.

Q5) Write short notes. (any two) : **[20]**

- a) Objectives of business.
- b) E-commerce.
- c) Features of regulated commodity markets.
- d) Need of co-operative marketing.

Total No. of Questions : 5]

P3731

[5159]-7

M. Com. (Semester - I)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

(Special Paper - I)

Organised Trade and Markets (Group - C)

(2008 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) धोरणांचे व्यवसायात काय महत्व असते? व्यवसायाची वस्तू खरेदी, विक्री किंमत आणि उधारी धोरण थोडक्यात स्पष्ट करा. [20]

किंवा

राज्य व्यापार संकल्पना स्पष्ट करा. राज्य व्यापाराच्या बाजूने आणि विरोधात केली जाणारी चर्चा विशद करा.

प्रश्न 2) भारतातील सेवा क्षेत्राची भूमिका, महत्व आणि विकास यावर चर्चा करा. [20]

किंवा

उत्पादन विनिमय संकल्पना म्हणजे काय? ते देत असलेल्या सेवा सांगून त्याची उद्दिष्टे कोणती ते ही सांगा.

प्रश्न 3) सहकारी विपणन म्हणजे काय? सहकारी विपणनाची कार्ये आणि कामकाज स्पष्ट करा. [20]

किंवा

प्रतिभूती बाजार म्हणजे काय? पुढील संकल्पना स्पष्ट करा.

- i) प्रतिभूतीची नोंदणी,
- ii) किंमत बदल,
- iii) नियमन आणि नियंत्रण

प्रश्न 4) राज्य व्यापार महामंडळ आणि भारतीय अन्न महामंडळ यांच्या भूमिका यावर चर्चा करा. [20]

किंवा

प्रतिभूती बाजारपेठेची घटना व व्यवस्थापन विशद करा.

प्रश्न 5) थोडक्यात टीपा लिहा.

[20]

- अ) व्यवसायाची उद्दिष्टे
- ब) ई-कॉमर्स
- क) नियंत्रित वस्तू बाजाराची वैशिष्ट्ये
- ड) सहकार विपणनाची गरज

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4719

[Total No. of Pages : 4

[5159]-8

M. Com. (Semester - I)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

Business Environment and Policy

(2008 Pattern) (Paper - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All question carry equal marks.*

Q1) What do you mean by environment? Explain the various levels of environment.

OR

Define the term environment? Explain the nature and scope of environment.

Q2) What is globalisation? Describe the impact of globalisation on business environment.

OR

Describe the business environment in India after independence.

Q3) Explain the various problems of growth.

OR

What is unemployment? State the causes of unemployment.

Q4) What do you mean by pollution? Explain the various measures for controlling pollution.

P.T.O.

OR

What is pollution? Explain the various types of pollution.

Q5) Write short notes (Any two).

- a) International business environment.
- b) Regional imbalance.
- c) Market economy system.
- d) Parallel economy.

Total No. of Questions : 5]

P4719

[5159]-8

M. Com. (Semester - I)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

Business Environment and Policy

(2008 Pattern) (Paper - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न 1) पर्यावरण म्हणजे काय? पर्यावरणाच्या विविध पातळ्या स्पष्ट करा.

किंवा

पर्यावरण या संज्ञेची व्याख्या लिहा. पर्यावरणाचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) जागतिकीकरण म्हणजे काय? व्यावसायिक पर्यावरणावर जागतिकीकरणाच्या होणाऱ्या परिणामांचे वर्णन करा.

किंवा

स्वातंत्र्योत्तर भारतातील व्यावसायिक पर्यावरणाचे वर्णन करा.

प्रश्न 3) वृद्धीच्या विविध समस्या स्पष्ट करा.

किंवा

बेरोजगारी म्हणजे काय? बेरोजगारीची कारणे विशद करा.

प्रश्न 4) प्रदूषण म्हणजे काय? प्रदूषण रोखण्याच्या विविध उपाययोजना स्पष्ट करा.

किंवा

प्रदूषण म्हणजे काय? प्रदूषणाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) टिपा लिहा (कोणत्याही दोन).

अ) आंतरराष्ट्रीय व्यावसायिक पर्यावरण

ब) प्रादेशिक असमतोल

क) बाजार अर्थव्यवस्था पद्धती

ड) समांतर अर्थव्यवस्था

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3732

[Total No. of Pages : 4

[5159]-9

M. Com. (Semester - I)

BUSINESS ADMINISTRATION

(Special Paper - I)

Production and Operation Management (Group - D)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Explain the concept of Production Management. Discuss the functions of Production Management in detail.

OR

What is Plant Layout? Explain various types and objectives of plant layout.

Q2) What is Product Design? Discuss in detail importance and factors affecting on Product Design.

OR

What is meant by Product Development? Explain the factors which should be taken in account while developing a new product.

Q3) Define the term Production Planning. Explain the objectives, need and importance of Production Planning.

OR

Explain the concept of Production Control. What are the factors affecting on Production Control?

Q4) What is meant by Inventory Control? Explain its techniques and Advantages.

OR

What is store-keeping? Explain the objectives and functions of store-keeping.

P.T.O.

Q5) Write short notes (any four) :

- a) Types of Production Systems.
- b) Techniques of Product Development.
- c) Materials Management.
- d) Productivity.
- e) Purchase Procedure.
- f) Need of Computerization in Logistic Management.

Total No. of Questions : 5]

P3732

[5159]-9

M. Com. (Semester - I)

BUSINESS ADMINISTRATION

(Special Paper - I)

Production and Operation Management (Group - D)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न 1) उत्पादन व्यवस्थापन ही संकल्पना स्पष्ट करा. उत्पादन व्यवस्थापनाच्या कार्याची सविस्तर चर्चा करा.

किंवा

सयंत्ररचना म्हणजे काय? सयंत्ररचनेचे विविध प्रकार आणि उद्दिष्टे स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) वस्तुरचना म्हणजे काय? वस्तुरचनेचे महत्व सांगून वस्तुरचनेवर परिणाम करणाऱ्या घटकांची सविस्तर चर्चा करा.

किंवा

वस्तुविकास म्हणजे काय? नविन वस्तू विकास करताना कोणते घटक विचारात घ्यावे लागतात ते स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) उत्पादन नियोजन या संज्ञेची व्याख्या द्या. उत्पादन नियोजनाची उद्दिष्टे, गरज आणि महत्व स्पष्ट करा.

किंवा

वस्तूनियंत्रण ही संकल्पना स्पष्ट करा. वस्तूनियंत्रणावर परिणाम करणारे घटक कोणते.

प्रश्न 4) सामग्रीसाठी नियंत्रण म्हणजे काय? त्यांची तंत्रे व फायदे स्पष्ट करा.

किंवा

वस्तुसाठी म्हणजे काय? वस्तुसाठीच्या उद्दिष्टे व कार्ये स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) थोडक्यात टीपा लिहा. (कोणत्याही चार)

- अ) उत्पादन पध्दतीचे प्रकार
- ब) वस्तूविकासाची तंत्रे
- क) सामग्री व्यवस्थापन
- ड) उत्पादकता
- इ) खरेदी पध्दती
- फ) लॉजिस्टिक व्यवस्थापनात संगणकाची गरज

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3733

[Total No. of Pages : 5

[5159]-10

M. Com. (Semester - I)

BUSINESS ADMINISTRATION

(Special Paper - II)

Financial Management

(2008 Pattern) (Group - D)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*
- 3) *Use of calculator is allowed.*

Q1) What is SEBI? Explain the important functions of SEBI.

OR

Explain the recent changes in Indian Money Market in detail?

Q2) Explain capital Investment Decisions? Discuss various types of capital Investment decisions?

OR

What is capital Bedgeting? Explain capital Budgeting Techniques in detail?

Q3) What is financial management? Explain the role of finance manager in financial management.

OR

What is Investory? Explain the role of Investory Management.

P.T.O.

Q4) The following is the Balance sheet of ABC Ltd., Pune.

Balance Sheet
(As at 31.3.2012)

Liabilities	Amt (Rs)	Assets	Amt. (Rs.)
<u>Share capital :</u>		<u>Fixed Assets :</u>	
Equity shares of		At cost : 30,00,000	
Rs. 10/- each	5,00,000	(Less (Dep : 4,50,000	25,50,000
Reserve fund	3,50,000	Stock	5,00,000
Profit & Loss A/c	5,50,000	Debtors	4,00,000
Long term loans	17,50,000	Cash	1,00,000
Creditors	2,50,000		
Other current liabilities	1,50,000		
	<u>35,50,000</u>		<u>35,50,000</u>

Additional Information :

- i) Profit earned during the year was Rs. 4,00,000.
- ii) The company has declared 25% dividend
- iii) Market price of share is Rs. 560.
- iv) Ignore provisions regarding taxation.

Calculate the following ratios :

- i) Debt equity Ratio
- ii) Current Ratio
- iii) Acid Test Ratio
- iv) Earning Per Share
- v) Price earning ratio
- vi) Dividend payout ratio
- vii) Dividend yield ratio.

Q5) Write short notes on (any two) :

- a) Liquidity Ratios.
- b) Receivables management.
- c) Payback method.
- d) RBI.

Total No. of Questions : 5]

P3733

[5159]-10

M. Com. (Semester - I)

BUSINESS ADMINISTRATION

(Special Paper - II)

Financial Management

(2008 Pattern) (Group - D)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
3) गणनयंत्राचा उपयोग करण्यास परवानगी आहे.

प्रश्न 1) सेबी (SEBI) म्हणजे काय? सेबी ची कार्ये स्पष्ट करा.

किंवा

भारतीय नाणेबाजारातील सद्यकालीन प्रवाहांची सविस्तर चर्चा करा.

प्रश्न 2) भांडवल गुंतवणूक निर्णयाचा अर्थ सांगून त्याचे प्रकार स्पष्ट करा.

किंवा

भांडवली अंदाजपत्रक म्हणजे काय? भांडवली अंदाजपत्रकाचे विविध तंत्रे स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) वित्तीय व्यवस्थापन म्हणजे काय? वित्तीय व्यवस्थापनामध्ये वित्तीय व्यवस्थापकाची भूमिका स्पष्ट करा.

किंवा

मालसाठा म्हणजे काय? मालसाठा व्यवस्थापनाच्या भूमिकेची चर्चा करा.

प्रश्न 4) खाली ABL लिमिटेड पुणेचे ताळेबंद पत्रक दिले आहे.

ताळेबंद पत्रक

(31. 3. 2012 रोजी)

भार	रक्कम रू	मत्ता	रक्कम रू
भागभांडवल		मालमत्ता	
समन्याय भाग		परिव्यय : 30,00,000	
रू 10/- प्रत्येकी	5,00,000	कमी: कर्ज 4,50,000	25,50,000
राखीव निधी	3,50,000	भाग	5,00,000
नफा व तोटा खाते	5,50,000	ऋणको	4,00,000
दिर्घ मुदतीचे कर्ज	17,50,000	रोकड	1,00,000
धनको	2,50,000		
इतर चालू भार	1,50,000		
	<u>35,50,000</u>		<u>35,50,000</u>

पुरक माहिती :

- वर्षातील नफा प्राप्ती रू 4,00,000
- कंपनीने 25% लाभांश जाहीर केला.
- भागाचे बाजारपेठ मूल्य रू 560
- कर विषयक तरतुदीकडे दुर्लक्ष

पुढीलपैकी गुणोत्तर काढा :

- कर्ज समन्याय गुणोत्तर
- चालू गुणोत्तर
- निकषित गुणोत्तर
- प्रत्येक भागाचा नफा
- किंमत नफा गुणोत्तर
- लाभांश देय बर्हिगुणोत्तर
- लाभांश उत्पन्न गुणोत्तर

प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

- अ) तरलता गुणोत्तर
- ब) येणी व्यवस्थापन
- क) मुद्दल परती काल पध्दत
- ड) भारतीय रिझर्व्ह बँक

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3734

[Total No. of Pages : 4

[5159]-11

M. Com. (Semester - I)

COMMERCIAL LAWS AND PRACTICES

(Special Paper - I)

Information System and E-Commerce Practices (Group - E)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Define 'E-commerce'. State the advantages and limitations of E-commerce.

OR

Explain in detail the process of 'Electronic shopping'.

Q2) What is 'Global Information System'? State the benefits of G.I.S.

OR

Define 'Internet'. State the various components of internet and describe the business use of the internet.

Q3) Explain the purchase procedure with reference to E-Commerce.

OR

Define 'Portal'. State the features, functions and advantages of portal.

Q4) Write notes on :

- a) Business opportunities in E-Commerce.
- b) Electronic payment system in E-commerce.

OR

Write notes on :

- a) Value chains in E-commerce.
- b) Proxy Gateway advantages.

P.T.O.

Q5) Write short notes on (any four) :

- a) Scope of E-commerce.
- b) Electronic catalogs.
- c) Electronic Data Interchange.
- d) Intranet.
- e) Electronic credit and debit cards.
- f) EDI Gateways.

Total No. of Questions : 5]

P3734

[5159]-11

M. Com. (Semester - I)

COMMERCIAL LAWS AND PRACTICES

(Special Paper - I)

Information System and E-Commerce Practices (Group - E)

(2008 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) ई-कॉमर्सची व्याख्या द्या. ई-कॉमर्सचे फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा.

किंवा

ईलेक्ट्रॉनिक शॉपिंगची प्रक्रिया/पध्दती सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) 'जागतिक माहिती पध्दती' (Global Information System) म्हणजे काय? जागतिक माहिती पध्दतीचे फायदे सांगा.

किंवा

इंटरनेटची व्याख्या द्या. इंटरनेटचे विविध घटक नमूद करा व इंटरनेटच्या व्यवसायिक वापराचे वर्णन करा.

प्रश्न 3) ई-कॉमर्समधील खरेदी कार्यपध्दती स्पष्ट करा.

किंवा

पोर्टलची व्याख्या द्या. पोर्टलची वैशिष्ट्ये, कार्य व फायदे सांगा.

प्रश्न 4) टीपा लिहा.

- अ) ई-कॉमर्समधील व्यावसायिक संधी
- ब) ई-कॉमर्समधील रक्कम अदा करण्याची पध्दती

किंवा

टीपा लिहा.

- अ) ई-कॉमर्समधील मुल्य साखळ्या (Value Chains)
- ब) प्रॉक्सी गेटवे चे फायदे

प्रश्न 5) टीपा लिहा. (कोणत्याही चार)

- अ) ई-कॉमर्सची व्याप्ती
- ब) ईलेक्ट्रॉनिक कॅटलॉग
- क) ईलेक्ट्रॉनिक डेटा इंटरचेंज (EDI)
- ड) इंटरनेट
- इ) ईलेक्ट्रॉनिक क्रेडीट व डेबिट कार्डस्
- फ) ई. डी. आय. (EDI) गेट वे

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P3735

[Total No. of Pages : 4

[5159]-12

M. Com. (Part - I) (Semester - I)

COMMERCIAL LAWS & PRACTICES - II

104 : Intellectual Property Laws

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain in detail basic concepts of intellectual property laws with Nature & commercial exploitation of Intellectual Property. **[20]**

OR

Discuss the meaning & purpose of patent with Historical overview of patent law.

Q2) Explain in detail Registration Procedure of Trademark with meaning and functions of trademark. **[20]**

OR

Explain in detail definitions, need & purpose of Biodiversity Act.

Q3) Explain in detail Qualifications, Rights, Disqualification for registration of Patent Agent. **[20]**

OR

Write a detail note on -Appellate Authorities under Patents Act.

P.T.O.

Q4) Write a short notes on (any 4) :

[20]

- a) Intellectual Property & Cultural Development.
- b) Advantages of Patent to inventor.
- c) Evolution & objects of trademark Law.
- d) Assignment & Transmission of Registered Trade Marks.
- e) Powers of state Biodiversity Authority.
- f) National Biodiversity Authority.

Total No. of Questions : 4]

P3735

[5159]-12

M. Com. (Part - I) (Semester - I)

कमर्शियल लॉ अँड प्रक्टिसेस

104 : बौद्धिक संपदा कायदा

(2008 पॅटर्न)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) उजवीकडील आकडे गुण दर्शवितात.

3) अधिक स्पष्टीकरणासाठी इंग्रजी पेपर पहावा.

प्रश्न 1) बौद्धिक संपदा कायद्यातील मूलभूत संकल्पना स्पष्ट करा. बौद्धिक संपदेचे स्वरूप आणि व्यावसायिक शोषण स्पष्ट करा. [20]

किंवा

पेटंटचा अर्थ आणि उद्देश पेटंट कायद्याच्या ऐतिहासिक आढाव्या सहित स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) व्यापारी चिन्ह नोंदणी करणाची प्रक्रिया, व्यापारचिन्हांच्या अर्थ व कार्यासहित स्पष्ट करा. [20]

किंवा

जैवविविध संपदा कायद्याचा अर्थ, गरज आणि उद्देश स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) पेटंट एंजट (अभिकर्ता) साठी आवश्यक पात्रता, अपात्रता आणि अधिकार स्पष्ट करा. [20]

किंवा

पेटंट कायद्यांतर्गत असणाऱ्या एपिलिएट अधिकारी संस्था स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) थोडक्यात टिपा द्या. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) बौद्धिक संपदा आणि सांस्कृतिक विकास
- ब) पेटंटचे शोधकर्त्याला असणारे फायदे
- क) व्यापारचिन्ह कायद्याची उत्क्रांती आणि उद्देश
- ड) अधिकृत व्यापारचिन्हांचे हस्तांतरण आणि अधिकार प्रदान
- इ) राज्य जैवविविध संपदा मंडळाचे अधिकार
- फ) राष्ट्रीय जैवविविधसंपदा मंडळ

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3736

[Total No. of Pages : 4

[5159]-13

M. Com. (Semester - I)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

(Special Paper - I)

Co-Operative Movement in India (Group - F)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Give a brief account of progress of co-operative movement after independence in India. **[20]**

OR

Explain the impact of process of globalisation on co-operatives in India.

Q2) Discuss the provisions in Maharashtra state co-operative societies Act 1960 regarding registration and membership and their rights of co-operative society. **[20]**

OR

Explain the structure of co-operative Administration in Maharashtra.

Q3) State and examine the recommendations of Vaidyanathan Committee. **[20]**

OR

Give a brief account of legal control of government over co-operatives in India.

Q4) Examine the role of NABARD in agricultural credit since 1991. **[20]**

OR

Discuss the role of Maharashtra Rajya Sahakari Bank in Providing refinance to co-operatives.

P.T.O.

Q5) Write notes (any four) :

[20]

- a) Indian Planning and co-operatives.
- b) Broad features of Maharashtra state co-operative societies Act - 1960.
- c) District Registrar of co-operatives.
- d) Recommendations of Godbole committee.
- e) Causes of slow progress of co-operative Movement in India before independence.
- f) Findings of all India Rural Credit survey committee.

Total No. of Questions : 5]

P3736

[5159]-13

M. Com. (Semester - I)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

(Special Paper - I)

Co-Operative Movement in India (Group - F)

(2008 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्रश्न 1) भारतातील स्वातंत्र्योत्तर काळातील सहकारी चळवळीच्या प्रगतीचा थोडक्यात आढावा घ्या. [20]

किंवा

जागतीकीकरण प्रक्रियेचा भारतातील सहकारी संस्थावरील प्रभाव स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) महाराष्ट्र सहकारी संस्था कायदा, 1960 मधील सहकारी संस्था नोंदणी व सभासद आणि त्यांचे अधिकार या संबंधी तरतूदींची चर्चा करा. [20]

किंवा

महाराष्ट्रातील सहकारी प्रशासन रचना स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) वैद्यनाथन समितीच्या शिफारसी सांगा व त्यांचे परीक्षण करा. [20]

किंवा

भारतातील सहकारी संस्थावरील सरकारच्या वैधानिक नियंत्रणाच्या थोडक्यात आढावा घ्या.

प्रश्न 4) 1991 पासून नाबार्डच्या शेती वित्तपुरवठ्यातील भूमिकेचे परीक्षण करा. [20]

किंवा

महाराष्ट्र राज्य सहकारी बँकेच्या सहकारी संस्थाना पुनर्वित्त पुरवठ्याच्या भूमिकेची चर्चा करा.

प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) भारतीय नियोजन आणि सहकारी संस्था
- ब) महाराष्ट्र राज्य सहकारी संस्था कायदा 1960 ची ठळक वैशिष्ट्ये
- क) जिल्हा सहकारी संस्था निबंधक
- ड) गोडबोले समितीच्या शिफारशी
- इ) भारतातील स्वातंत्र्यपूर्व काळातील सहकारी चळवळीच्या मंद प्रगतीची कारणे
- फ) अखिल भारतीय ग्रामीण पतपुरवठा पाहणी समितीचे निष्कर्ष

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3737

[Total No. of Pages : 4

[5159]-14

M. Com. (Semester - I)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

Organisation of Co-operative Business

(Special Paper - II) (Group - F)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain in detail the principles of co-operatives. **[20]**

OR

What do you mean by Professionalisation of Management? Explain the Problems and advantages of professionalisation of Management in co-operation.

Q2) Explain the role and importance of communication and leadership in co-operative organisation. **[20]**

OR

Explain the nature of Federal structure of co-operative organisation. What are its advantages?

Q3) What is co-operative education and training? Explain the role of District co-operative union in co-operative education and training. **[20]**

OR

Explain in detail the contribution of National co-operative Union in co-operative education and training.

Q4) Examine the role of co-operative sugar factories in rural development. What are their problems? **[20]**

OR

Critically examine the progress of Dairy co-operatives in India. What are their problems?

P.T.O.

Q5) Write notes (any four) :

[20]

- a) Co-operative Audit system.
- b) Importance of Job-oriented co-operative training.
- c) Problems in co-operative education.
- d) Progress of Housing Co-operatives in India.
- e) Non-agricultural credit co-operatives.
- f) Role of Vaikunthbhai Mehata National Co-operative institute in co-operative Training.

Total No. of Questions : 5]

P3737

[5159]-14

M. Com. (Semester - I)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

Organisation of Cooperative Business

(Special Paper - II) (Group - F)

(2008 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्रश्न 1) सहकाराची तत्वे सविस्तर स्पष्ट करा. [20]

किंवा

व्यवस्थापनाच्या व्यावसायिकीकरणाचा तुम्हास काय अर्थबोध होतो? सहकारातील व्यवस्थापनाच्या व्यावसायिकीकरणाचे फायदे व समस्या स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) सहकारी संघटनेतील संदेशवहन आणि नेतृत्वाची भूमिका आणि महत्व स्पष्ट करा. [20]

किंवा

सहकारी संघटनेची संघीय रचनेचे स्वरूप स्पष्ट करा. त्याचे फायदे कोणते आहेत?

प्रश्न 3) सहकारी शिक्षण आणि प्रशिक्षण म्हणजे काय? सहकारी शिक्षण व प्रशिक्षणातील जिल्हा [20]

सहकारी संघाची भूमिका स्पष्ट करा.

किंवा

सहकारी शिक्षण व प्रशिक्षणातील राष्ट्रीय सहकारी संघाची भूमिका सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) ग्रामीण विकासातील सहकारी साखर कारखान्यांची भूमिकेचे परीक्षण करा. [20]

किंवा

भारतातील दुग्ध सहकारी संस्थांच्या प्रगतीचे टिकात्मक परीक्षण करा. त्यांच्या समस्या कोणत्या आहेत?

प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) सहकारी अंकेक्षण पध्दती
- ब) रोजगाराभिमूख सहकारप्रशिक्षणाचे महत्व
- क) सहकारी शिक्षणातील समस्या
- ड) भारतातील सहकारी गृहनिर्माण संस्थांची प्रगती
- इ) बिगर कृषी सहकारी पतसंस्था
- फ) वैकुंठभाई. मेहता राष्ट्रीय सहकारी संस्थेची सहकार प्रशिक्षणातील भूमिका

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4857

[Total No. of Pages : 6

[5159]-15

M. Com. (Part - I) (Semester - I)

GR. G - ADVANCED BANKING AND FINANCE

Special Paper - I : Legal Framework of Banking

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*
- 3) *Answers must be to the point.*
- 4) *Answer must be with reference to the relevant sections of the Act concerned.*

Q1) Explain in detail the powers of the Reserve Bank of India as under sections 21,35,36 AA and 36 AB of the Banking Regulation Act, 1949.

OR

Explain in detail the procedure of winding up of a banking company by the High Court as under section 38 and Suspension of Business under section 37 of the Banking Regulation Act, 1949

Q2) Answer the following questions in the light of Section 15 of the Negotiable Instruments Act, 1881 -

- a) Who can indorse a negotiable instrument?
- b) What is the purpose of indorsing a negotiable instrument?
- c) What are the places on the negotiable instrument or otherwise where Indorsement can be done?
- d) Who is an Indorser?
- e) Who is a holder?

P.T.O.

OR

Answer the following questions with the help of the Negotiable Instruments Act, 1881.

- a) What does negotiation mean?
- b) What is the effect of negotiation from the view point of the transferee?
- c) What is protest?
- d) What is protest for better security?
- e) What are contents of protest?

Q3) Explain in detail 'Collection and Furnishing of Credit Information' as explained between sections 45A and 45G under Chapter III A of the RBI Act, 1934.

OR

Explain in detail the following provisions of Foreign Exchange Management Act, 1999.

- a) Holding of foreign exchange etc. (Section - 4)
- b) Current account transactions (Section - 5)
- c) Capital account transactions (Section - 6)
- d) Export of goods and services (Section - 7)

Q4) What conditions a Securitisation or Reconstruction Company needs to follow to obtain license from the RBI to commence or carry on the said business? Explain your answer with reference to section 3(3) of the Securitisation and Reconstruction of Financial Assets and Enforcement of Security Interest Act, 2002. Explain using section 4 of the Securitisation Act, 2002 the instances when the RBI can cancel the certificate of registration of such companies.

OR

Explain in detail 'the business which the Bank (RBI) may transact' as specified under section 17 of the RBI Act, 1934.

Q5) Write Notes on (Any Two)

- a) Preferential payments to depositor under Banking Regulation Act, 1949
- b) Holder and Holder in due course
- c) Changing role of the Reserve Bank of India
- d) Offences and Penalties under Securitisation Act, 2002

Total No. of Questions : 5]

P4857

[5159]-15

M. Com. (Part - I) (Semester - I)

GR. G - ADVANCED BANKING AND FINANCE

Special Paper - I : Legal Framework of Banking

(2008 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
3) उत्तरे मुद्देसूद असावीत.
4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) बँकिंग नियमन कायदा, 1949 मधील कलम 21,35,36 असे आणि 36 अेवी मधील भारतीय रिझर्व्ह बँकेचे अधिकार सविस्तर स्पष्ट करा.

किंवा

बँकिंग नियमन कायदा, 1949 मधील कलम 38 मधील उच्च न्यायालयाद्वारे बँकिंग कंपन्यांच्या व्यवसायाचे समापन करण्याची कार्य पद्धती आणि कलम 37 मधील बँक व्यवसायाचे निलंबन यासंदर्भातील तरतूदी सविस्तर स्पष्ट करा.

- प्रश्न 2) चलनक्षम दस्तऐवज कायदा 1881 च्या कलम 15 ला अनुसरून खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या.
- अ) चलनक्षम दस्तऐवजाचे पृष्ठांकन कोण करू शकते?
- ब) पृष्ठांकनामधील हेतू काय?
- क) चलनक्षम दस्तऐवजावर किंवा त्याव्यतिरिक्त कोणत्या इतर ठिकाणी पृष्ठांकन दिले जाऊ शकते?
- ड) पृष्ठांकन करणारा म्हणजे कोण?
- इ) धारक म्हणजे कोण?

किंवा

चलनक्षम दस्तऐवज कायदा, 1881 च्या आधारे खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या.

- अ) परक्रामण म्हणजे काय?
- ब) हस्तांतरितीच्या दृष्टिकोनातून परक्रामणाचा परिणाम काय होतो?
- क) निषेध म्हणजे काय?
- ड) जास्त चांगल्या सुरक्षेसाठी निषेध म्हणजे काय?
- इ) निषेधामधील आशय काय असतो?

प्रश्न 3) भारतीय रिझर्व्ह बँक कायदा, 1934 च्या प्रकरण 3 मधील कलम 45 अे ते 45 जी मधील 'पतविषयक' माहिती गोळा करणे आणि देणे या संदर्भातील तरतूद स्पष्ट करा.

किंवा

विदेशी विनियम कायदा, 1999 मधील खालील तरतूदी सविस्तर स्पष्ट करा.

- अ) विदेशी विनियम बाळगणे इ. (कलम - 4)
- ब) चालू खात्यावरील व्यवहार (कलम - 5)
- क) भांडवल खात्यावरील व्यवहार (कलम - 6)
- ड) वस्तू व सेवांची निर्यात (कलम - 7)

प्रश्न 4) भारतीय रिझर्व्ह बँकेकडून तारणीकरण किंवा पुनर्बांधणी चा व्यवसाय सुरु करणे किंवा सुरु ठेवणे यासाठी परवाना मिळविण्यासाठी सदर कंपन्यांना कोणत्या अटींचे पालन करावे लागते? आपले उत्तर तारणीकरण कायदा, 2002 च्या कलम 3 (3) ला अनुसरून स्पष्ट करा. तारणी करण कायदा, 2002 मधील कलम 4 चा वापर करून कोणत्या परिस्थितीत भारतीय रिझर्व्ह बँक सदर कंपन्यांचा परवाना रद्द करू शकते ते स्पष्ट करा.

किंवा

भारतीय रिझर्व्ह बँक कायदा, 1934 मधील कलम - 17 मधील जे व्यवसाय बँक (रिझर्व्ह बँक) करू शकते' या संदर्भातील तरतूदी सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) टिपा लिहा (कोणत्याही दोन).

- अ) बँकिंग नियमन कायदा, 1949 अंतर्गत खातेदारांना पैसे अधिमाम्य पद्धतीने अदा करणे.
- ब) धारक आणि यथाविधी धारक
- क) भारतीय रिझर्व्ह बँकेची बदलती भूमिका
- ड) तारणीकरण कायदा, 2002 मधील गुन्हे व शिक्षा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3738

[Total No. of Pages : 4

[5159]-16

M. Com. (Semester - I)

ADVANCED BANKING AND FINANCE

Central Banking (Group - G)

(2008 Pattern) (Paper - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Explain in detail the evolution of Central Bank of India. **[20]**

OR

Spell out in detail the Regulatory Framework for the non Bank Finance companies of India?

Q2) Explain in detail RBI's Regulation of commercial banks with reference to bank and branch licensing. **[20]**

OR

Explain the detail the functions of Reserve bank of India?

Q3) What do you understand by public debt? What are the ways in which public debt could be raised? **[20]**

OR

The role of RBI of Foreign Banks in India is share capital, establishment, audit and Balance sheet.

Q4) Account for the recent development in the currency management. **[20]**

OR

Explain in detail the "ways and means Advances" and overdraft to state Government.

P.T.O.

Q5) Short notes (any two) :

[20]

- a) Cash reserve Ratio and statutory reserve Ratio.
- b) Board of financial supervision.
- c) Audit of Banking company.
- d) Capital Adequency.

Total No. of Questions : 5]

P3738

[5159]-16

M. Com. (Semester - I)

ADVANCED BANKING AND FINANCE

Central Banking (Group - G)

(2008 Pattern) (Paper - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) भारतातील मध्यवर्ती बँकेची उत्क्रांती सविस्तर विशद करा. [20]

किंवा

भारतातील बँकेतरे वित्तीय संस्थेवरील नियामक चौकट सविस्तर नमूद करा.

प्रश्न 2) बँक आणि बँकशाखा परवानासंदर्भातील भारतीय रिझर्व्ह बँकेचे बँकांवरील नियमन सविस्तर स्पष्ट करा. [20]

किंवा

भारतीय रिझर्व्ह बँकेची कार्ये स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) सार्वजनिक कर्ज म्हणजे काय? सार्वजनिक कर्ज कोणत्या मार्गाने उभारले जाते. [20]

किंवा

विदेशी बँका स्थापना, मात्र-भांडवल, ताळेबंद, अंकेक्षण या बाबत रिझर्व्हबँकेची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) अलीकडील काळातील चलन व्यवस्थापनात झालेल्या विकासाचा लेखाजोखा लिहा. [20]

किंवा

राज्यसरकारला दिली जाणारी 'अर्थोपाय अग्रिमे' आणि 'अधिकर्ष' सांगा.

प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[20]

- अ) रोखराखिव व वैधानिक तरलता प्रमाण
- ब) वित्तीय पर्यवेक्षणाचे मंडळ
- क) बँकिंग कंपनीचे अंकेक्षण
- ड) भांडवल पुरतेपणा

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3739

[Total No. of Pages : 4

[5159]-17

M. Com. (Part - I) (Semester - I)

MARKETING TECHNIQUES (Special Paper - I)

Advanced Marketing (Group - H)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Define Marketing. Explain components and functions of marketing. [16]

OR

What is meaning of Marketing Environment? Explain components of Internal & External Environment.

Q2) What do you mean by marketing research? Explain the types of marketing research. [16]

OR

Enumerate role and functions of Sales Manager.

Q3) What is Sales Promotion? Explain the various methods of Sales Promotion.[16]

OR

Define Rural Marketing. State importance and Problem's of rural marketing.

Q4) What is meant by market segmentation? What are the different ways to segmentation? [16]

OR

What is meant by Sales Budgeting? Explain objectives, importance & limitation of Sales Budgeting.

P.T.O.

Q5) Write short notes (any four) :

[16]

- a) Service Marketing.
- b) Qualities of good Salesman.
- c) E-Marketing
- d) Shopping Malls.
- e) Product Mix.
- f) Marketing Audit.

Total No. of Questions : 5]

P3739

[5159]-17

M. Com. (Part - I) (Semester - I)

विपणन तंत्रे (Special Paper - I)

Advanced Marketing (Group - H)

(2008 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) विपणन म्हणजे काय? विपणनाचे घटक आणि कार्ये लिहा. [16]

किंवा

विपणन पर्यावरण म्हणजे काय? विपणन पर्यावरणाचे अंतर्गत व बाह्य घटक लिहा.

प्रश्न 2) विपणन संशोधन म्हणजे काय? विपणन संशोधनाचे प्रकार लिहा. [16]

किंवा

विक्री व्यवस्थापकाची भूमिका आणि कार्ये वर्णन करा.

प्रश्न 3) विक्रय वृद्धी म्हणजे काय? विक्रय वृद्धिच्या विविध पद्धती सांगा. [16]

किंवा

ग्रामीण विपणन म्हणजे काय? ग्रामीण विपणनाचे महत्व व समस्या लिहा.

प्रश्न 4) बाजारपेठ विभक्तीकरण म्हणजे काय? विभक्तीकरणाचे विविध प्रकार कोणते? [16]

किंवा

विक्री अंदाजपत्रक म्हणजे काय? विक्री अंदाजपत्रकाचे हेतु, महत्व आणि मर्यादा लिहा.

प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[16]

- अ) सेवा विपणन
- ब) चांगल्या विक्रेत्याची गुणवैशिष्ट्ये
- क) ई. मार्केटिंग
- ड) शॉपिंग मॉल
- इ) विपणन मिश्र
- फ) विपणन अंकेक्षण

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4720

[Total No. of Pages : 4

[5159] - 18
M.Com. (Part - I) (Semester - I)
ADVANCED MARKETING
Consumer Behaviour (Special Paper - II)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) State changing role of product, marketer and consumer in modern marketing. **[20]**

OR

Define the term 'Learning'. Describe in detail the components of learning process.

Q2) State any four theories of Motivation. **[20]**

OR

Write a detail note on "Attitudes and Consumer Behaviour".

Q3) Explain Methods of collecting primary data and Secondary data. **[20]**

OR

- a) Consumer Protection and Govt.
- b) Positive motivation.

Q4) Explain in details of consumer Research Process. **[20]**

OR

Explain in detail Role of marketing in service sector.

P.T.O.

Q5) Write short notes on (Any four)

[20]

- a) Rural Consumer.
- b) Business Ethics.
- c) Role of media and consumer behaviour.
- d) Market Segmentation.
- e) History of consumer Research.
- f) Scope of service sector in marketing.

Total No. of Questions : 5]

P4720

[5159] - 18
M.Com. (Part - I) (Semester - I)
ADVANCED MARKETING
Consumer Behaviour (Special Paper - II)
(2008 Pattern)
(मराठी रुपांतर)

वेळ: 3 तास]

[एकूण गूण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) आधुनिक विपणनामध्ये वस्तू, विपणक आणि ग्राहक यांची बदललेली भूमिका सांगा. [20]

किंवा

‘अध्ययन’ या संज्ञेची व्याख्या द्या. अध्ययन प्रक्रियेतील घटकांचे सविस्तर वर्णन करा.

प्रश्न 2) अभिप्रेरणेचे कोणतेही चार सिध्दांत सांगा. [20]

किंवा

‘अभिवृत्ती आणि ग्राहकांचे वर्तन’ यावर सविस्तर टीप लिहा.

प्रश्न 3) माहिती गोळा करण्याची प्राथमिक तथ्य आणि दुय्यम तथ्य पध्दती स्पष्ट करा. [20]

किंवा

अ) ग्राहक संरक्षण आणि सरकार.

ब) सकारात्मक अभिप्रेरणा,

प्रश्न 4) ग्राहक संशोधन प्रक्रिया सविस्तर स्पष्ट करा. [20]

किंवा

सेवा क्षेत्रातील विपणनाची भूमिका सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) ग्रामीण ग्राहक
- ब) व्यावसायिक नितीमुल्ये
- क) माध्यमांची भूमिका आणि ग्राहकवर्तन
- ड) बाजारपेठ प्रभागीकरण
- ई) ग्राहक संशोधनाचा इतिहास
- फ) सेवा क्षेत्रातील विपणनाची व्याप्ती

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3740

[Total No. of Pages : 4

[5159]-21

M.Com. (Semester - II)

FINANCIAL ANALYSIS AND CONTROL

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) A company is considering to purchase a machine. Two machines each costing Rs. 80,000 are available. Earnings after taxation, but before charging depreciation are :

Cash Inflows

Year	Machine - A Rs.	Machine - B Rs.
1	24,000	16,000
2	36,000	32,000
3	40,000	48,000
4	30,000	36,000
5	20,000	28,000

Evaluate the two alternatives according to -

- a) The Payback method
- b) Return on Investment method (Average Earnings on Average Investment)
- c) Net Present value method (cost of capital 10%)

P.T.O.

The net present value of Re.1 @ 10% are as under :

1 st Year	0.909
2 nd Year	0.826
3 rd Year	0.751
4 th Year	0.683
5 th Year	0.620

Q2) Prepare a cash Budget of star limited from March 2016 to August 2016.

Month	Sales	Selling Expenses	Purchases	Wages	Factory Expenses	Office Expenses
January	6,80,000	28,000	3,20,000	60,000	40,000	20,000
February	6,40,000	30,000	3,36,000	64,000	44,000	22,000
March	7,28,000	26,000	3,32,000	67,200	32,000	18,000
April	6,20,000	27,200	3,32,000	48,000	42,000	19,000
May	6,60,000	29,600	24,000	72,000	48,000	21,600
June	8,00,000	28,000	2,72,000	64,000	38,400	22,800
July	7,20,000	24,000	2,80,000	68,000	32,000	20,000
August	8,80,000	22,000	2,32,000	66,000	38,400	22,000

Additional Information :-

- Opening cash balance on 1st March 2016 Rs. 80,000/-
- Period of credit allowed to customers and by suppliers - one Month.
- Lag in the payment of office Expenses, Factory Expenses and selling Expenses - one Month.
- Machinery purchased for Rs. 1,20,000 in March 16 payable on delivery.
- Building purchased in April for Rs. 6,00,000 payable in two equal Instalment in may and july.
- 5% commission on sales payable two months after sales.
- Delay in the payment of wages - one month.

OR

Explain what is Marginal cost and Marginal Costing. State the advantages and limitations of Marginal Costing.

Q3) A company furnishes you the following income information.

	Year 2016	
	First Half	Second Half
Sales	16,20,000	20,52,000
Profit earned	43,200	1,29,600

From the above calculate the following assuming that the fixed cost remains the same in both the periods.

- i) P/V ratio
- ii) Fixed Cost
- iii) Amount of profit or loss when sales are Rs. 12,96,000
- iv) Amount of sales required to earn a profit of Rs. 2,16,000

OR

What is Flexible Budget? Explain in detail advantages of Flexible Budget and differentiate between fixed Budget and Flexible Budget.

Q4) From the following information calculate-

- i) Material cost variance
- ii) Material price variance
- iii) Material usage variance
- iv) Material Mix variance

Material	Standard		Actual	
X	4000	2.10	3750	2.40
Y	1500	4.30	1650	4.60
Z	1000	6.60	1200	7.00
	6500		6600	

Q5) Write short notes (any two) :

- a) Types of Budgets
- b) Key Factor
- c) Advantages and limitations of standard costing
- d) Classification of cost

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3741

[Total No. of Pages : 4

[5159]-22

M.Com. (Semester - II)
INDUSTRIAL ECONOMICS

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) State and explain scope and significance of Industrial economics. **[20]**

OR

State and explain inter-relationship between industrial development and economic development.

Q2) Discuss the factors influencing location of industries. **[20]**

OR

State and explain role and problems of special Economic zone in India.

Q3) State and explain role and problems of public sector in India. **[20]**

OR

State and explain role and problems of small scale industries in India.

Q4) Explain causes of regional industrial imbalance in India. **[20]**

OR

Explain factors influencing on industrial productivity.

P.T.O.

Q5) Write notes on (any two)

[20]

- a) Webers theory of location of industries.
- b) Problems of private sector.
- c) Need of balanced regional. development.
- d) Impact of industrialisation on urbanization.

Total No. of Questions : 5]

P3741

[5159]-22

M.Com. (Semester - II)
INDUSTRIAL ECONOMICS
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

-
- प्रश्न 1) औद्योगिक अर्थशास्त्राची व्याप्ती व महत्व सांगा व विशद करा. [20]
किंवा
औद्योगिक विकास आणि आर्थिक विकास यामधील अंतरसंबंध सांगा व विशद करा.
- प्रश्न 2) औद्योगिक स्थाननिश्चितवर परिणाम करणाऱ्या घटकाचे चर्चा करा. [20]
किंवा
भारतातील विशेष आर्थिक क्षेत्राची भूमिका व समस्या सांगा व विशद करा.
- प्रश्न 3) भारतातील सार्वजनिक क्षेत्राची भूमिका व समस्या सांगा व विशद करा. [20]
किंवा
भारतातील लघुउद्योगाची भूमिका व समस्या सांगा व विशद करा.
- प्रश्न 4) भारतातील प्रादेशिक आद्योगिक असमतोलाची कारणे विशद करा. [20]
किंवा
औद्योगिक उत्पादकतेवर परिणाम करणारे घटक विशद करा.

प्रश्न 5) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[20]

- अ) वेबरचा औद्योगिक स्थाननिश्चीतीचा सिद्धान्त
- ब) खाजगी क्षेत्राच्या समस्या
- क) समतोल प्रादेशिक औद्योगिक विकासाची गरज
- ड) औद्योगिकीकरणाचा शहरीकरणावरील परिणाम.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3742

[Total No. of Pages : 4

[5159]-23

M.Com. (Semester - II)
BUSINESS STATISTICS
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of statistical tables and calculator is allowed.*
- 4) *Symbols have their usual meanings.*

Q1) Attempt any four of the following:

[20]

- a) Define the following terms:
  - i) Probability Density Function
  - ii) Variance of a random variable
  - iii) Type I error
  - iv) Type II error
  - v) Null hypothesis
- b) Explain the procedure of Z test for population mean.
- c) A random variable X has following probability distribution:

X	0	1	2	3
P(X = x)	12K	13k	13k	12k

Find

- i) K
- ii) E(X)
- iii) P(X is positive).
- d) A random variable X is normally distributed with mean 10 and standard deviation 5. Calculate P(X > 10).
- e) Explain $\bar{X}$ Chart and R chart.
- f) If X is Poisson variable such that P(X=0) = 0.0067. Find coefficient of variation of X. Also find P(X ≥ 2).

Q2) Attempt any four of the following:

[20]

- a) Define the following terms:
- i) AOOL
  - ii) LTPD
  - iii) Producer's risk
  - iv) Consumer's risk
  - v) 3 sigma limits on a control chart.
- b) Define a time series. Explain the components of a time series.
- c) Explain working of single sampling plan.
- d) A random sample of 20 pairs of observations from a bivariate normal population gives the value of coefficient of correlation equal to 0.4. Is it likely that the variables in the population are uncorrelated? Use 5% L.O.S. (Given $t_{16} = 2.12, t_{18} = 2.10, t_{20} = 2.086$)
- e) The following information is collected on two characters:

	Smokers	Non-smokers
Literate	38	75
Illiterate	54	56

Based on this information can it be concluded that there is no association between habit of smoking and literacy? Use 5% L.O.S.

Given $\chi_1^2 = 3.81, \chi_2^2 = 5.99, \chi_3^2 = 7.81$

- f) A random variable X has following probability distribution:

X	0	1	2	3	4	5
P(X=x)	0.18	0.28	0.25	0.18	0.06	0.05

Find mean of X. Also find $E(3X+5)$ and $V(X)$.

Q3) Attempt any four of the following: [20]

- a) Write probability mass function (p.m.f.) of binomial distribution. Also write its three real life application.
- b) Define normal distribution and State any three properties of it.
- c) Explain average total inspection (ATI) and average sample number (ASN)
- d) A random sample of size $n_1 = 35$ from a normal population has standard deviation 5.2 and mean 81. A second random sample of size $n_2 = 45$ has standard deviation 3.4 and mean 76. Test the null hypothesis $\mu_1 = \mu_2$ against the alternative hypothesis $\mu_1 \neq \mu_2$. Use 5% l.o.s.
- e) Find 5- yearly moving averages for the following data on sales:

Year	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Sales	332	317	357	392	402	405	410	427	405	438

- f) In a random sample of 600 car drivers on a trial 150 made wrong parking. Test the hypothesis that actual proportion of drivers making this mistake is 0.30. Use 5% level of significance.

Q4) Attempt any two of the following: [20]

- a) I) Following is the distribution function of a discrete random variable X:

X	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3
F(x)	0.09	0.21	0.35	0.53	0.69	0.82	0.92	1.0

- i) Find probability distribution of X.
  - ii) $P(|X|>1)$
  - iii) $P(X \text{ is even})$
  - iv) $P(X < 0)$
- II) The average weight of 21 packets filled by a machine is 520 gms with a standard deviation 26 gms. Can we conclude that the average weight of the packets filled by the machine is on an average is 500 gms? Use 5% level of significance. (Given $t_{16} = 2.12$, $t_{18} = 2.10$, $t_{20} = 2.086$)

- b) Construct a C – chart and comment on the state of control.

Rickshaw Number	No. of Defects	Rickshaw Number	No. of Defects
1	8	6	12
2	6	7	3
3	10	8	11
4	10	9	2
5	6	10	1

- c) Do the data indicate change in the keyboard promotes speed of typing?

Typist	A	B	C	D	E	F	G	H	I
Increase in number of words typed (d)	2	4	0	3	-1	4	-3	2	5

(Take $\alpha = 0.05$, $t_{8,0.05} = 2.306$, $t_{9,0.05} = 2.262$).

Q5) Attempt any two of the following:

[20]

- a) If X is a Normal variate with mean 20 and SD 5. Find
- $P(16 \leq X \leq 24)$.-
  - $P(X \geq 25)$
  - $P(X \leq 15)$
  - $E(2X)$
  - $\text{Var}(3X - 5)$.
- b) Below are given the means and ranges of 10 samples of size 5 each taken from a certain production process at regular intervals

$\bar{X}$	14.2	13.9	15.5	12.1	14.1	13.2	12.9	13.5	13.1	12.8
R	2.0	2.5	2.8	2.5	3.0	1.9	2.1	3.9	3.1	2.1

Given $n = 5$, $D_3 = 0$, $D_4 = 2.115$, $A_2 = 0.577$, Draw $\bar{X}$ chart, R chart and comment.

- c) I) Fit a trend line to the following data by least square method. Also estimate production for the year 1986.

Year	1980	1981	1982	1983	1984
Production (in '000qt)	72	75	65	80	85

- II) Explain the procedure of χ^2 test for goodness of fit

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3743

[Total No. of Pages : 5

[5159]-24

M.Com. (Part - I) (Semester - II)

ADVANCED ACCOUNTING AND TAXATION

Specialised Areas in Accounting

(Special Paper - III) (Group - A)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to right indicate full marks.*
- 3) *Give working notes wherever necessary.*
- 4) *Use of calculator is allowed.*

Q1) What is Financial Reporting? Explain its issues and problems related to Published financial statements of Companies. **[20]**

OR

Write Short Notes on: (Any Four)

- i) Merchant Broker
- ii) Non- Banking Financial Companies
- iii) Service Tax
- iv) VAT
- v) Excise Duty
- vi) Tax Deducted at Source

P.T.O.

Q2) The Balance Sheet of A Ltd. and B Ltd. as on 31st March 2016 was as follows : [20]

Balance Sheet of A Ltd. as on 31st March 2016

Liabilities	₹	Assets	₹
Share Capital:		Goodwill	90,000
2,700 Equity Shares of ₹.100 each	2,70,000	Land and Building	1,30,000
Dividend Equilisation Fund	10,000	Plant and Machinery	50,000
General Reserve	12,000	Stock	80,000
Profit and Loss A/c	18,000	Debtors 42,000	
Creditors	80,000	Less: R.D.D. 2,000	40,000
Bills Payables	5,000	Cash in hand	10,000
Provision for Taxation	45,000	Cash at bank	40,000
	4,40,000		4,40,000

Balance Sheet of B Ltd. as on 31st March 2016

Liabilities	₹	Assets	₹
Share Capital:			
2,000 Equity Shares of ₹. 100 each	2,00,000	Land and Building	80,000
Creditors	70,000	Furniture	15,000
Bills Payables	20,000	Plant & Machinery	80,000
		Vehicles	45,000
		Stock	50,000
		Debtors 14,000	
		Less R.D.D. 4,000	10,000
		Cash is hand	5,000
		Profit and Loss	5,000
	2,90,000		2,90,000

A Ltd. and B. Ltd., Decided to amalgamate on that date and a new company AB Ltd was formed to carry on their business on the following terms:

- 1.) AB Ltd. took all assets of A Ltd. except Debtors, Cash and Bank balances. at 10% depreciation and agreed to pay ₹.1,00,000 for Goodwill. It also took over Creditors and Bills Payable.
2. Tax Liability for 2015-16 was paid at ₹.38,000.

3. AB Ltd. took all assets of B Ltd. except Debtors and Cash. Land and Buildings and Stock were taken at 20% appreciation and other assets were taken at book value. They also agreed to take over the Creditors of B Ltd.
4. B Ltd. paid Bills Payable in full.
5. Purchase consideration was satisfied as follows:- ₹.20,000 to A Ltd. and ₹.15,000 to B Ltd. The balance of purchase consideration was paid in Equity Shares of ₹ 100 each.
6. Debtors of A Ltd. and B Ltd. realized ₹.38,000 and ₹.12,000 respectively.

You are required to prepare:

- i) Statement of Purchase Consideration
- ii) Ledger Accounts in the books of B Ltd
- iii) Balance Sheet of AB Ltd. and

Q3) The following was the balance sheet of JK Ltd. as on 31st March 2016.[20]

Balance Sheet as on 31st March 2016

Liabilities	₹	Assets	₹
Share Capital		Goodwill	60,000
10,000 Equity Shares of ₹. 20 each	2,00,000	Buildings	80,000
6,000, 8% Cumulative Preference Shares of ₹. 20 each fully paid	1,20,000	Machinery	1,30,000
8% Debentures	80,000	Stock	50,000
Sundry Creditors	20,000	Sundry Debtors	30,000
		Cash	10,000
		Preliminary Expenses	6,000
		Profit and Loss A/c	54,000
	4,20,000		4,20,000

The scheme of reconstruction was agreed as follows:

1. A new company to be formed 'SK Ltd.' with an authorized Capital of ₹. 6,00,000 all in Equity Shares of ₹ 10 each.
2. To Equity Shares of ₹ 5 paid up in the new company issued for every one Equity Share in the old company.
3. Four Equity Shares of ₹. 5 paid up in the new company to be issued for every Preference Share in the old company.

4. Debenture holders to be allotted 8,000 Equity Shares as fully paid up in the new company.
5. Sundry Creditors to be taken over by the new company.
6. The remaining Equity Shares to be issued to the public and dully collected in full.
7. The assets of the old company to be taken over subject to writing down the value of Machinery by ₹ 10,000.

Show necessary ledger accounts in the books of JK Ltd. and opening journal entries in the books of SK Ltd.

Q4) The following are the particulars relating to a contract which has begun on 1st April 2015. You are required to prepare Contract Account for the year ended 31st March 2016. **[20]**

Particulars	Rs.
Contract Price	5,00,000
Machinery	30,000
Materials	1,70,600
Wages	1,48,750
Direct Expenses	6,330
Outstanding Wages	5,380
Overheads	8,240
Uncertified Work	9,000
Materials returned	1,600
Materials on hand 31 .3.2016	3,700
Machinery on hand 31.3.2016	22,000
Value of work certified	3,90,000
Cash received	3,51,000

Q5) The Neeta Roadways Ltd. Pune was registered with the Nominal Capital of ₹.10, 00,000 divided into 10,000 shares of ₹. 100 each. The ledger balances of the company on 31st March 2016 were as follows. Prepare Operating and Profit and Loss A/c and a Balance Sheet as on the date. **[20]**

Particulars	₹.
Share Capital	10,00,000
5% Debentures	5,00,000
Debenture Interest	12,500
Final Dividend paid for 2014-15	1,00,000
Motor Vehicles	15,00,000
Traffic Earnings	6,00,000
Insurance	75,000
Debtors	25,000
Bad Debts	2,000
Driver's Wages	40,000
Printing and Stationery	4,000
Stock of fuel on 1.4.2015	40,000
Purchases of fuel	50,000
Taxes	5,000
Profit and Loss A/c (Credit Balance)	4,00,000
Stock of Tyres on 1.4.2015	35,000
Purchases of Tyres	30,000
Sundry Creditors	28,500
Goodwill	6,00,000
Bills Receivable	25,000
Bills Payable	45,000
Cash at bank	25,000
Cash in hand	5,000

Additional Information:

1. The Stock of fuel on 31.3.2016 was ₹.30,000 and Stock of Tyres was ₹. 20,000.
2. Insurance prepaid is ₹ 15,000
3. Outstanding Driver's wages is ₹ 10,000.
4. Depreciate Motor Vehicles @ 5% p.a.
5. Provide interest on 5% Debentures for 6 months.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P3744

[Total No. of Pages : 3

[5159]-25

M.Com. (Part - I) (Semester - II)
ADVANCED ACCOUNTING & TAXATION
(Special Paper - IV) (Group - A)
Business Tax Assessment and Planning
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write Short Notes: (Any Four)

[16]

- a) Types of Assessment
- b) Tax Appeals and Revision
- c) Refund of Tax
- d) Concept of tax evasion and tax avoidance
- e) Exemptions U/s 11 (Charitable Trust)
- f) Collection of Tax at Source

Q2) Answer any two of the following:

[14]

- a) Applicability and Service covered under Service Tax.
- b) Merits and Demerits of VAT.
- c) Nature and Scope of Tax Planning and Management.
- d) Offences and prosecutions under Income Tax Act.

P.T.O.

- Q3)** M/s. Pawar and Deshmukh, a practising Lawyer's Firm, submits following Income and Expenditure A/c for the previous year ended 31st March 2017. **[20]**

Income and Expenditure Account for the year ended 31st March 2017

Expenditure	Rs.	Income	Rs.
Office Expenses	2,50,000	Fees Received	9,50,000
Surplus	7,50,000	Interest of Fixed Deposits Gross	50,000
	10,00,000		10,00,000

Additional Information:

Office Expenses include Rs. 25,000 advance tax paid for the previous year and interest Rs. 1, 30,000 paid on capital @ 13%. Find out total income of the firm after allowing salaries to partners as per Income Tax Act, 1961.

- Q4)** Compute the Net Wealth of Pune Ltd. as on 31st March 2017. The Company is engaged in Jewellery business. **[10]**

Particular	Rs.
Factory Premises	20, 00,000
Bank Balance	10, 20,000
Unaccounted Cash Balance	4, 50,000
Silver Ware	83, 00,000
Gold Ornaments	76, 00,000
Motor Cars W.D.V.	27, 00,000
Guest House in London (Value as per Schedule III)	16, 00,000

The company has taken a loan of Rs. 5, 60,000 by mortgaging guest house and built the factory premises.

- Q5)** Samarth Consumer Co-operative Society furnishes the following particulars of its income in respect of financial year 2016-17. You are required to work out the taxable income and Tax liability of the Co-operative Society. **[20]**

	Rs.
Income from Business	2,50,000
Interest on Deposits with banks	10,000
Dividend and Investments:	
i) Shares of other Co-operative Societies	4,000
ii) Other Investments	4,000
Income from letting of godowns for storage of commodities	20,000

Q6) The Profit and Loss Account of SP Ltd. for the year ended 31st March 2017 showed a Net Profit of Rs. 2, 50,000. **[20]**

- a) The Profit and Loss Account included in the Debit side the following:
- i) Rs. 20,000 interest paid on money borrowed for extending the company's factory premises, the expansion was however still in progress.
  - ii) The depreciation provided in the books Rs. 50,000; however the amount computed under the Income Tax Act Rs. 1, 50,000.
  - iii) Rs. 25,000 was paid to the Company's lawyer for arguing appeals of the company before the Tribunal against levy of penalty for some earlier appeals which have been dismissed by the Tribunal.
  - iv) Rs. 3,000 paid for late payment of Professional Tax as penal interest.
  - v) Rs. 500 being fine imposed by the Municipality for violating their regulations.
  - vi) Reserve for Bad debts Rs. 15,000.
- b) The Credit side of the Profit and Loss Account included: dividend.
- i) Company's Foreign Subsidiary in Japan Rs. 10,000.
  - ii) Unit Trust of India Rs. 25,000.
- c) It is also observed that both the opening stock of Rs. 90,000 and closing stock of Rs. 1, 08,000 are undervalued by 10% on cost.

Compute the total income of the company for the assessment year 2017-18.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P3745

[Total No. of Pages : 3

[5159]-26

M.Com. (Semester - II)

ADVANCED COST ACCOUNTING AND COST SYSTEMS

(Special Paper - III) (Group - B)

Application of Cost Accounting

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) Attempt all questions.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of non-programmable calculator is allowed.

Q1) A) Fill in the blanks: [5]

- i) Material losses due to abnormal reasons should be transferred to_____.
- ii) Normal capacity is the capacity_____ during a normal period.
- iii) Unsuccessful research expenditure should be _____ from the cost.
- iv) _____ as a means of analyzing an organizations strategically relevant activities in order to understand the behavior of the cost.
- v) The need of the reconciliation arises in _____accounting system.

B) State whether the following statements are true or false, with reasons :[5]

- i) The cost of defective scrap is transferred to costing profit & loss account.
- ii) Idle facility and idle time are the same.
- iii) Value change analysis describe the activities within an around an organization, and relates them to and analysis of the competitive strength of the organization.
- iv) Rent on owned building is not included in cost account.
- v) Increase in production necessarily means increase in productivity.

P.T.O.

Q2) What is meant by ‘value chain’ and how it is useful in assessing competitive advantage? **[20]**

Q3) Write short notes on any four of the following: **[20]**

- a) Research and Development Cost
- b) Scrap
- c) Cost of Finance
- d) Productivity V/S efficiency
- e) Business Process Reengineering
- f) Spoilage

Q4) The following is a summary of the Trading and Profit and Loss Account of Messers Alpha Manufacturing Co. Ltd. For the year ended 31st March 2011.**[20]**

Particulars	Rs.	Particulars	Rs.
To Material Consumed	27,40,000	By Sales (1,20,000 units)	60,00,000
To Wages	15,10,000	By Finished Stock (4,000 units)	1,60,000
To Factory Expenses	8,30,000	By work in progress:	
To Administration Exp.	3,82,400	Materials	64,000
To selling & Dist. Exp.	4,50,000	Wages	36,000
To preliminary Exp. (written off)	40,000	Factory Exp.	20,000
To Goodwill (written off)	20,000	By Dividend Received	18,000
To Net Profit	3,25,600		
	62,98,000		62,98,000

The company manufactures a standard unit. In the cost Accounts:

- i) Factory expenses have been recovered from production at 20 percent on prime cost;
- ii) Administration expenses at Rs. 3 per unit on units produced;
- iii) Selling and distribution expenses at Rs. 4 per unit on units sold.

You are required to prepare a statement of cost and profit in the cost books of the company and to reconcile the profit disclosed with that

shown in the Financial Accounts.

Q5) a) What are the various methods of improving productivity? [5]

b) The performance data of a steel plant indicate the following for the year 2010-2011. [15]

- i) Steel output = 04 million tones valued at Rs. 4000/- per tone.
- ii) Raw material consumed = 06 million tones.
- iii) Average employment = 20,000/- Each employee cost Rs. 4500/- pm.
- iv) Energy consumed = 02 million MW hours.
- v) Average capital employed = Rs. 20,000 millions.

Complete the factor productivities of manpower, material, energy and capital employed. Also compute the total factor productivity.

Q6) From the following data prepare a reconciliation statement [10]

	Rs.
Profit as per cost accounts	1,45,500
Works overheads under recovered	9,500
Administrative overheads under recovered	22,750
Selling Overheads over-Recovered	19,500
Overvaluation of opening stock in cost Accounts	15,000
Overvaluation of Closing stock in cost Accounts	7,500
Interest earned during the year	3,750
Rent received during the year	27,000
Bad Debts written off	9,000
Preliminary expenses written off	18,000

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3746

[Total No. of Pages : 3

[5159]-27

M.Com. (Semester - II)

ADVANCED COST ACCOUNTING AND COST SYSTEMS

Cost Control And Cost System

(Special Paper - IV) (Group - B)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of calculator is allowed.

Q1) a) Fill in the blanks: [5]

- i) Graphic representation of cost-volume-profit is known as _____.
- ii) In Activity Based Costing, Cost are accumulated by _____.
- iii) _____ is a regulatory function.
- iv) _____ is a form techniques useful where many possible course of action.
- v) Marginal costing is a known as _____

b) State whether the following statements are true or false [5]

- i) Value analysis is a systematic identification of unnecessary costs.
- ii) Pricing is a profit planning exercise.
- iii) JIT Philosophy is not dedicated to the elimination of waste.
- iv) A fixed cost is fixed per unit.
- v) Activity based costing (ABC) aims at rectifying the inaccurate cost information.

Q2) Distinguish between Cost Reduction and Cost Control. What are the major areas in which cost reduction is Usually possible. [20]

OR

What is MIS ? Mention briefly the designing and installing cost system in computerized Environment.

P.T.O.

Q3) Write short notes (any four):

[20]

- a) Value Analysis and Value Engineering
- b) Just in time
- c) Activity Based Costing
- d) Cost plus pricing
- e) Cost profit volume analysis
- f) Pareto analysis.

Q4) a) The following data are obtained from the records of Rajashree Ltd of Nashik. Company is producing 10000 Units [25]

Selling Price Rs 100 Per Unit

Material Cost Rs. 20 per unit

Labour Cost per unit Rs. 25 per unit

Variable overhead Cost Rs. 12 per unit

General overhead Cost (40 % fixed) Rs. 30 per unit

Calculate: P/V Ratio, BEP and Margin of safety

- b) Also calculate the effect of
  - i) Variable cost increased by 10 %
  - ii) Fixed cost decreased by 10 %
- c) Also calculate if company wants to earn profit Rs. 3,80,000 how much will be sales??

Q5) The following data regarding Sales and Profits are obtained by the Cost Accountant from the records of Sunil Ltd. Company. [25]

Year	Sales (Rs.)	Profits
2011	6,00,000	40,000
2012	12,00,000	280,000

You are required to calculate-

- a) Profit Volume Ratio
- b) Fixed costs For the year.
- c) Break – even Point
- d) Sale required to earn profit of Rs. 3,00,000
- e) The Profit made When Sales are Rs. 30 ,00,000

OR

A factory produces 24,000 units. The cost sheet gives the following information.

	₹.
Direct Materials	2,40,000
Direct Wages	1,68,000
Variable OHS	96,000
Semi - variable OHS	56,000
Fixed OHS	160,000
Total Cost	<u>7,20,000</u>

The product is sold at ₹. 40 per unit. The management proposes to increase the production by 3,000 unit for sale in the foreign market. It is estimated that the semi-variable OHS will increase by ₹. 2,000. But the product will be sold at ₹.28 per unit in the foreign market. However, no additional capital expenditure will be incurred. The management seeks your advice.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3747

[Total No. of Pages : 4

[5159]-28

M.Com. (Part - I) (Semester - II)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

(Special Paper - III)

Modern Business Practices

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Explain the functions of Maharashtra chamber of commerce.

OR

State the objectives and functions of Indian merchants chamber.

Q2) State the functions of federation of Indian chamber of commerce and Industries.

OR

Explain the management practices of public enterprises in India.

Q3) Explain the Government policies relating to agricultural business in India.

OR

Explain the agricultural taxation policy of Government of India.

Q4) State the impact of WTO (world trade organisation) on Agri. Business practices in India.

OR

What is 'Allied agricultural businesses'? State the importance of Allied agricultural businesses.

Q5) Write shorts notes (any four)

- a) Maratha chember of commerce
- b) Confederation of Indian Industries.
- c) Control of public enterprises.
- d) Farm waste
- e) Public utilities
- f) By-product.

Total No. of Questions : 5]

P3747

[5159]-28

M.Com. (Part - I) (Semester - II)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

(Special Paper - III)

Modern Business Practices

(2008 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
  - 2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
  - 3) संदर्भासाठी मूल इंग्रजी प्रश्नप्रतिका पहावी.

प्रश्न 1) महाराष्ट्र वाणिज्य मंडळाची कार्ये स्पष्ट करा.

किंवा

भारतीय व्यापारी मंडळाची उद्दीष्टे आणि कार्ये सांगा.

प्रश्न 2) भारतीय वाणिज्य व उद्योग मंडळ संघाचे (Federation) कार्ये सांगा.

किंवा

भारतातील सार्वजनिक उद्योगामधील व्यवस्थापन पध्दती स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) भारतातील कृषी व्यवसायासंबंधीत सरकारी धोरण स्पष्ट करा.

किंवा

भारत सरकारचे कृषीविषयक कर धोरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) जागतिक व्यापार संघटनेचा (W.T.O.) कृषी व्यवसाय पद्धतीवर होणारा परिणाम सांगा.

किंवा

‘कृषीपूरक’ व्यवसाय म्हणजे काय? कृषीपूरक व्यवसायांचे महत्व सांगा.

प्रश्न 5) थोडक्यात टीपा लिहा. (कोणत्याही चार)

- अ) मराठा वाणिज्य मंडळ
- ब) भारतीय उद्योग संघ
- क) सार्वजनिक उद्योगांचे नियंत्रण
- ड) शेतमाल नासधूस
- इ) सार्वजनिक सेवा
- फ) उप-उत्पादने

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3748

[Total No. of Pages : 4

[5159]-29

M.Com. (Semester - II)

BUSINESS PRACTICES & ENVIRONMENT (Special Paper - IV)

Business Environment Analysis (Group - C)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) State importance of small and cottage industries. Explain problems faced by small and cottage industries. Suggest remedies for the same. **[20]**

OR

Foreign investment and technology plays vital role in industrial growth. Discuss.

Q2) What is financial environment of business? Explain role of foreign Banks and non-banking institutions. **[20]**

OR

- a) Explain role of 'Money Market' in financial environment of Business. **[10]**
- b) Explain role of private bank in India in financial environment of business. **[10]**

Q3) "Social Ijustice and inflation both affects, adversely on Growth of business comment critically. **[20]**

OR

- a) What is Parallel economy? Describe its effects on Growth of Business. **[10]**
- b) Rivalry amongst existing pirms creates hurdles in Growth of business" Comment. **[10]**

P.T.O.

Q4) What is Global environment? Explain impact of cultural and demographic environment on world trade. **[20]**

OR

- a) "Technical knowledge and information plays vital role in Growth of Business" Discuss.
- b) Write detail note on "Effects of regional imbalance on growth of business."

Q5) Write notes (any two) **[20]**

- a) Bargaining power of supplier and buyers
- b) Foreign technology & MNCs.
- c) Limitations of techniques of analysis.
- d) Causes of unemployment.
- e) Role of public sector in industrial environment.

Total No. of Questions : 5]

P3748

[5159]-29

M.Com. (Semester - II)

BUSINESS PRACTICES & ENVIRONMENT (SPecial Paper - IV)

Business Environment Analysis (Group - C)

(2008 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न 1) लघु व कुटिर उद्योगांचे महत्व विशद करा. लघु आणि कुटिर उद्योगांना भेडसावणाऱ्या समस्या स्पष्ट करून त्यावरील उपाययोजना विशद करा. [20]

किंवा

“परकीय गुंतवणूक आणि तंत्रज्ञानाची औद्योगिक वाढीमध्ये महत्वाची भूमिका आहे.” चर्चा करा.

प्रश्न 2) व्यवसायाचे वित्तीय पर्यावरण म्हणजे काय? परकीय बँका आणि बँकेतर संस्थांची भूमिका स्पष्ट करा. [20]

किंवा

अ) व्यवसायाच्या वित्तीय पर्यावरणात ‘नाणेबाजाराची’ भूमिका स्पष्ट करा.

ब) व्यवसायाच्या वित्तीय पर्यावरणात भारतातील खाजगी बँकांची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) “सामाजिक अन्याय आणि चलनवाढ या दोहोंचा व्यवसायाच्या वाढीवर विपरित परिणाम होतो” या विधानाचे टीकात्मक परीक्षण करा. [20]

किंवा

अ) समांतर अर्थव्यवस्था म्हणजे काय? समांतर अर्थव्यवस्थेचा व्यवसायाच्या वाढीवर होणारा परिणाम स्पष्ट करा.

ब) अस्तित्वात असलेल्या संस्थामध्ये (Rivalry amongst existing firms) व्यवसायाच्या वाढीमध्ये अडथळे निर्माण करतात. टीकात्मक स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) जागतिक पर्यावरण म्हणजे काय? सांस्कृतिक आणि लोकसंख्याविषयक पर्यावरणाचा व्यापारावर होणारा परिणाम स्पष्ट करा. [20]

किंवा

- अ) “तंत्रिकज्ञान व माहिती व्यवसायाच्या वाढीमध्ये महत्वाची भूमिका बजावतात” चर्चा करा.
ब) “प्रादेशिक विषमतेचे व्यवसायाच्या वाढीवर होणारे परिणाम” यांवर सविस्तर माहिती द्या.

प्रश्न 5) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]

- अ) पुरवठादार व खरेदीदार यांची सौदाशक्ती
ब) परकीय तंत्रज्ञान व बहुराष्ट्रीय कंपन्या
क) विश्लेषण पध्दतीच्या मर्यादा
ड) बेरोजगारीची कारणे
इ) औद्योगिक पर्यावरणात सार्वजनिक क्षेत्राची भूमिका

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3749

[Total No. of Pages : 4

[5159]-30

M.Com. (Semester - II)

BUSINESS ADMINISTRATION

Marketing Management (Group - D) (Special Paper - III)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Define Marketing .Describe types of Marketing.

OR

What is Rural Marketing? Explain the features and problems of rural marketing

Q2) Define Consumer Behaviour. Explain the relations between buying motives and consumer behavior.

OR

What is Consumer Behaviour? Explain the factors influencing consumer behavior

Q3) Define C.R..M . Explain importance and problems of Customer relation management.

OR

Define new product development strategy .Explain the reasons for failure of a new product.

P.T.O.

Q4) Define Concept of Marketing Communication .Explain the importance of Marketing Communication

OR

Define Media. Explain the factors affecting selection of Media.

Q5) Write short notes on (any four)

- a) Brand Awareness
- b) Role of Media Manager
- c) Media Management
- d) Customer retention
- e) Consumer Education
- f) Consumer behavior models

Total No. of Questions : 5]

P3749

[5159]-30

M.Com. (Semester - II)

BUSINESS ADMINISTRATION

Marketing Management (Group - D) (Special Paper - III)

(2008 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न 1) विपणनाची व्याख्या लिहून विपणनाचे प्रकार स्पष्ट करा.

किंवा

ग्रामीण विपणन म्हणजे काय? ग्रामीण विपणनाची वैशिष्ट्ये व ग्रामीण विपणनात येणाऱ्या अडचणी स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) ग्राहक वर्तनाची व्याख्या स्पष्ट करा. खरेदीमागील क्रयप्रेरणा आणि ग्राहक वर्तनातील संबंध स्पष्ट करा.

किंवा

ग्राहक वर्तन म्हणजे काय? ग्राहक वर्तनावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) ग्राहक संबंध व्यवस्थापनाची व्याख्या स्पष्ट करा. ग्राहक संबंध व्यवस्थापनाचे महत्त्व व अडचणी स्पष्ट करा.

किंवा

नवीन वस्तू विकासाची व्यूहरचना स्पष्ट करा. नवीन वस्तुच्या अपयशाची कारणे स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) विपणन संदेशवहन संकल्पना स्पष्ट करा. विपणन संदेशवहनाचे महत्व स्पष्ट करा.

किंवा

‘माध्यम’ ही संकल्पना स्पष्ट करून माध्यम निवडीवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) टीपा लिहा. (कोणत्याही चार)

- अ) मुद्रा जागरूकता
- ब) माध्यम व्यवस्थापकाची भूमिका
- क) माध्यम व्यवस्थापन
- ड) ग्राहक टिकवणे
- इ) ग्राहक प्रशिक्षण
- फ) ग्राहक वर्तनाचे नमूने

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3750

[Total No. of Pages : 4

[5159]-31

M.Com. (Semester - II)

Business Administration (Special Paper - IV) (Group - D)

Financial Policies and Practices

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) All questions carry equal marks.*

Q1) What is profit planning? Explain the approaches to profit planning. **[20]**

OR

What do you mean by profit planning? Discuss the important basics of profit planning. **[20]**

Q2) Define the term dividend. Explain various variables influencing dividend policy. **[20]**

OR

What do you mean by over capitalization? State the implications of over capitalization. **[20]**

Q3) What is business combination? Explain the forms of business combination. **[20]**

OR

Explain in detail new financial instruments. **[20]**

P.T.O.

Q4) What is venture capital? Describe the functions of venture capital in developing countries. [20]

OR

Describe the important feature of world monetary system. [20]

Q5) Write short notes. (Any two) [20]

- a) Cash flow statement.
- b) Features of derivative market.
- c) Nature of lease financing.
- d) International parity relationship.

Total No. of Questions : 5]

P3750

[5159]-31

M.Com. (Semester - II)

Business Administration (Special Paper - IV) (Group - D)

Financial Policies and Practices

(2008 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
  - 2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
  - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) लाभ नियोजन म्हणजे काय? लाभ नियोजनसंबंधी दृष्टीकोन स्पष्ट करा. [20]

किंवा

लाभ नियोजन म्हणजे काय? लाभ नियोजनाच्या महत्वपूर्ण मुलतत्वांची चर्चा करा.

प्रश्न 2) लाभांशाची व्याख्या लिहा. लाभांश धोरणावर परिणाम करणारे विविध घटक स्पष्ट करा. [20]

किंवा

अति भांडवलीकरण म्हणजे काय? अतिभांडवलीकरणाचे परिणाम विशद करा.

प्रश्न 3) व्यावसायिक समामेलन म्हणजे काय? व्यावसायिक समामेलनाचे प्रकार स्पष्ट करा. [20]

किंवा

नवीन वित्तीय साधने सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) साहस भांडवल म्हणजे काय ? विकसनशील देशांमध्ये साहस भांडवलाच्या कार्याचे वर्णन करा.[20]

किंवा

जागतिक नाणक प्रणालीच्या वैशिष्ट्यांचे वर्णन करा.

प्रश्न 5) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[20]

- अ) रोख प्रवाह पत्रक.
- ब) साधित बाजारपेठेची वैशिष्टे.
- क) वित्तीय भोडपट्टाचे स्वरूप.
- ड) आंतरराष्ट्रीय समता संबंध.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3751

[Total No. of Pages : 4

[5159]-32

M.Com. (Part - I) (Semester - II)

COMMERCIAL LAWS AND PRACTICES

E-Security and Cyber Laws (Special Paper - III)

(2008 Pattern) (Group - E)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain the major types of Security threats for Computer crimes. **[20]**

OR

What is E-Security? State the information useful to Intruders.

Q2) What is (Hyperlink text terminal protocol) HTML? Explain the features of front page editor **[20]**

OR

Explain the clauses in Information technology Bill.

Q3) Explain retention of electronics record formation and validity of contracts. **[20]**

OR

Explain the Offences (Section 65 to 78) under Information technology Act-2002.

P.T.O.

- Q4)** a) Write a note on 'Internet Security' [10]
b) Write a note on 'Electronic Security' [10]

OR

- a) Write a note on application of (Extensible Markup Language) XML.
b) Write a note on 'Cyber Regulation Advisory Committee'

Q5) Write short notes on: (Any two) [20]

- a) Corporate E-mail privacy
b) Accident Occurrence Security Practices
c) Time and Place of Dispatch
d) Creating and adding Web pages

Total No. of Questions : 5]

P3751

[5159]-32

M.Com. (Part - I) (Semester - II)

COMMERCIAL LAWS AND PRACTICES

E-Security and Cyber Laws (Special Paper - III)

(2008 Pattern) (Group - E)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
  - 2) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
  - 3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) संगणकीय गुन्ह्यांच्या सुरक्षा धोक्याचे महत्वाचे प्रकार स्पष्ट करा.

[20]

किंवा

इ-सेक्युरिटी म्हणजे काय? इन्टर्युडर्ससाठी माहितीचे महत्व सांगा.

प्रश्न 2) एच.टी.एम.एल. (हायपरलिंक टेक्स टर्मिनल प्रोटोकॉल्स म्हणजे काय? फ्रंट पेज एडिटरची वैशिष्टे स्पष्ट करा.

[20]

किंवा

माहिती तंत्रज्ञान बिलामधील कलमे स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) इलेक्ट्रॉनिक रेकॉर्ड निर्मिती आणि कराराची वैधता धारणा स्पष्ट करा.

[20]

किंवा

माहिती तंत्रज्ञान कायदा 2002 अंतर्गत गुन्हे (कलम 65 ते 78) स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) अ) 'इंटरनेट सेक्युरिटी' यावर टीप लिहा. [10]

ब) 'इलेक्ट्रॉनिक सेक्युरिटी' यावर टीप लिहा. [10]

किंवा

अ) एक्स एम् एल् (एक्सन्टेनसिबल मार्कअप लॅंग्वेज) चे उपयोजन यावर टीप लिहा.

ब) 'सायबर नियमन सल्लागार समिती' यावर टीप लिहा.

प्रश्न 5) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]

अ) कौरपोरेट इ-मेल प्रायव्हसी

ब) अपघात घटना सुरक्षा पध्दती (Accident Occurrence Security Practices)

क) टाईम अँड प्लेस डिसपेच

ड) क्रिएटिंग अँड ऑडिंग वेब पेजेस

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3752

[Total No. of Pages : 4

[5159]-33

M.Com. (Part -I) (Semester - II)
COMMERCIAL LAWS AND PRACTICES
(Special Paper - IV)
Law Relating to Copyright and Designs
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain the meaning of copyright. State the provisions of the Copyright Act regarding Licenses. **[20]**

OR

Explain the need of Copyright Society. State the functions and rights of a Copyright Society. **[20]**

Q2) State the provision of Design Act, 2000 with reference of Piracy of Registered Design and its remedies. **[20]**

OR

Explain the term 'Geographical Indications' who may apply for Registration of Geographical Indications? State the procedure for and duration of Registration of Geographical Indications. **[20]**

Q3) Who may apply for registration as a "Registered user" of layout -design? What are the conditions for registration as a registered user? State the powers of registrar for cancellation of registration as a registered user. **[20]**

OR

What are the objectives of the Protection of Plant Varieties and Farmers Rights Act, 2001? Explain rights and privileges of Breeders and Researchers. **[20]**

P.T.O.

Q4) Answer the following questions in brief: (Any Two) [20]

- a) State the provisions regarding 'Offence and Penalties' as per Copyright Act.
- b) Define the term 'New Plant Varieties' State the scope of the Plant Varieties and Farmers Rights Act, 2001.
- c) Explain copyright in Registered Designs as per section 11 to 20 of the Designs Act 2000.
- d) State Infringement and its Remedies as per section 20 to 24 under Geographical Indications of Goods 1999.

Q5) Write short notes on: (Any Four) [20]

- a) Historical evolution of Copyright.
- b) Registrable Industrial Design.
- c) Remedies against Infringement under Copyright
- d) Regulatory Authorities under the Geographical Indications of Goods Act 1999.
- e) Surrender and Revocation of Certificate under Protection of Plant Varieties and Farmers Rights Act, 2001
- d) Geographical Indication and Trade Marks

Total No. of Questions : 5]

P3752

[5159]-33

M.Com. (Part -I) (Semester - II)
COMMERCIAL LAWS AND PRACTICES
(Special Paper - IV)

Law Relating to Copyright and Designs
(2008 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
  - 2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
  - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) मुद्रणाधिकार याचा अर्थ स्पष्ट करा. परवाने देण्यासंबंधी मुद्रणाधिकार कायद्यातील तरतुदी सांगा. [20]

किंवा

मुद्रणाधिकार संस्थेची गरज सांगून संस्थेची कार्ये व हक्क स्पष्ट करा. [20]

प्रश्न 2) नोंदणी केलेल्या आराखड्याच्या चाचेगिरीच्या संदर्भात आराखडा कायदा, 2000 मधील तरतुदी व उपाय स्पष्ट करा. [20]

किंवा

‘भौगोलिक चिन्ह’ हि संज्ञा स्पष्ट करा. भौगोलिक चिन्हासाठी कोणाला अर्ज करता येतो? नोंदणीची पध्दती व कालावधी याची माहिती द्या. [20]

प्रश्न 3) रूपरेषा आराखड्याचा “नोंदणीकृत वापरकर्ता” या करीत कोण अर्ज करू शकतो? नोंदणीकृत वापरकर्ता म्हणून नोंदणीसाठी कोणत्या अटी आहेत? नोंदणीकृत वापरकर्ता म्हणून झालेली नोंद रद्द करण्यासंबंधी नोंदणी अधिकाराच्या अधिकार सांगा. [20]

किंवा

रोपे नमुने आणि शेतकऱ्यांचे संरक्षण कायदा 2001 ची उद्दीष्ट्ये कोणती? या कायद्या नुसार निपजक आणि संशोधकांचे हक्क व विशेषाधिकार स्पष्ट करा. [20]

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) मुद्रणाधिकार कायद्यानुसार 'अपराधांचे स्वरूप व शिक्षा' यांचे स्पष्टीकरण करा.
- ब) रोपांचा नवीन नमुना' ह्याची व्याख्या सांगून, रोपांचे नमुने व शेतकऱ्यांचे हक्क संरक्षण कायदा, 2001 चे स्वरूप स्पष्ट करा.
- क) आराखडा कायदा 2000 अंतर्गत कलम क्र. 11 ते 20 नोंदणीकेलेल्या मालकाचे हक्क सांगा.
- ड) मालाचे भौगोलिक चिन्ह कायदा, 1999 अंतर्गत कलम क्र. 20 ते 24 प्रमाणे उल्लंघन व त्यावरील उपाय स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) टीपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) मुद्रणाधिकार कायद्याची ऐतिहासिक उत्क्रांती
- ब) नोंदणीयोग्य औद्योगिक आराखडे / रचना
- क) मुद्रणाधिकाराचे उल्लंघनावरील उपाय
- ड) मालाचे भौगोलिक चिन्ह कायदा, 1999 कायद्यांतर्गत नियामक अधिकार मंडळ
- इ) रोपे नमुने आणि शेतकऱ्यांचे हक्क संरक्षण कायदा, 2001 नुसार प्रमाण पत्राची नोंद रद्द करणे व परत घेणे.
- फ) भौगोलिक चिन्ह व व्यापार चिन्ह

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3753

[Total No. of Pages : 4

[5159]-34

M.Com. (Semester - II)

CO-OPERATION & RURAL DEVELOPMENT

International Co-operative Movement (Group F)

(2008 Pattern) (Special Paper - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Discuss the origin and growth of co-operative movement in the world. **[20]**

OR

Explain the concept and nature of co-operation.

Q2) Highlight the role of co-operatives in a capitalistic system. **[20]**

OR

What is the role of co-operatives in a socialistic system?

Q3) What are the principles of co-operation laid down by International Co-operative Alliance? **[20]**

OR

Discuss the growth of co-operative movement in England.

Q4) State the reasons for the success of the swedish consumer co-operatives. **[20]**

OR

What are the types of agricultural co-operatives in Israel?

Q5) Write notes: (Any two)

[20]

- a) Philosophy of co-operation.
- b) The future of co-operative movement.
- c) Economics and co-operation.
- d) Modified principles of co-operation.

Total No. of Questions : 5]

P3753

[5159]-34

M.Com. (Semester - II)

CO-OPERATION & RURAL DEVELOPMENT

International Co-operative Movement (Group F)

(2008 Pattern) (Special Paper - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
  - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) जागतिक सहकारी चळवळीचा उगम व प्रगतीबाबत चर्चा करा. [20]
किंवा
सहकाराची संकल्पना आणि स्वरूप स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2) भांडवलशाही अर्थव्यवस्थेमधील सहकाराची भूमिका अधोरेखित करा. [20]
किंवा
समाजवादी अर्थव्यवस्थेमध्ये सहकाराची भूमिका काय असते?
- प्रश्न 3) आंतरराष्ट्रीय सहाकारी संघाने मांडलेली सहकाराची तत्वे कोणती आहेत? [20]
किंवा
इंग्लंडमधील सहकारी चळवळीच्या वाढीबाबत चर्चा करा.
- प्रश्न 4) स्वीडन मधील सहकारी ग्राहक भांडाराच्या यशामागील कारणे सांगा. [20]
किंवा
इस्त्राईलमध्ये कोणत्या प्रकाराच्या कृषी सहकारी संस्था आहेत?

प्रश्न 5) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[20]

- अ) सहकाराचे तत्वज्ञान
- ब) सहकारी चळवळीचे भवितव्य
- क) सहकाराचे अर्थशास्त्र
- ड) सहकाराची सुधारित तत्वे

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3754

[Total No. of Pages : 4

[5159]-35

M.Com. (Part - I) (Semester - II)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT SPECIAL (Paper - IV)

Management of Co-Operative Business

(2008 Pattern) (Group - F)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) All questions carry equal marks.*

Q1) What criteria are used for appraising the performance of co-operative business?

OR

Critically examine the financial and social responsibilities of co-operative business.

Q2) Evaluate the business policies and practices of credit co-operatives.

OR

Examine the problems of economic and commercial viability of co-operative institutions.

Q3) Evaluate the progress and problems of housing co-operative societies.

OR

Write a brief account of success story of warana co-operative organisation, warananagar.

Q4) Discuss the problems of non-agricultural credit co-operatives.

OR

Briefly explain the success story of Gokul sahakari Dudh Sangh, Kolhapur.

Q5) Write short note (any two)

- a) Industrial relations in co-operative business
- b) Business policy of state co-operative Bank.
- c) Problems of co-operative sugar industry.
- d) Problems of dairy co-operatives.

Total No. of Questions : 5]

P3754

[5159]-35

M.Com (Part - I) (Semester - II)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT SPECIAL (Paper - IV)

Management of Co-Operative Business

(2008 Pattern) (Group - F)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न 1) सहकारी व्यवसायांच्या कामगिरीचे मूल्यमापन करण्यासाठी कोणते निकष वापरण्यात येतात?

किंवा

सहकारी व्यवसायाच्या वित्तीय व सामाजिक जबाबदारीचे टिकात्मक परीक्षण करा.

प्रश्न 2) पतपुरवठा सहकारी संस्थांची व्यवसाय धोरणे आणि पध्दतीचे मूल्यमापन करा.

किंवा

सहकारी संस्थांच्या आर्थिक व व्यवसायीन स्थिरतेसंबंधीच्या समस्या स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) सहकारी गृहनिर्माण संस्थांची प्रगती आणि समस्यांचे मूल्यमापन करा.

किंवा

वारणा सहकारी संस्था, वारणानगर, यांची यशोगाथा थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) बिगर कृषी-पतपुरवठा सहकारी संस्थांच्या समस्यांची चर्चा करा.

किंवा

गोकुळ सहकारी दूध संघ, कोल्हापूर यांची यशोगाथा थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) थोडक्यात टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

अ) सहकारी व्यवसायांमधील औद्योगिक संबंध

ब) राज्य सहकारी बँकेची व्यवसाय धोरणे

क) सहकारी साखर कारखान्यांच्या समस्या

ड) दुग्ध सहकारी संस्थांच्या समस्या

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4858

[Total No. of Pages : 4

[5159]-36

M. Com. (Part - I) (Semester - II)

Gr. - G : ADVANCED BANKING AND FINANCE

Banking Law and Practices

(2008 Pattern) (Special Paper - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*
- 3) *Answers must be to the point.*
- 4) *Answer must be with reference to the relevant sections of the Act concerned.*

Q1) What do you understand by money laundering? Explain in detail the provisions pertaining to Summons, Searches and Seizures as under the Prevention of Money Laundering Act, 2002.

OR

What is an offence of Money Laundering? Explain in detail the RBI guidelines to ensure prevention of money laundering.

Q2) Define a banker. Under what conditions can a banker customer relationship come to an end?

OR

What do you understand by law of limitation? Explain the applicability of law of limitation to various bank transactions.

Q3) What risks does a banker face while managing its assets and liabilities? Explain your answer in detail.

OR

Why is customer service in banks important? Explain in detail the Goporia Committee recommendations on customer service.

P.T.O.

Q4) Explain what is merger and acquisition. Explain how mergers help consolidation in banks. Do you think mergers necessarily lead to consolidation? Explain your answer with suitable examples.

OR

Do you think electronic mode of payment makes banking hi-tech? Explain your answer.

Q5) Write notes on (Any Two)

- a) Credit Information Bureau of India Limited
- b) Banker's Right of Set off
- c) Management of NPAs
- d) Recent cases of mergers and acquisition in banks.

Total No. of Questions : 5]

P4858

[5159]-36

M. Com. (Part - I) (Semester - II)

Gr. - G : ADVANCED BANKING AND FINANCE

Banking Law and Practices

(2008 Pattern) (Special Paper - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
3) संदर्भासाठीमूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) मनी लॉण्डरिंग म्हणजे काय? मनी लाण्डरिंग प्रतिबंध कायदा, 2002 मधील समन्स, शोध आणि पकड या संदर्भातील तरतूदी सविस्तर स्पष्ट करा.

किंवा

मनी लॉण्डरिंगचा गुन्हा म्हणजे काय? मनी लॉण्डरिंग प्रतिबंधासाठी भारतीय रिझर्व्ह बँकेची मार्गदर्शक तत्वे सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) बँकरची व्याख्या द्या. बँकर व त्याचा ग्राहक यांमधील संबंध कोणत्या परिस्थितीत संपुष्टात येऊ शकतात?

किंवा

मर्यादा कायदा म्हणजे काय? विविध बँक व्यवहारांना मर्यादा कायद्याची प्रयोज्यता सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) आपल्या मत्ता आणि देणी यांचे व्यवस्थापन करताना बँकर कोणत्या जोखिमांना सामोरे जातो? आपले उत्तर सविस्तर स्पष्ट करा.

किंवा

बँकांमध्ये ग्राहक सेवा महत्वाची का आहे? ग्राहक सेवेवरील गोडपोरिया समितीच्या शिफारसी सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) विलीनीकरण आणि संपादन म्हणजे काय ते स्पष्ट करा. बँकांमधील मजबूतीकरणामध्ये विलीनीकरण कशाप्रकारे मदत करते ते स्पष्ट करा. विलीनीकरणामूळे बँकामध्ये मजबूतीकरण होतेच असे तुम्हाला वाटते काय? योग्य ती उदाहरणे घेऊन आपले उत्तर स्पष्ट करा.

किंवा

इलेक्ट्रॉनिक माध्यमातून पैसे अदा करण्याच्या पद्धतीमुळे बँकिंग हाय टेक होते असे तुम्हाला वाटते काय? आपले उत्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) टिपा लिहा (कोणत्याही दोन).

- अ) भारतीय पत माहिती केंद्र मर्यादित
- ब) बँकरचा वजावटीचा अधिकार
- क) निष्क्रिय मालमत्तेचे व्यवस्थापन
- ड) अलिकडच्या काळातील बँकांमधील विलीनीकरण व संपादन यांची उदाहरणे

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3755

[Total No. of Pages : 4

[5159]-37

M.Com. (Semester - II)

ADVANCED BANKING AND FINANCE

Monetary Policy (Special Paper- IV)

(2008 Pattern) (Group - G)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain the objectives of monetary policy.

OR

What is monetary policy? Explain the conflict between objectives of monetary policy.

Q2) Distinguish between quantitative and qualitative instruments of monetary policy. Explain any two quantitative instruments.

OR

Discuss the role of Reserve bank of India in rural credit.

Q3) Explain the concept of money supply. Explain Reserve Bank of India's approach for measuring money supply.

OR

Explain the following:

- a) High powered money
- b) Money supply and price stability

P.T.O.

Q4) Explain the role of the Reserve Bank of India in Industrial finance.

OR

- a) Distinguish between pre-shipment credit and post-shipment credit.
- b) Explain the measures taken by the Reserve Bank of India to promote exports.

Q5) Write short notes (any two)

- a) Balanced Growth
- b) Priority sector advances
- c) Bridge Loans
- d) Recent Monetary policy of RBI

Total No. of Questions : 5]

P3755

[5159]-37

M.Com. (Semester - II)

ADVANCED BANKING AND FINANCE

Monetary Policy (Special Paper- IV)

(2008 Pattern) (Group - G)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
  - 2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
  - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) चलनविषयक धोरणाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.

किंवा

चलनविषयक धोरण म्हणजे काय? चलनविषयक धोरणाच्या उद्दिष्टातील संघर्षाचे वर्णन करा.

प्रश्न 2) चलनविषयक धोरणाच्या संख्यात्मक आणि गुणात्मक साधनांमधील फरक स्पष्ट करा. कोणतेही दोन संख्यात्मक साधने स्पष्ट करा.

किंवा

ग्रामीण पतपुरवठ्यातील भारतीय रिझर्व्ह बँकेच्या भूमिकेची चर्चा करा.

प्रश्न 3) पैशाच्या पुरवठ्याची संकल्पना स्पष्ट करा. भारतीय रिझर्व्ह बँकेच्या पैशाच्या पुरवठ्या संदर्भातील दृष्टीकोन स्पष्ट करा.

किंवा

खालील स्पष्ट करा.

अ) उच्च शक्ती पैसा

ब) पैशाचा पुरवठा आणि किंमत स्थैर्य

प्रश्न 4) औद्योगिक वित्तपुरवठ्यातील भारतीय रिझर्व्ह बँकेची भूमिका स्पष्ट करा.

किंवा

- अ) प्री-शिपमेंट क्रेडीट आणि पोस्ट शिपमेंट क्रेडीट यातील फरक सांगा.
- ब) निर्यातवाढीसाठी भारतीय रिझर्व्ह बँकेने उचललेली पाऊले

प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

- अ) समतोल वृद्धी
- ब) प्राधान्य क्षेत्राचा कर्जपुरवठा
- क) ब्रिज कर्जे
- ड) अलिकडील काळातील रिझर्व्ह बँकेचे चलनविषयक धोरण

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3756

[Total No. of Pages : 4

[5159]-38

M.Com. (Semester - II)

ADVANCED MARKETING (Special Paper - III)

Customer Relationship Management & Retailing

(2008 Pattern) (Group - H)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) All questions carry equal marks.*

Q1) What is Relationship marketing in mass markets? Describe the advantages & disadvantages in relationship marketing in mass markets. **[20]**

OR

What is 'Relationship Management'? Describe the evolution of relationship management in Indian context.

Q2) Define the term 'Retailing'. Explain the importance and types of Retailing. **[20]**

OR

What is 'Internet Marketing'? Explain the advantages & dis-advantages of Internet marketing.

Q3) Write a detail note on 'Retail Supply Chain Management. **[20]**

OR

Define the term 'Store Layout' Explain the types and factors affecting store layout.

Q4) Explain in detail the importance of Information technology in customer relationship management. **[20]**

OR

What is 'Retailers retail location'? Explain the types of retailers retail location and factors affecting retail location decision.

Q5) Write shorts notes (any four) **[20]**

- a) Buyer's sellers relationships
- b) Dynamics of website
- c) Non store retailing
- d) Customer service
- e) Electronic data exchange
- f) Bar coding

Total No. of Questions : 5]

P3756

[5159]-38

M.Com. (Semester - II)

ADVANCED MARKETING (Special Paper - III)

Customer Relationship Management & Retailing

(2008 Pattern) (Group - H)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न 1) संबंध विपणनामध्ये जनसमुदाय बाजार म्हणजे काय? संबंध विपणनामध्ये जनसमुदाय बाजाराचे फायदे-तोटे विषद करा. [20]

किंवा

‘संबंध व्यवस्थापन’ म्हणजे काय? संबंध व्यवस्थापनाची उत्क्रांती या विषयावर भारतीय संदर्भात स्पष्टीकरण विषद करा.

प्रश्न 2) ‘किरकोळ विक्री’ या संकल्पनेची व्याख्या द्या. किरकोळ विक्रीचे महत्व व प्रकार स्पष्ट करा. [20]

किंवा

‘इंटरनेट विपणन’ म्हणजे काय? इंटरनेट विपणनाचे फायदे-तोटे स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) ‘किरकोळ पुरवठा साखळी व्यवस्थापन’ यावर सविस्तर टिप लिहा. [20]

किंवा

‘दुकान रचना’ या संकल्पनेची व्याख्या द्या. दुकान रचनेचे प्रकार व दुकान रचनेवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) ग्राहक संबंध व्यवस्थापनात माहिती तंत्रज्ञानाचे महत्व सविस्तर स्पष्ट करा. [20]

किंवा

‘किरकोळ व्यापाऱ्याचे किरकोळ स्थाननिश्चितीकरण’ म्हणजे काय? किरकोळ व्यापाऱ्याचे किरकोळ स्थाननिश्चितीकरणाचे प्रकार व स्थाननिश्चितीकरण निर्णयावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) ग्राहक (खरेदीदार) आणि विक्रेता यांच्यातील संबंध
- ब) वेबसाईटच्या विविध बाजू
- क) दुकानाशिवाय चालणारा किरकोळ व्यापार
- ड) ग्राहक सेवा
- इ) संगणकावरील माहितीची देवाण-घेवाण
- फ) स्तंभ संकेत (Bar coding)

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3757

[Total No. of Pages : 4

[5159]-39

M.Com. (Semester - II)

ADVANCED MARKETING (Special Paper - IV)

Services Marketing (Group - H)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) All questions carry equal marks.
- 3) Figures to the right indicate full marks.

Q1) What is 'Service Marketing'? Explain the various characteristics of services.[20]

OR

What is the role of customer in services? Explain the various methods used in measuring customers satisfaction in service marketing.

Q2) Explain the various methods used in pricing the services. [20]

OR

What is 'Advertising'? Explain objectives and various elements of Advertising.

Q3) What is service market segmentation'? Explain in detail the problem areas of market segmentation. [20]

OR

Explain the managing of services regarding 'Performance Measurement' and customer encounter management.

Q4) Define the term 'E-services'. Describe various types of E-services. [20]

OR

What is 'Technology service'? Explain various processes of technology services.

P.T.O.

Q5) Write short notes: (Any Four)

[20]

- a) Importance of service marketing.
- b) Role of internet in service distribution
- c) Recent growth in services marketing.
- d) Service marketing triangle.
- e) Physical evidence
- f) Methods used for handling complaints for customer satisfaction.

Total No. of Questions : 5]

P3757

[5159]-39

M.Com. (Semester - II)

ADVANCED MARKETING (Special Paper - IV)

Services Marketing (Group - H)

(2008 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
  - 2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
  - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) 'सेवा विपणन' म्हणजे काय? सेवांची विविध वैशिष्टे स्पष्ट करा. [20]

किंवा

सेवेमध्ये ग्राहक भूमिका म्हणजे काय? सेवा विपणनामध्ये ग्राहक समाधान मोजण्याच्या विविध पध्दती स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) सेवांच्या किंमती निश्चित करण्याच्या विविध पध्दती स्पष्ट करा. [20]

किंवा

'जाहिरात' म्हणजे काय? जाहिरातीची उद्दिष्टे आणि विविध घटक स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) सेवा विपणन विभागणी म्हणजे काय? सेवा विपणन विभागणी मधील समस्याप्रधान क्षेत्रे सविस्तर स्पष्ट करा. [20]

किंवा

'सेवा कामगिरीचे मोजमाप' व 'सेवा संघर्ष' या दृष्टीकोनातून सेवा व्यवस्थापन स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) 'ई-सेवा' (E-service) संकल्पनेची व्याख्या द्या. वेगवेगळ्या 'ई-सेवा' सविस्तर विषद करा. [20]

किंवा

'तंत्रज्ञान सेवा' म्हणजे काय? तंत्रज्ञान सेवेच्या विविध प्रक्रिया स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) सेवा विपणनाचे महत्व
- ब) सेवा वितरणामध्ये 'इंटरनेटची' भूमिका
- क) सेवा विपणनातील वाढ
- ड) सेवा विपणन त्रिमिती
- इ) भौतिक पुरावे
- फ) ग्राहक समाधानासाठी तक्रार निवारण पध्दती

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3758

[Total No. of Pages : 4

[5159]-40

M.Com. (Semester - II)

RESEARCH METHODOLOGY FOR BUSINESS

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) What do you mean by the term 'Research Design'? Explain the stages in the process of research.

OR

Explain the sources of information regarding population (demographic) & economy.

Q2) What are the types of data base? Explain the sources of Raw-data.

OR

Write a detail note on evaluation of secondary sources.

- Q3)** a) Explain the meaning & methods of Tabulation.
b) What is 'scaling'? Explain the various techniques of scaling.

OR

What do you mean by 'cases in Business Research'? Explain the features & types of cases in business research.

Q4) Explain the following points in Business research project

- a) Structure
- b) Selecting & defining project.

OR

Explain in detail the research problems in Business & commercial functions.

P.T.O.

Q5) Write short notes: (Any Four)

- a) Action Research
- b) Survey method
- c) Importance of research
- d) Avoiding plagiarism
- e) Editing sentences
- d) Use of computers in data analysis & business

Total No. of Questions : 5]

P3758

[5159]-40

M.Com. (Semester - II)

RESEARCH METHODOLOGY FOR BUSINESS

(2008 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :ह 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) 'संशोधन आराखडा' म्हणजे काय? संशोधन आराखडा प्रक्रियेतील अवस्था स्पष्ट करा.

किंवा

लोकसंख्या आणि अर्थव्यवस्थे संदर्भातील माहिती मिळविण्याचे मार्ग किंवा स्रोत स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) डेटाबेसचे प्रकार कोणते? कच्च्या माहितीचे स्रोत स्पष्ट करा.

किंवा

दुय्यम स्रोतांचे मुल्यमापन यावर सविस्तर टिप लिहा.

प्रश्न 3) अ) सारणीकरण या संकल्पनेचा अर्थ सांगून पध्दती स्पष्ट करा.

ब) अनुमापनतंत्रे म्हणजे काय? विविध अनुमापन तंत्रे स्पष्ट करा.

किंवा

व्यवसाय संशोधनात प्रकरण दाखला म्हणजे काय? व्यवसाय संशोधन प्रकरणाची वैशिष्ट्ये व प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) व्यवसाय संशोधन अहवालातील खालील मुद्दे स्पष्ट करा.

अ) संरचना

ब) प्रकल्प निवड आणि निश्चिती

किंवा

व्यवसाय आणि व्यावसायिक कार्यालयीन संशोधन समस्या सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

- अ) क्रियात्मक संशोधन
- ब) सर्वेक्षण पध्दती
- क) संशोधनाचे महत्व
- ड) वाङ्मय चौर्य टाळणे
- इ) वाक्य संकलन
- फ) तथ्य विश्लेषण आणि व्यवसायात संगणकाचा उपयोग

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3759

[Total No. of Pages : 4

[5159]-41

M.Com. (Part - II) (Semester - III) (Compulsory)

BUSINESS FINANCE

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) What do you mean by Business finance? Explain the objectives and scope of Business finance.

OR

Write a detailed note on future value and present value.

Q2) What is strategic financial planning? Explain the objectives and limitations of strategic financial planning.

OR

Explain the term capitalisation. Differentiate between under capitalisation and over capitalisation.

Q3) What is equity share? Explain the characteristics and advantages of equity shares.

OR

What is meant by dividend policy? Explain the measures of dividend policy.

Q4) What is short term finance? Explain the characteristics of short term finance.

OR

Explain the evaluation of project in respect of the following points.

- a) Commercial analysis
- b) Financial analysis.

P.T.O.

Q5) Write short notes: (Any Four)

- a) Importance of business finance.
- b) Steps of strategic financial planning
- c) Classification of debentures.
- d) Working capital
- e) Advantages of preference shares.
- f) Technical analysis

Total No. of Questions : 5]

P3759

[5159]-41

M.Com. (Part - II) (Semester - III) (Compulsory)

BUSINESS FINANCE

(2008 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
  - 2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
  - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) व्यावसायिक वित्त म्हणजे काय? व्यावसायिक वित्ताची उद्दिष्टे आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.

किंवा

भविष्यकालीन मूल्य व सध्याचे मूल्य यावर सविस्तरपणे टिप्पणी लिहा.

प्रश्न 2) व्यूहरचनात्मक वित्तीय नियोजन म्हणजे काय? व्यूहरचनात्मक वित्तीय नियोजनाची उद्दिष्टे आणि मर्यादा स्पष्ट करा.

किंवा

भांडवलीकरण ही संज्ञा स्पष्ट करा. कमी भांडवलीकरण आणि अधिभांडवलीकरण यामधील फरक स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) सामान्य भाग म्हणजे काय? सामान्य भागाची वैशिष्ट्ये आणि फायदे स्पष्ट करा.

किंवा

लाभांश धोरण म्हणजे काय? लाभांश धोरणाचे मूल्यमापन स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) अल्पकालीन वित्तपुरवठा म्हणजे काय? अल्पकालीन वित्तपुरवठ्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

किंवा

प्रकल्प मूल्यमापना संदर्भात खालील बाबी स्पष्ट करा.

- अ) वाणिज्य विषयक विश्लेषण
- ब) वित्तीय विश्लेषण

प्रश्न 5) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

- अ) व्यावसायिक वित्तपुरवठ्याचे महत्व
- ब) व्यूहरचनात्मक वित्तीय नियोजनाच्या पायऱ्या
- क) कर्जरोख्यांचे वर्गीकरण
- ड) खेळते भांडवल
- इ) अग्रहक्क भागाचे फायदे
- फ) तांत्रिक विश्लेषण

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3760

[Total No. of Pages : 4

[5159]-42

M.Com.

RESEARCH METHODOLOGY FOR BUSINESS

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What is Demographic information in research ? which facts are required for tax information? **[20]**

OR

What is Commercial and business research ? Explain in detail steps required to research plan or design.

Q2) What is computer information acquisition? Explain in detail data bases computer files sources. **[20]**

OR

What is choice of research method ? Explain in detail sample and questionnaire design.

Q3) What is Research identification of facts ? Which factors considered in research identification of facts ? **[20]**

OR

What is case study design? Which points considered in Action research?

Q4) What is writing skills for Business research ? What are problems in the business and commercial functions in research. **[20]**

OR

Distinguish between sampling and scheduling for analysis.

Q5) Write short notes (any four) **[20]**

- a) Non Govt. sources of information.
- b) Syndicated commercial
- c) Types cases
- d) Identification of facts.
- e) In research labour market and capital market.
- f) Organizing evidence information

Total No. of Questions : 5]

P3760

[5159]-42

M.Com.

RESEARCH METHODOLOGY FOR BUSINESS

(2008 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
  - 2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
  - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) संशोधनासाठी लोकसंख्याविषयक माहिती म्हणजे? अर्थशास्त्रीय कर विषयक माहितीसाठी कोणत्या माहितीची गरज असते? [20]

किंवा

व्यवसायीक व व्यवसाय संशोधन म्हणजे? व्यवसाय संशोधन आराखड्यासाठी कोणते टप्पे आवश्यक आहेत?

प्रश्न 2) संगणकाच्या सहाय्याने माहितीचे संपादन म्हणजे काय? डेटाबेस संगणकीय धारीकाचे स्रोत स्पष्ट करा. [20]

किंवा

संशोधन निवड पध्दती म्हणजे काय? प्रश्नावली आराखडा व नमुना निवड यातील फरक स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) संशोधन वस्तुस्थितीची ओळख म्हणजे? संशोधन वस्तुस्थितीची ओळख करून घेत असताना कोणते घटक विचारात घ्यावे लागतात? [20]

किंवा

व्यष्टी अध्ययन आराखडा म्हणजे काय? क्रियात्मक संशोधनात कोणते घटक आवश्यक असतात?

प्रश्न 4) व्यवसाय संशोधन लेखन कौशल्य म्हणजे काय? व्यवसाय व व्यवसायिक संशोधन कार्यातील समस्या कोणत्या? [20]

किंवा

तथ्य विश्लेषण व नमुना निवड यातील फरक स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) टीपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) बिगर सरकारी माहितीचे स्रोत
- ब) व्यवसायिक संघ
- क) व्यष्टी संशोधनाचे पध्दती
- ड) प्रकरण अभ्यासाचे वस्तुस्थिती पडताळणी
- इ) संशोधनात भांडवल बाजार व कामगार विषयक माहिती
- फ) पुरावा माहितीचे संघटन

Total No. of Questions :5]

SEAT No. :

P3761

[Total No. of Pages : 2

[5159]-43

M.Com. (Part - II) (Semester - III)
ADVANCED ACCOUNTING AND TAXATION
Advanced Auditing (Special Paper - V)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks :80

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) What is Auditing? Explain the basic Principles governing an audit. **[16]**

OR

Write notes on Divisible Profit of a Company.

Q2) Discuss relationship between Auditing and other disciplines. **[16]**

OR

What do you mean by Internal Control? Explain in detail internal audit and external audit.

Q3) Explain the Uses of Computers for Auditing Purposes. **[16]**

OR

What is Corporate Governance? As an Auditor how would you verify Compliance of Corporate Governance?

Q4) What are the risks associated with Audit in computerized environment. **[16]**

OR

Distinguish between Vouching and Verification? How would you verify -

- i) Debtors and Creditors
- ii) Cash and Bank Balances

P.T.O.

Q5) Write Short Notes. (Any Two)

[16]

- a) Audit Programme
- b) Auditing & Assurance Standard Board in India
- c) Investigation under companies Act - 1956
- d) Audit of E-Commerce Transaction

Total No. of Questions :5]

SEAT No. :

P3762

[Total No. of Pages : 2

[5159]-44

M.Com. (Part - II) (Semester - III)
ADVANCED ACCOUNTING AND TAXATION
Specialized Auditing (Special Paper - VI)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks :100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Explain Legal Provisions U/s 44AB of Income Tax Act. 1961 relating to Tax Audit. **[20]**

OR

What is meant by Internal Audit? Explain the Areas of Internal Audit.

Q2) Write Short notes on: (Any Two) **[20]**

- a) Audit Programme
- b) Internal Control
- c) Contents of Form 3CD
- d) Approach in Bank Audit.

Q3) Explain the special features of Audit of Co-operative Societies. **[20]**

OR

State the special features of Audit of Multistate Co-operative Societies Act 2002.

Q4) Describe the Special features of Audit of Public Sector Undertakings **[20]**

OR

What is meant by Government Audit? State the Objects of Government Audit.

P.T.O.

Q5) Write Short notes on:(Any Two)

[20]

- a) Audit Report of Co-operative Society.
- b) Role of Comptroller and Auditor General of India (C &AG).
- c) Audit Report of Bank
- d) Public Accounts Committee

Total No. of Questions :5]

SEAT No. :

P3763

[Total No. of Pages : 2

[5159]-45

M.Com. (Part - II) (Semester - III)

ADVANCED COST ACCOUNTING AND COST SYSTEMS

Cost Audit (Special Paper - V)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks :100

Instructions to the candidates:

- 1) Attempt all questions.*
- 2) Each question carries 20 marks.*

Q1) What is 'Cost Audit'? Discuss the advantages of Cost Audit.

OR

Discuss provisions regarding appointment, remuneration and removal of Cost Auditor as per Cost Audit Rules, 2014

Q2) What do you mean by the term verification of Cost Record? How will you verify the cost records relating to stock?

OR

What is Cost Audit Working Papers? Prepare Cost Audit Working Papers of any hypothetical Cost Audit Work carried out as per Cost Audit Rules, 2014

Q3) Discuss any TWO annexure to Cost Audit Report prepared as per Cost Audit Rules, 2014

OR

Explain the duties of Cost Auditor before, during and post Cost Audit work as per Cost Audit Rules, 2014

P.T.O.

Q4) AVS Ltd., made a Net Profit of Rs. 5,71,000 during the year 2016 as per the their financial system. Whereas their cost accounts disclosed a profit of Rs. 7,77,200. On reconciliation, the following differences were noticed:

- i) Directors fees charged in financial account, but not in cost account Rs. 13,000.
- ii) Bank interest credited in financial account, but not in cost account Rs. 600.
- iii) Income Tax charged in financial account, but not in cost account Rs. 1,66,000.
- iv) Bad and doubtful debts written off Rs. 11,400 in financial accounts.
- v) Overheads charged in costing books Rs. 1,70,000 but actual were Rs. 1,66,400.
- vi) Loss on sale of old machinery Rs.20,000 charged in financial accounts.

Prepare Reconciliation Statement

Q5) Write short notes (Any Four)

- i) Social Audit
- ii) Provisions regarding Removal of Cost Auditor
- iii) Cost Audit of Captive Consumption
- iv) Cost Accounting Standards
- v) Provisions, regarding submission of Cost Audit Report
- vi) Internal Control System

Total No. of Questions :5]

SEAT No. :

P3764

[Total No. of Pages : 2

[5159]-46

M.Com. (Part - II) (Semester - III)
ADVANCED COST ACCOUNTING AND COST SYSTEM
Management Audit (paper-VI)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks :100

Instructions to the candidates:

- 1) Attempt all questions.*
- 2) All questions carry equal marks.*
- 3) Use of calculators is allowed.*

Q1) Define Management Audit. Explain its nature, scope and objectives.

OR

Define Management Audit. Explain the difference between Management Audit and Financial Audit.

Q2) "Corporate Image is an integral part of corporate strategy" Discuss.

OR

What is Management Audit Programme. Explain the essentials of Management Audit Programme.

Q3) Define operational Audit. Explain the objectives and programme for operational audit.

OR

As a management auditor, how would you evaluate:

- i) Personnel development.
- ii) Corporate culture.

P.T.O.

Q4) Write short notes (any four)

- a) Evaluation of consumer services.
- b) Social cost benefit analysis.
- c) Corporate service audit.
- d) Critical path method (CPM)
- e) Corporate development audit.
- f) Programme Evaluation and Review Technique (PERT)

Q5) The project team will work a standard working week (5 working days in 1 week.) and that all tasks will start as soon as possible. Using the following information determine:

- i) The critical path of the project.
- ii) The planned duration of the project in weeks.

Task	Duration (working days)	Predecessors
A	5	-
B	15	A
C	25	B
D	15	B
E	30	B
F	10	C,D
G	10	E,F
H	5	G
I	5	H

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3765

[Total No. of Pages : 4

[5159]-47

M.Com. (Semester - III)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

Entrepreneurial Behavior (Special Paper - V)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) All questions carry equal marks.*

Q1) Write an essay on the traits of an entrepreneur.

OR

"Entrepreneurs play an important role in the development of a country" Do you agree with the statement? Why?

Q2) Narrate various techniques of development of achievement motivations.

OR

Explain with examples, why do entrepreneurs. set up business units?

Q3) What do you mean by entrepreneurial Development programme? Explain objects and process of EDP.

OR

Explain various techniques of EDP Training.

Q4) Discuss the steps involved in identification of business opportunity.

OR

State and explain the scope for entrepreneurship in the service sector.

P.T.O.

Q5) Write short notes (any four).

- a) Behaviour of high achiever.
- b) Sources of business idea.
- c) Training of Trainer.
- d) Assessing potential entrepreneurs.
- e) Psychological model of entrepreneurial development.
- f) Limitations of EDP.

Total No. of Questions : 5]

P3765

[5159]-47

M.Com. (Semester - III)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

Entrepreneurial Behavior (Special Paper - V)

(2008 Pattern)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) प्रत्येक प्रश्नांना समान गुण आहे.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) 'उद्योजकाच्या गुणांवर निबंध लिहा.

किंवा

'देशाच्या विकासात उद्योजक महत्वाची भूमिका बजावत असतो' या विधानाशी तुम्ही सहमत आहात का? कारणे सांगा.

प्रश्न 2) सिधी प्रेरणा विकासाच्या निरनिराळ्या तंत्रांचे वर्णन करा.

किंवा

उद्योजक व्यवसाय का सुरू करतो, हे उदाहरणाच्या सहाय्याने स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) 'उद्योजकता विकास कार्यक्रम' याचा तुम्हाला काय अर्थबोध होतो? उद्योजकता विकासाच्या कार्यक्रमाची उद्दिष्टे व प्रक्रिया स्पष्ट करा.

किंवा

उद्योजकता विकास कार्यक्रमाच्या प्रशिक्षण तंत्रे स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) व्यवसाय संधी शोधाचा प्रक्रियेतील निरनिराळ्या टप्प्यांची चर्चा करा.

किंवा

सेवा क्षेत्रात असलेल्या उद्योजकतेच्या संधीच्या व्याप्तीची चर्चा करा.

- प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)
- अ) उच्च सिधी प्रेरणा असणाऱ्यांची वर्तणूक
  - ब) व्यवसाय संधींच्या शोधाचे मार्ग
  - क) प्रशिक्षणाचे प्रशिक्षण
  - ड) सुप्त उद्योजकांचे परिक्षण
  - इ) उद्योजकता विकासाचे मानसशास्त्रीय प्रारूप
  - फ) उद्योजकता विकास कार्यक्रमाच्या मर्यादा

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3766

[Total No. of Pages : 4

[5159]-48

M.Com. (Semester - III)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

Entrepreneurship Development Pattern

(2008 Pattern) (Special Paper - VI) (Group - C)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) What is 'Entrepreneurship Development'? Explain the problems in Entrepreneurship Development in India.

OR

Explain the role of Government in Entrepreneurship Development.

Q2) State the role of specialised institutions in entrepreneurship development programme.

OR

Write a note on change in concept of entrepreneurship.

Q3) Explain the importance of project design in developing new business.

OR

What is 'Project management'? Explain the issues in project management.

Q4) Explain the term 'PERT' State the importance of project evaluation review technique in developing new business.

OR

Explain the issues of Entrepreneurship Development in India.

P.T.O.

Q5) Write short notes on (any four).

- a) Critical path method
- b) Venture capitalists.
- c) Project Direction.
- d) Project cost Evaluation.
- e) Entrepreneurship within organisation.
- f) Project monitoring.

Total No. of Questions : 5]

P3766

[5159]-48

M.Com. (Semester - III)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

Entrepreneurship Development Pattern

(2008 Pattern) (Special Paper - VI) (Group - C)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) 'उद्योजकता विकास' म्हणजे काय? भारतातील उद्योजकता विकासाच्या समस्या स्पष्ट करा.
किंवा
उद्योजकता विकासामधील सरकारची भूमिका स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2) उद्योजकता विकास कार्यक्रमातील विशेष संस्थांची भूमिका स्पष्ट करा.
किंवा
उद्योजकता संकल्पनेतील बदल यावर टिपा लिहा.
- प्रश्न 3) प्रकल्प आराखड्याचे नवीन व्यवसायाच्या विकासातील महत्व स्पष्ट करा.
किंवा
प्रकल्प व्यवस्थापन म्हणजे काय? प्रकल्प व्यवस्थापनामधील घटक स्पष्ट करा.
- प्रश्न 4) 'पर्ट' ही संज्ञा स्पष्ट करा. प्रकल्प मूल्यमापन व आढावा तंत्राचे नवीन व्यवसायाच्या विकासातील महत्व सांगा.
किंवा
भारतातील उद्योजकता विकासातील महत्वाचे घटक स्पष्ट करा.

- प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)
- अ) टिकात्मक मार्ग पध्दत.
  - ब) साहस भांडवलदार.
  - क) प्रकल्प दिग्दर्शन.
  - ड) प्रकल्प खर्च मूल्यमापन.
  - इ) संघटनातर्गत उद्योजकता.
  - फ) प्रकल्प देखभाल.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3767

[Total No. of Pages : 4

[5159]-49

M.Com. (Semester - III)

BUSINESS ADMINISTRATION

Human Resource Management (Special Paper - V)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) What is 'Human Resource Management' (HRM)? Explain its challenges in Indian context.

OR

What is H.R. Environment? Explain 'Workforce Diversity'.

Q2) What is 'Manpower planning'? Explain its objectives.

OR

What is 'Recruitment'? Explain the 'Process of Selection of Employees'.

Q3) What are the ' objectives of Training?' Explain the 'Training process'.

OR

What is ' Performance Appraisal?' Explain various 'Errors in performance Appraisal'.

Q4) What is 'Merit Rating'? Explain 'Promotions' and 'Transfers'.

OR

What is 'Down sizing?' Explain reasons and effects of downsizing.

P.T.O.

Q5) Write short notes on (any four).

- a) Estimating Manpower Requirements.
- b) Retention of manpower.
- c) 360 Degree feed back.
- d) HR Audit.
- e) customer service Level and Agreement.
- f) HR outsourcing.

Total No. of Questions : 5]

P3767

[5159]-49

M.Com. (Semester - III)

BUSINESS ADMINISTRATION

Human Resource Management (Special Paper - V)

(2008 Pattern)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) 'मानवी संसाधन व्यवस्थापन' म्हणजे काय? त्सासमोरिल भारताच्या संदर्भातील आव्हाने स्पष्ट करा.

किंवा

'मानवी संसाधन पर्यावरण' म्हणजे काय? 'कर्मचारी-कामगार वैविध्यीकरण' स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) 'मनुष्यबळ नियोजन' म्हणजे काय? त्याची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.

किंवा

'कर्मचारीभरती' म्हणजे काय? 'कर्मचारी निवडीची प्रक्रिया' स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) 'प्रशिक्षणाची उद्दिष्टे' कोणती? 'प्रशिक्षणाची प्रक्रिया' स्पष्ट करा.

किंवा

'कार्यक्षमता मूल्यमापन' म्हणजे काय? 'कार्यक्षमता मूल्यमापनातील विविध चुका' स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) 'गुणमूल्यांकन' म्हणजे काय? 'बढती' आणि बदली' स्पष्ट करा.

किंवा

'आकारघट' (डाऊनसायझिंग) म्हणजे काय? त्याची कारणे आणि परिणाम स्पष्ट करा.

- प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)
- अ) मनुष्यबळ गरजांचा अंदाज
  - ब) मनुष्यबळ धारणा
  - क) 360 अंश अभिप्राय
  - ड) मानवीसंसाधन अंकेक्षण
  - इ) ग्राहकसेवा पातळी आणि करार
  - फ) मानवी संसाधन बाह्यस्रोतीकरण

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3768

[Total No. of Pages : 4

[5159]-50

M.Com. (Part - II) (Semester - III)

BUSINESS ADMINISTRATION

Organisational Behaviour (Special Paper - VI)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) All questions carry equal marks.*

Q1) Explain the role of information technology in Organisational Behaviour.

OR

Define ' Organisational Culture'. Explain the characteristics of organisational culture.

Q2) What is Impression Management? Explain the process of Impression management.

OR

Explain the Herzberg's Theory of motivation.

Q3) Explain the meaning of stress. State the causes and effects of stress.

OR

Explain the meaning of emotional Intelligence state the importance of emotional Intelligence at workplace.

Q4) Explain the meaning of conflict. State the types of conflict.

OR

What is Team Building? Explain significance of team building.

P.T.O.

Q5) Write notes (any four).

- a) Goals of organisational Behaviour.
- b) Attributes of Personality.
- c) Types of Groups.
- d) Job satisfaction.
- e) Models of organisational Behaviour.
- f) Types of motives.

Total No. of Questions : 5]

P3768

[5159]-50

M.Com. (Part - II) (Semester - III)

BUSINESS ADMINISTRATION

Organisational Behaviour (Special Paper - VI)

(2008 Pattern)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहे.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) संघटनात्मक वर्तना मध्ये माहिती तंत्रज्ञानाची भूमिका स्पष्ट करा.

किंवा

‘संघटनात्मक संस्कृती’ व्याख्या द्या. संघटनात्मक संस्कृतीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) ‘प्रभाव व्यवस्थापन’ म्हणजे काय? प्रभाव व्यवस्थापनाची प्रक्रीया स्पष्ट करा.

किंवा

‘हर्झबर्ग’ यांच्या प्रेरणाविषयक सिद्धांत स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) ‘ताणतणावाचा’ अर्थ स्पष्ट करा. ताणतणावाची कारणे आणि परिणाम सांगा.

किंवा

‘भावनिक बुद्धीमता’ अर्थ स्पष्ट करा. भावनिक बुद्धीमतेचे कार्यस्थानी असणारे महत्व सांगा.

प्रश्न 4) ‘संघर्षाचा’ अर्थ स्पष्ट करा. संघर्षाचे प्रकार सांगा.

किंवा

‘संघ बांधणी’ म्हणजे काय? संघ बांधणीचे महत्व स्पष्ट करा.

- प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)
- अ) संघटनात्मक वर्तनाची ध्येये.
  - ब) व्यक्तीमत्वाची गुणवैशिष्ट्ये.
  - क) गंटाचे प्रकार.
  - ड) कार्यसमाधान.
  - इ) संघटनात्मक वर्तनाची प्रारूपे.
  - फ) प्रेरकांचे प्रकार.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3769

[Total No. of Pages : 4

[5159]-51

M.Com. (Part - II) (Semester - III)

COMMERCIAL LAWS AND PRACTICES

Laws Relating To International Business

(2008 Pattern) (Special Paper - V) (Group - E)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figure to the right indicate full marks.*

Q1) Explain the Modern Systems of International law. **[20]**

OR

Explain the types of International customs.

Q2) Explain the duties of individual in International law. **[20]**

OR

Explain the factor proportion theories.

Q3) Explain the National regulation of International Business. **[20]**

OR

Write a detailed note on International Justice and its Jurisdiction.

Q4) Explain Country similarity theory. **[20]**

OR

Explain modern sources of International law.

P.T.O.

Q5) Write short notes on (any two).

[20]

- a) Sources of International law.
- b) Free trade V/s Protection.
- c) Arbitration.
- d) Nature of International law.

Total No. of Questions : 5]

P3769

[5159]-51

M.Com. (Part - II) (Semester - III)
COMMERCIAL LAWS AND PRACTICES
Laws Relating To International Business
(2008 Pattern) (Special Paper - V) (Group - E)
(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) आंतरराष्ट्रीय कायद्याच्या आधुनिक प्रणाली स्पष्ट करा. [20]
किंवा
आंतरराष्ट्रीय सीमाशुल्काचे प्रकार स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2) आंतरराष्ट्रीय कायद्यातील वैयक्तिक कर्तव्ये स्पष्ट करा. [20]
किंवा
घटक प्रमाण सिद्धांत स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) आंतरराष्ट्रीय व्यवसायाचे राष्ट्रीय नियमन स्पष्ट करा. [20]
किंवा
आंतरराष्ट्रीय न्यायालय आणि त्याची कार्यक्षमता यावर सविस्तर टीप लिहा.
- प्रश्न 4) देश (Country) सारखेपणा सिद्धांत स्पष्ट करा. [20]
किंवा
आंतरराष्ट्रीय कायद्याचे आधुनिक स्रोत स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) थोडक्यात टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[20]

- अ) आंतरराष्ट्रीय कायद्याचे स्रोत
- ब) मुक्त व्यापार विरुद्ध प्रतिबंधात्मक
- क) लवाद
- ड) आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचे स्वरूप

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3770

[Total No. of Pages : 4

[5159]-52

M.Com. (Part - II) (Semester - III)

COMMERCIAL LAWS AND PRACTICES

World Trade Organisation Norms and Practices

(2008 Pattern) (Special Paper - VI)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain the objectives, scope, functions and structure of W.T.O. [20]

OR

What are the misunderstandings about W.T.O.? Discuss the benefits of trading system.

Q2) Explain the role of W.T.O. in respect of Liberalisation of Trade related Investment measures. [20]

OR

Explain Dispute Settlement mechanism of W.T.O.

Q3) Discuss W.T.O. Accession Inrelation to current status of Individual Accession. [20]

OR

Discuss W.T.O. Report on Anti-dumping and ASEAN Currency crisis.

Q4) What is dumping? Explain effects of dumping on importing and exporting country. [20]

OR

Write a detailed note on patent law in India.

P.T.O.

Q5) Write short note on (any four)

[20]

- a) Globalisation and W.T.O.
- b) Principles underlying the patents law in India.
- c) History of multilateral Trading system.
- d) Evolution of uruguay Agreement.
- e) Effect of liberalisation of trade in manufacturing units.
- f) Trade in counterfeit goods.

Total No. of Questions : 5]

P3770

[5159]-52

M.Com. (Part - II) (Semester - III)

COMMERCIAL LAWS AND PRACTICES

World Trade Organisation Norms and Practices

(2008 Pattern) (Special Paper - VI)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूल इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) जागतिक व्यापारसंघटनेचे उद्देश, व्याप्ती कार्ये व संरचना स्पष्ट करा. [20]

किंवा

जागतिक व्यापार संघटने बाबतचे गैरसमज कोणते? व्यापार पध्दतीचे फायदे स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) मुक्त व्यापार गुंतवणूक उपाययोजना या विषयीची जागतिक व्यापार संघटनेची भूमिका स्पष्ट करा. [20]

किंवा

जागतिक व्यापार संघटनेची कलह निवारण यंत्रणा स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) जागतिक व्यापार संघटन अॅक्सेशन म्हणजे काय? वैयक्तिक अॅक्सेशनच्या सद्यःस्थितीची चर्चा करा. [20]

किंवा

अॅन्टीडम्पिंग व अेशियन (ASEAN) चलनसमस्या विषयक जागतिक व्यापार संघटनेच्या अहवालाची चर्चा करा.

प्रश्न 4) डम्पिंग म्हणजे काय? डम्पिंगचे आयात व निर्यात देशावर होणारे परिणाम स्पष्ट करा. [20]

किंवा

भारतीय पेटंट विषयक कायदा याविषयी सविस्तर टिप लिहा.

प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) जागतिकीकरण व जागतिक व्यापार संघटना.
- ब) भारतातील पेटंट कायद्याची तत्वे.
- क) बहुअंगी व्यापार पध्दतीचा इतिहास.
- ड) ऊरूग्वे कराराची उत्क्रांती.
- इ) मुक्त व्यापार धोरणाचा उत्पादन संस्थांच्या व्यापारावर होणारा परिणाम.
- फ) नकली वस्तूविषयीचा व्यापार.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3771

[Total No. of Pages : 4

[5159]-53

M.Com. (Semester - III)

CO-OPERATION & RURAL DEVELOPMENT

Co- Operative Credit Systems (Group - F)

(2008 Pattern) (Special Paper - V)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Describe in detail the Features of Agricultural Credit in India.

OR

State the Need of Institutional Credit for Agriculture and the Limitation of Institutional Credit System in India.

Q2) Critically evaluate the progress of Urban Co-operative Societies.

OR

Critically evaluate the performance of Regional Rural Banks.

Q3) State the Need and Limitations of Primary Agriculture Credit Co-operative Societies.

OR

Write a note on Other Non-Agricultural Credit Societies.

Q4) State the structure of credit co-operatives in India.

OR

State the working and progress of salary Earners co-operative credit societies.

P.T.O.

Q5) Write short notes. on (any two)

- a) Problems of District Central co-operative Banks.
- b) Importance of Agricultural Credit.
- c) Federal Credit Co-operatives.
- d) Types of Agricultural Credit.

Total No. of Questions : 5]

P3771

[5159]-53

M.Com. (Semester - III)

CO-OPERATION & RURAL DEVELOPMENT

Co- Operative Credit Systems (Group - F)

(2008 Pattern) (Special Paper - V)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) भारतातील कृषी पतपुरवठ्याची वैशिष्ट्ये विशद करा.

किंवा

भारतातील संस्थात्मक कृषीपतपुरवठ्याची गरज व त्याच्या मर्यादा स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) नागरी सहकारी पतसंस्थांचे प्रगतीचे टिकात्मक परिक्षण करा.

किंवा

प्रादेशिक ग्रामिण बँकाच्या कामगिरीचे टिकात्मक परिक्षण करा.

प्रश्न 3) प्राथमिक कृषी पतपुरवठा सहकारी संस्थांची गरज आणि मर्यादा स्पष्ट करा.

किंवा

इतर बिगर शेती पतसंस्था यावर टिप लिहा.

प्रश्न 4) भारतातील सहकारी पतपुरवठ्याची रचना स्पष्ट करा.

किंवा

पगारदार नोकरांच्या सहकारी पतसंस्थांचे कामकाज व प्रगती स्पष्ट करा.

- प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन)
- अ) जिल्हा मध्यवर्ती बँकाच्या समस्या
  - ब) कृषी पतपुरवठ्याचे महत्व
  - क) संघीय सहकारी संस्था
  - ड) कृषीपतपुरवठ्याचे प्रकार

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3772

[Total No. of Pages : 4

[5159]-54

M.Com. (Semester - III)

CO-OPERATION & RURAL DEVELOPMENT

Co- Operative Banking System (304)

(2008 Pattern) (Special Paper - VI) (Group - F)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What is the eligibility for various advances given to the priority sector? [20]

OR

Explain the reasons for overdues in the co-Operative banking system.

Q2) Evaluate the role of National Federation of State co-operative Banks. [20]

OR

Evaluate the performance of Maharashtra state co-operative Bank as the apex bank.

Q3) Explain the role of NABARD in agricultural and rural development of India. [20]

OR

Critically evaluate RBI's Supervisory role.

Q4) Explain the organization and functions of NABARD. [20]

OR

State and explain the problems faced by the maharashtra state co-operative Bank.

P.T.O.

Q5) Write short note on (any two)

[20]

- a) Over dues follow up.
- b) Integrated Rural Development Program.(IRDP)
- c) Priority sector.
- d) Role of RBI in Development of cooperative banking institutions.

Total No. of Questions : 5]

P3772

[5159]-54

M.Com. (Semester - III)

CO-OPERATION & RURAL DEVELOPMENT

Co- Operative Banking System (304)

(2008 Pattern) (Special Paper - VI) (Group - F)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) प्राधान्यक्रम क्षेत्राला दिल्या जाणाऱ्या विविध कर्जांना पात्रतेचे निकष कोणते असतात ? [20]

किंवा

सहकारी बँकिंग व्यवस्थेत कर्जाची थकबाकी निर्माण होण्याची कारणे स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) राज्य सहकारी बँकाच्या राष्ट्रीय संघाच्या भूमिकेचे परिक्षण करा. [20]

किंवा

शिखर संस्था म्हणुन महाराष्ट्र राज्य सहकारी बँकेच्या कार्याचे परिक्षण करा.

प्रश्न 3) भारताच्या कृषी आणि ग्रामीण विकासातील नाबार्डची भूमिका स्पष्ट करा. [20]

किंवा

भारतीय रिझर्व्ह बँकेच्या नियंत्रकाच्या भूमिकेचे टीकात्मक परिक्षण करा.

प्रश्न 4) नाबार्डचे संघटन आणि कार्ये स्पष्ट करा. [20]

किंवा

महाराष्ट्र राज्य सहकारी बँकेच्या समस्या सांगा व स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) कर्जवसुलीच्या उपाय योजना
- ब) एकात्मिक ग्रामीण विकास कार्यक्रम (आय आर डी पी)
- क) प्राधान्य क्रम क्षेत्र
- ड) सहकारी बँकिंग संस्था विकासातील भारतीय रिझर्व्ह बँकेची भूमिका

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3773

[Total No. of Pages : 4

[5159]-55

M.Com. (Semester - III)

ADVANCED BANKING AND FINANCE

Foreign Exchange

(2008 Pattern) (Paper - V)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What is meant by foreign exchange market? State the features of foreign exchange market.

OR

What is meant by pre-shipment Finance? Explain to whom pre-shipment finance is granted.

Q2) Discuss the role of reserve Bank of India in Foreign exchange management.

OR

What is meant by letter of credit? Explain the various types of letter of credit.

Q3) What are the features of forward market? Elaborate on the working of the forward exchange rate.

OR

Explain the working of currency futures and options market.

Q4) Elaborate on the FEMA 2000 Act. What are its objectives?

OR

What is the meaning of non Resident? What are the features of NRE and NRO account?

P.T.O.

Q5) Write short note on any two:

- a) Foreign exchange dealing rooms.
- b) EXIM BANK
- c) SWAP Rate
- d) Post Shipment Finance
- e) International debit card

Total No. of Questions : 5]

P3773

[5159]-55

M.Com. (Semester - III)

ADVANCED BANKING AND FINANCE

Foreign Exchange

(2008 Pattern) (Paper - V)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न 1) विदेशी विनिमय बाजार म्हणजे काय? विदेशी विनिमय बाजाराची वैशिष्ट्ये सांगा.

किंवा

नौभरणपूर्व वित्तपुरवठा म्हणजे काय? नौभरणपूर्व वित्तपुरवठा कोणास केला जातो ते स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) परकीय विनिमय व्यवस्थापनातील भारतीय रिझर्व बँकेच्या भूमिकेची चर्चा करा.

किंवा

पतपत्र म्हणजे काय? पतपत्रांचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) वायदा बाजारांची वैशिष्ट्ये कोणती? वायदा विनिमय दराची कार्यपध्दती स्पष्ट करा.

किंवा

परकीय चलन फ्युचर्स आणि परकीय चलन विकल्प यांची कार्यपध्दती सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) फेमा कायदा 2000 स्पष्ट करा. त्याची उद्दिष्ट्ये कोणती आहेत?

किंवा

अनिवासीचा अर्थ काय? एन.आर. ई.आणि एन.आर.ओ. खात्याची वैशिष्ट्ये कोणती?

- प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन)
- अ) विदेशी विनिमय डिलिंग रूम्स
  - ब) आयात-निर्यात बँक
  - क) अदलाबदल दर
  - ड) नौभरणोत्तर वित्तपुरवठा
  - इ) आंतरराष्ट्रीय डेबिट कार्ड

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3774

[Total No. of Pages : 4

[5159]-56

M.Com. (Semester - III)

ADVANCED BANKING AND FINANCE

International Finance

(2008 Pattern) (Special Paper - VI) (Group - G)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What is International Banking? What are the reasons for growth of international banking? **[20]**

OR

What are Euro Markets? Describe the reasons for the development of Euro Dollar Market.

Q2) What is International Debt Market? Explain the different types of Bonds in International Debt Market. **[20]**

OR

Discuss the features and weaknesses of Gold Standard.

Q3) What are American Depository Receipts (ADRs) and Global Depository Receipts (GDRs)? Explain procedure of Issue of ADRs and GDRs. **[20]**

OR

What is exchange rate? Describe the Floating Exchange Rate System.

Q4) Discuss the objectives and functions of International Monetary Fund (IMF). **[20]**

OR

Discuss the origin and functions of Bank for International Settlements (BIS)

P.T.O.

Q5) Write notes: (any two)

[20]

- a) Offshore banking centres.
- b) Bretton Woods System.
- c) Currency Pegging.
- d) International Bank for Reconstruction and Development.

Total No. of Questions : 5]

P3774

[5159]-56

M.Com. (Semester - III)

ADVANCED BANKING AND FINANCE

International Finance

(2008 Pattern) (Special Paper - VI) (Group - G)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) आंतरराष्ट्रीय बँकिंग म्हणजे काय? आंतरराष्ट्रीय बँकिंगच्या वृद्धीची कारणे कोणती आहेत? [20]

किंवा

युरो बाजार म्हणजे काय? युरो डॉलर बाजाराच्या विकासाची कारणे विशद करा.

प्रश्न 2) आंतरराष्ट्रीय कर्जबाजार म्हणजे काय? आंतरराष्ट्रीय कर्जबाजारातील विविध कर्ज रोख्यांचे प्रकार स्पष्ट करा. [20]

किंवा

सुवर्ण परिमाणाची वैशिष्ट्ये आणि दोषांची चर्चा करा.

प्रश्न 3) अमेरिकन डिपॉझिटरी रिसिप्ट्स आणि ग्लोबल डिपॉझिटरी रिसिप्ट्स म्हणजे काय? अमेरिकन डिपॉझिटरी रिसिप्ट्स आणि ग्लोबल डिपॉझिटरी रिसिप्ट्स प्रसृत करण्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा. [20]

किंवा

विनिमय दर म्हणजे काय? बदलत्या विनिमय दराची पद्धती विशद करा.

प्रश्न 4) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधीच्या उद्दिष्टे आणि कार्याची चर्चा करा. [20]

किंवा

बँक फॉर इंटरनॅशनल सेटलमेंटची उत्पत्ती, व कार्याची चर्चा करा.

प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) ऑफशोर बँकिंग केंद्रे
- ब) ब्रेटन वुडस् पद्धती
- क) चलन पेगिंग
- ड) आंतरराष्ट्रीय पुनर्रचना व विकास बँक

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3775

[Total No. of Pages : 4

[5159]-57

M.Com. (Part - II) (Semester - III)

ADVANCED MARKETING (Special Paper - V)

International Marketing (Group - H)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Explain the various facilities and incentives available to export business.

OR

Define International Marketing. Discuss its importance and scope.

Q2) Write a detailed note on "Export Documentation".

OR

Discuss the salient features of India's recent import - export policy.

Q3) Explain the various stages of an export procedure.

OR

- a) State factors influencing pricing decision.
- b) Write a note, on "Registration of Exporters".

Q4) What is meant by export financing? Explain the role played by various financial institutions in export finance.

OR

Describe in detail the functions of world Trade Organisation.

P.T.O.

Q5) Write short notes on. (any four).

- a) Marine Insurance.
- b) Labeling.
- c) GATT.
- d) Export Licence.
- e) Significance of samples in exporting.
- f) Barriers in International Marketing.

Total No. of Questions : 5]

P3775

[5159]-57

M.Com. (Part - II) (Semester - III)
ADVANCED MARKETING (Special Paper - V)
International Marketing (Group - H)
(2008 Pattern)
(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न 1) निर्यात व्यवसायाविषयी असणाऱ्या विविध सुविधा आणि प्रोत्साहने स्पष्ट करा.

किंवा

आंतरराष्ट्रीय विपणाची व्याख्या द्या. त्यांचे महत्व आणि व्याप्ती यावर चर्चा करा.

प्रश्न 2) 'निर्यात दस्तऐवज' यावर सविस्तर टिप लिहा.

किंवा

भारताच्या नजिकच्या आयात - निर्यात धोरणाच्या विविध वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.

प्रश्न 3) निर्यातीच्या कार्यपध्दतीमधील विविध अवस्था स्पष्ट करा.

किंवा

अ) किंमत निर्णयावर प्रभाव पाडणारे घटक सांगा.

ब) 'निर्यातदारांची नोंदणी' यावर टीप लिहा.

प्रश्न 4) निर्यात वित्तपुरवठा म्हणजे काय? निर्यात वित्तपुरवठ्यामध्ये विविध वित्तसंस्थांनी निभावलेली भूमिका स्पष्ट करा.

किंवा

जागतिक व्यापार संघटनेची कार्ये सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणेत्याही चार)

अ) सागरी विमा

ब) खुणचिठ्ठी

क) गॅट

ड) निर्यात परवाना

इ) निर्यात व्यापारातील नमुना वाटपाचे महत्व

फ) आंतरराष्ट्रीय विपणनातील अडथळे

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3776

[Total No. of Pages : 4

[5159]-58

M.Com. (Part - II) (Semester - III)

ADVANCED MARKETING (Special Paper - VI)

Marketing Research (Group - H)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) What mean by Marketing Research? Explain the Role of Marketing Research in Marketing.

OR

Define Marketing Mix? Explain the Ethics in Marketing Research.

Q2) What do you mean by Marketing Intelligence? Explain the significance of Marketing - Intelligence in Decision Making.

OR

What do you know about market potential Analysis? Explain the different methods of Market Potential Analysis.

Q3) Define Research Technique? Enumerate the Qualitative Research-Technique.

OR

Define Hypothesis ? Explain the characteristics of good Hypothesis.

Q4) Distinguish between. Readership survey and viewership survey.

OR

Write notes:

- a) Limitation of Marketing - Research.
- b) Methods of collecting market Information.

P.T.O.

Q5) Write short notes on (any four).

- a) Sales fore costing.
- b) Product Research.
- c) Market Segment.
- d) Advertising Research.
- e) Data collection.
- f) Web- based Marketing - Research.

Total No. of Questions : 5]

P3776

[5159]-58

M.Com. (Part - II) (Semester - III)
ADVANCED MARKETING (Special Paper - VI)
Marketing Research (Group - H)
(2008 Pattern)
(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) विपणन संशोधन म्हणजे काय? विपणनामध्ये विपणन संशोधनाची भूमिका स्पष्ट करा.
किंवा

विपणन मिश्रणाची व्याख्या सांगून, विपणन संशोधनामधील नीतितत्वे स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) विपणन - चातुर्थ म्हणजे काय? निर्णय क्षमतेमध्ये विपणन चातुर्याचे असलेले महत्व स्पष्ट करा.

किंवा

संभाव्य बाजारपेठ विश्लेषण म्हणजे काय? संभाव्य बाजारपेठ विश्लेषणाच्या असलेल्या विविध पध्दती स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) संशोधन तत्वाची व्याख्या सांगा? गुणात्मक संशोधन तत्व विशद करा.

किंवा

गृहीत तथ्य/गृहीत अनुमायाची व्याख्या सांगून चांगल्या गृहीत तथ्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) अभ्यासकीय (वाचकीय) पाहणी आणि अवलोकनार्थ पाहणी या दोघांमधील फरक स्पष्ट करा.

किंवा

टिपा लिहा.

अ) विपणन संशोधनाच्या मर्यादा.

ब) बाजारपेठ - माहिती संकलित करण्याच्या पध्दती.

प्रश्न 5) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चारवर)

- अ) विक्री - अंदाज.
- ब) उत्पादन - संशोधन
- क) बाजारपेठ - विभाग
- ड) जाहिरात - संशोधन
- इ) माहिती संकलन
- फ) वेबनिहाय / वेबवर आधारित विपणन संशोधन

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3777

[Total No. of Pages : 4

[5159]-59
M.Com. (Semester - III)
ECONOMICS
Industrial Economics
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *All questions carry equal marks.*

Q1) What is industrial economics? Explain the need and scope of industrial economics. **[20]**

OR

What is mean by industrial location? Explain the factors influencing location of industries.

Q2) What is industrial productivity? Explain the factors affecting industrial productivity. **[20]**

OR

Explain sargent florences theory of industrial location.

Q3) What are the causes of industrial imbalance? What are the measures to over come the problems of industrial imbalance. **[20]**

OR

Explain the role and problems of public sector enterprises.

Q4) Explain Inter-Relationship between industrial development and economic development. **[20]**

OR

Explain the problems of small and medium scale industries in India.

P.T.O.

Q5) Write short notes (any two).

[20]

- a) Impact of industrialisation on urbanisation.
- b) Impact of industrialisation on Global warming.
- c) Need of balanced regional industrial development.
- d) Impact of industrialisation on Employment.

Total No. of Questions : 5]

P3777

[5159]-59
M.Com. (Semester - III)
ECONOMICS
Industrial Economics
(2008 Pattern)
(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) औद्योगिक अर्थशास्त्र म्हणजे काय? औद्योगिक अर्थशास्त्राची आवश्यकता व व्याप्ती स्पष्ट करा. [20]

किंवा

औद्योगिक स्थान निश्चिती म्हणजे काय? औद्योगिक स्थान निश्चितीवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) औद्योगिक उत्पादकता म्हणजे काय? औद्योगिक उत्पादकतेवर प्रभाव टाकणारे घटक स्पष्ट करा. [20]

किंवा

सार्जट फ्लॉरेन्सचा औद्योगिक स्थान निश्चितीचा सिध्दांत स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) औद्योगिक असमतोलाची कारणे कोणती? औद्योगिक असमतोल नाहीसा करण्यासाठी कोणते उपाय करण्यात आले आहेत. [20]

किंवा

सार्वजनिक क्षेत्रातील उपक्रमांची भूमिका आणि समस्या स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) औद्योगिक विकास आणि आर्थिक विकासातील अंतर संबंध स्पष्ट करा. [20]

किंवा

भारतातील लघु व मध्यम उद्योगांच्या समस्या स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[20]

- अ) औद्योगीकरणाचे शहरीकरणावरील परिणाम
- ब) औद्योगीकरणाचे जागतीक तापमान वाढीवरील परिणाम
- क) समतोल प्रादेशिक औद्योगिक विकासाची गरज
- ड) औद्योगीकरणाचे रोजगारावरील परिणाम

Total No. of Questions :5]

SEAT No. :

P3778

[Total No. of Pages : 5

[5159]-60
M.Com. (Semester - III)
BUSINESS STATISTICS
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks :100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of statistical tables and calculator is allowed.*
- 4) *Symbols have their usual meanings.*

Q1) Attempt any four of the following:

[20]

- a) Define the following terms:
  - i) Cumulative Distribution Function.
  - ii) Standard Deviation of a random variable.
  - iii) Type I error
  - iv) Type II error
  - v) Alternative hypothesis.
- b) Explain the procedure of t test for testing the equality of two population means.
- c) A random variable X has following probability distribution:

X	-2	-1	1	2
P(X = x)	21K	31K	31k	17k

- Find i) k
- ii) E (X)
  - iii) P (X is negative)
- d) A random variable X is normally distributed with mean 20 and standard deviation 3. Calculate P(X<20).
  - e) Explain X bar chart and R chart
  - f) If X is poisson variable such that P(X=0) = 0.0067. Find mean and variance of X. Also find P(X<2).

P.T.O.

Q2) Attempt any four of the following:

[20]

- a) Define the following terms:
- i) AOQ
  - ii) ASN
  - iii) Producer's risk
  - iv) Consumer's risk
  - v) Control chart
- b) Define a time series. Explain the components of a time series.
- c) Explain working of single sampling plan.
- d) A random sample of 18 pairs of observations from a bivariate normal population gives the value of coefficient of correlation equal to 0.35. Is it likely that the variables in the population are uncorrelated? Use 5% L.O.S. (Given $t_{16} = 2.12, t_{18} = 2.10, t_{20} = 2.086$)
- e) the following information is collected on two characters:

Profession of son

Profession of father	Doctor	Engineer
Doctor	18	25
Engineer	34	26

Based on this information can it be concluded that there is no association between the profession of father and profession of son? Use 5% L.O.S.

Given $\chi_1^2 = 3.81, \chi_2^2 = 5.99, \chi_3^2 = 7.81$

- f) A random variable X has following probability distribution:

X	0	1	2	3	4	5
P(X=x)	0.05	0.06	0.18	0.25	0.20	0.26

Find mean of X. Also find E (X+5) and V (X).

Q3) Attempt any four of the following: **[20]**

- a) Write probability mass function (p.m.f.) of poisson distribution. Also write its three real life application.
- b) Define normal distribution and state any three properties of it.
- c) Explain average total inspection (ATI) and AOQL.
- d) A random sample of size $n_1 = 30$ from a normal population has standard deviation 5.0 and mean 85. A second random sample of size $n_2 = 40$ has standard deviation 3.0 and mean 76. Test the null hypothesis $\mu_1 = \mu_2$ against the alternative hypothesis.

$\mu_1 \neq \mu_2$. Use 5% l.o.s.

- e) Find 5-yearly moving averages for the following data on sales:

Year	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Sales	332	317	357	392	402	405	410	427	405	438

- f) In a random sample of 500 patients in a hospital 157 have a high blood pressure. Test the hypothesis that actual proportion of a patients having a high blood pressure is 0.30. Use 5% level of significance.

Q4) Attempt any two of the following: **[20]**

- a) I) Following is the distribution function of a discrete random variable X:

X	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3
F(x)	0.10	0.22	0.36	0.54	0.70	0.83	0.93	1.0

- i) Find probability distribution of X
- ii) $P(X > 1)$
- iii) $P(X \text{ is odd})$
- iv) $P(X < 0)$.

- II) The average weight of 19 packets filled by a machine is 500 gms with a standard deviation 25 gms. Can we conclude that the average weight of the packets filled by the machine is on an average is 500 gms? Use 5% level of significance.

(Given $T_{16} = 2.12$, $t_{18} = 2.10$, $t_{20} = 2.086$)

- b) Construct a C - chart and comment on the state of control.

Bale Number	No.of Defects	Bale Number	No.of Defects
1	8	6	12
2	6	7	3
3	10	8	11
4	10	9	2
5	6	10	1

- c) Do the data indicate change in the shoes improves performance of the athlete?

Athlete	A	B	C	D	E	F	G	H	I
Decrease in the running time (d)	2	4	0	3	-1	4	-3	2	5

(Take $\alpha = 0.05, t_{8,0.05} = 2.306, t_{9,0.05} = 2.262$).

Q5) Attempt any two of the following:

[20]

- a) If X is a normal variate with mean 10 and SD 3. Find
- $P(7.6 \leq X \leq 12.4)$
  - $P(X \geq 13)$
  - $P(X \leq 7)$
  - $E(5X)$
  - $\text{Var}(2X + 5)$

- b) Below are given the means and ranges of 10 samples of size 5 each taken from a certain production process at regular intervals.

$\bar{X}$	14.2	13.9	15.5	12.1	14.1	13.2	12.9	13.5	13.1	12.8
R	2.0	2.5	2.8	2.5	3.0	1.9	2.1	3.9	3.1	2.1

Given $n = 5, D_3 = 0, D_4 = 2.115, A_2 = 0.577$. Draw $\bar{X}$ chart, R chart and comment.

- c) i) Fit a trend line to the following data by least square method. Also estimate production for the year 1986.

Year	1980	1981	1982	1983	1984
Production (in '000qt)	72	75	65	80	85

- ii) Explain the procedure of χ^2 test for goodness of fit.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3779

[Total No. of Pages : 4

[5159]-61

M.Com. (Semester - IV)

CAPITAL MARKET AND FINANCIAL SERVICES (New)

(2008 Pattern) (Compulsory Paper)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) What is Capital Market? Describe in detail the structure and functions of Capital market.

OR

- a) State the characteristics of capital market.
- b) Explain the instruments of capital market.

Q2) What is stock market? Explain the functions of primary and secondary market.

OR

Write notes on:

- a) National Stock Exchange (NSE)
- b) E-broking.

Q3) What is Mutual funds? Describe the types of Mutual funds.

OR

What do you mean by credit Rating? Describe in detail the need and various credit rating institutions.

Q4) What is Securities and Exchange Board of India (SEBI)? Explain the powers and functions of SEBI.

OR

- a) Explain the need of foreign investment.
- b) Explain the advantages of listing.

P.T.O.

Q5) Write short notes on (any four).

- a) Forward contracts.
- b) Over the Counter Exchange of India (OTCEI)
- c) Central Listing Authority Regulation - 2003
- d) Portfolio Management.
- e) Background of SEBI.
- f) Foreign Institutional Investors (FIIs)

Total No. of Questions : 5]

P3779

[5159]-61

M.Com. (Semester - IV)

CAPITAL MARKET AND FINANCIAL SERVICES (New)

(2008 Pattern) (Compulsory Paper)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) भांडवल बाजार म्हणजे काय? भांडवल बाजाराची रचना आणि कार्याचे सविस्तरपणे वर्णन करा.

किंवा

- अ) भांडवल बाजाराची वैशिष्ट्ये सांगा.
ब) भांडवल बाजाराची साधने स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) भाग बाजार म्हणजे काय? प्राथमिक आणि दुय्यम बाजाराची कार्ये विशद करा.

किंवा

टिपा लिहा.

- अ) राष्ट्रीय भाग बाजार.
ब) ई - ब्रोकिंग

प्रश्न 3) परस्पर निधी म्हणजे काय? परस्पर निर्धींच्या विविध प्रकारांचे वर्णन करा.

किंवा

पत-श्रेणी म्हणजे काय? पतश्रेणीची गरज आणि विविध पतश्रेणी संस्थांचे सविस्तरपणे वर्णन करा.

प्रश्न 4) भारतीय प्रतिभूती व विनिमय मंडळ (सेबी) म्हणजे काय? सेबीचे अधिकार व कार्ये विशद करा.

किंवा

- अ) परकीय गुंतवणूकीची गरज स्पष्ट करा.
ब) सारणीचे फायदे स्पष्ट करा.

- प्रश्न 5) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)
- अ) वायदा करार.
  - ब) भारताचे त्वरीत विनिमय केंद्र
  - क) केद्रिय सारणी प्राधिकरण नियमन - 2003
  - ड) रोखे - संग्रह व्यवस्थापन
  - इ) सेबीची पार्श्वभूमी
  - फ) विदेशी संस्थात्मक गुंतवणूकदार.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3780

[Total No. of Pages : 4

[5159]-62

M.Com. (Part - II) (Semester - IV)

GLOBAL INDUSTRIAL ENVIRONMENT

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*
- 3) *Answers should be precise and to the point.*

Q1) State and explain Indias export import policy since 1991.

OR

Explain the Internal sources of Industrial finance.

Q2) Write short notes (any two)

- a) Industrial policy 1991.
- b) Privatization.
- c) Progress of Iron and slect Industry.
- d) Sericulture.

Q3) Review the industrial progress in India since 1991.

OR

What is Industrial labour? Explain the features and problems of Industrial labour.

Q4) State and explain the progress and problems of agro-allied Industries in India.

OR

What is foreign capital? Explain in detail the role of foreign capital.

P.T.O.

Q5) Write short notes (any two).

- a) Multinational Corporations.
- b) Effects of Globalization on Indian Industries.
- c) Foreign sources of Industrial Finance
- d) Contract labour.

Total No. of Questions : 5]

P3780

[5159]-62

M.Com. (Part - II) (Semester - IV)
GLOBAL INDUSTRIAL ENVIRONMENT
(2008 Pattern)
(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
3) उत्तरे नेमकी आणि मुद्देसुद असावीत.
4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) 1991 नंतरचे भारताचे आयात निर्यात धोरण सांगा व स्पष्ट करा.

किंवा

औद्योगिक वित्तपुरवठ्याची अंतर्गत साधने स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) थोडक्यात टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

- अ) 1991 चे औद्योगिक धोरण
ब) खाजगिकरण
क) लोखंड व पोलाद उद्योगाची प्रगती
ड) रेशीम शेती

प्रश्न 3) 1991 नंतरच्या भारताच्या औद्योगिक प्रगतिचा आढावा घा.

किंवा

औद्योगिक कामगार म्हणजे काय? औद्योगिक कामगारांची वैशिष्टे व समस्या स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) शेती संलग्न उद्योगांची प्रगती आणि समस्या सांगा व स्पष्ट करा.

किंवा

परकिय भांडवल म्हणजे काय? परकिय भांडवलाची भूमिका सविस्तर विशद करा.

प्रश्न 5) थोडक्यात टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

- अ) बहुराष्ट्रीय महामंडळे
- ब) जागतिकी करणाचे भारतीय उद्योगावरील परिणाम
- क) औद्योगिक वित्तपुरवठ्याची विदेशी साधने
- ड) कंत्राटी कामगार

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3781

[Total No. of Pages : 6

[5159]-63

M.Com (Semester - IV)

MATHEMATICS

4083 : Operations Research

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicates full marks.*
- 3) *Use of statistical tables and calculator is allowed.*
- 4) *Symbols have their usual meanings.*

Q1) Attempt any four of the following :

[20]

- a) Write notes on :
  - i) Feasible solution
  - ii) Basic variable
  - iii) Alternate solution
  - iv) Laplace criterion
  - v) Minimax criterion
- b) Write the dual of the following L.P.P.

$$\text{Maximize } Z = x_1 - 2x_2 + 4x_3$$

Subject to constraints :

$$x_1 - x_2 - x_3 \leq 9$$

$$2x_1 + x_2 + x_3 \leq 12$$

$$3x_1 + 4x_2 + 2x_3 < 10$$

$$x_1, x_2, x_3 > 0$$

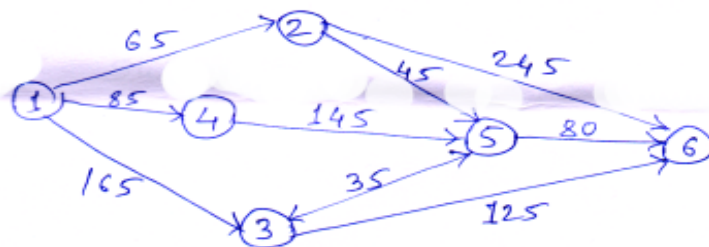
- c) Explain the method to solve 2×2 two person zero-sum game without any saddle point.

P.T.O.

d) Solve the following game by dominance principle.

		Player B				
		I	II	III	IV	V
Player A	I	3	5	4	9	6
	II	5	6	3	7	8
	III	8	7	9	8	7
	IV	4	4	8	5	3

e) Determine the shortest route from node 1 to node 6 in the following network, where the distances are shown in kilometers.

f) Write standard form of the following L.P.P.

$$\text{Max. } Z = x - y + 2z$$

Subject to

$$x - z \geq 4$$

$$y + 2z \leq 5$$

$$x - y + z = 3$$

$$x, y, z \geq 0$$

Q2) Attempt any four of the following:

[20]

a) Write notes on:

- i) Pure strategy
- ii) Pay off matrix
- iii) Saddle point
- iv) Finite game
- v) Fair game

b) Write the consnical form of the following L.P.P.

$$\text{Max. } Z = 3x_1 + 5x_2$$

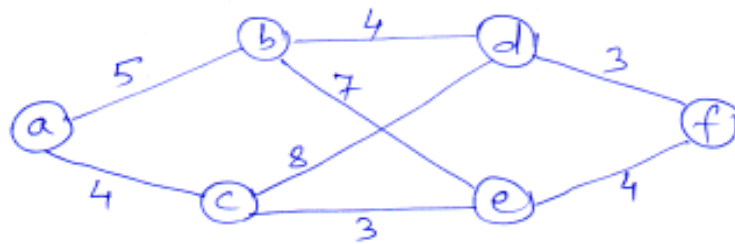
Subject to

$$x_1 - 3x_2 = 4$$

$$-x_1 + x_2 \geq 1$$

$$x_1, x_2 \geq 0$$

c) Find minimum cost spanning tree for the following network V.

d) Explain how will you obtain optimal solution to minimize transportation problem using U-V method?

e) Obtain initial basic feasible solution of the following transportation problem using matrix minima method.

Destination → Origin ↓	D ₁	D ₂	D ₃	D ₄	Supply
01	5	2	4	3	22
02	4	8	1	6	15
03	4	6	7	5	8
Demand	7	12	17	9	

Also find the corresponding transportation cost.

f) Explain the following terms with reference to transportation problem.

i) Balanced transportation problems

ii) Optimum solution

Q3) Attempt any four of the following:

[20]

- a) Show that the following L.P.P. has unbounded solution.

$$\text{Min } Z = x_1 + x_2 + 3x_3 + 2x_4$$

Subject to

$$x_1 + 8x_2 - 3x_3 + x_4 \geq -3$$

$$3x_1 - 2x_2 + 8x_3 + 2x_4 \leq 10$$

$$5x_1 - 3x_2 - 4x_3 + 7x_4 \leq 14$$

$$x_1, x_2, x_3, x_4 \geq 0$$

- b) Write notes on :

i) Maximax criterion

ii) Hurwicz criterion

- c) Define network. Explain what do you mean by directed and undirected network? Also explain the term node and Arc.

- d) Draw a feasible region for the following constraints:

$$4x_1 + x_2 = 6$$

$$x_1 + 3x_2 < 9$$

$$x_1, x_2 > 0$$

- e) Obtain an initial basic feasible solution of the following T.P. Using north west corner method.

To → From ↓	W ₁	W ₂	W ₃	W ₄	Supply
F ₁	30	25	40	20	100
F ₂	29	26	35	40	250
F ₃	31	33	37	30	150
Demand	90	160	200	50	

Also find the corresponding transportation cost.

- f) Consider the following game:

Player B

		B ₁	B ₂	B ₃
Player A	A ₁	1	3	0
	A ₂	0	-4	-3
	A ₃	1	5	-1

Obtain saddle point. Also find optimal strategy for player A and for player B.

State value of the game.

Q4) Attempt any two of the following:

[20]

- a) Solve the following L.P.P. by simplex method

$$\text{Minimize } Z = x_1 - 3x_2 + 2x_3$$

Subject to

$$3x_1 - x_2 + 2x_3 \leq 7$$

$$-2x_1 + 4x_2 \leq 12$$

$$-4x_1 + 3x_2 + 8x_3 \leq 10$$

$$x_1, x_2, x_3 \geq 0$$

- b) i) Explain algebraic method in game theory
 ii) Write any four points on relationship between primal and dual problems.
- c) Find an initial basic feasible solution of the following transportation problem by Vogel's approximation method.

Destination→ Origin↓	D ₁	D ₂	D ₃	D ₄	D ₅	Supply
O ₁	80	69	103	64	61	12
O ₂	47	100	72	65	40	16
O ₃	16	103	87	36	94	20
O ₄	86	15	57	19	25	8
O ₅	27	20	72	94	19	8
Demand	16	14	18	6	10	

Also find the corresponding transportation cost.

Q5) Attempt any two of the following:

[20]

- a) Listed in the table are the sequence of activities, together with their predecessors, is given as below:

Activity	Description	Predecessor Activity
A	Open work order	-
B	Get material for x	A
C	Get material for y	A
D	Turn x on lathe	B
E	Turn y on lathe	B,C
F	Polish y	E
G	Assemble x and y	D.F
H	Pack	G

Draw a network diagram of activities for the project.

- b) The following is a solution of a transportation problem. Show that it is an optimal solution and find an alternate optimal solution, if it exists.
(Use MODI method]

20	1		2	10	1		4
	3	20	3	20	2	10	1
	4	20	2		5		9

- c) i) Give model definition of max-min network.
Also explain maximum flow in the network
ii) Explain minimum cost capacitated network.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3782

[Total No. of Pages : 2

[5159] - 64

M.Com. (Semester - IV)

Group - A : ADVANCED ACCOUNTING AND TAXATION

Recent Advances in Accounting - Taxation & Auditing

(Special Paper - VII)

(Pattern - 2008)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates :

- 1) *Attempt all question.*
- 2) *All questions carry equal marks.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain in the context of the AS and IFRS.

- a) Recent trends in disclosure of Accounting Policies. [10]
- b) Areas in which differing Accounting Policies are encountered. [10]

OR

What do you mean by “transfer pricing” state the different Methods of transfer pricing & Explain the benefits and limitation of dual price methods.

Q2) Explain the Methods and application of strategic Management Accounting.[20]

OR

State the provision Regarding Audit committee as per clause 49 of listing Agreement.

Q3) State the nature of Intellectual property. Explain the Various types of intangible assets. [20]

OR

What do you mean by term carbon credit? State advantages and Taxation aspect of carbon credit trading.

P.T.O.

Q4) What do you mean by Responsibility Accounting? State objectives, Advantages & limitations of Responsibility Accounting. **[20]**

OR

Define Human Resources Accounting, state purposes & History of Human Resources Accounting.

Q5) Write short Notes on (Any Four) **[20]**

- a) Creative Accounting.
- b) Employees stock option Accounting.
- c) Basics of forensic Accounting.
- d) Environmental Accounting.
- e) Advantage of Government accounting system.
- f) Importance of disclosure of financial statement.
- g) Approaches regarding grant received to NGO.

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3783

[Total No. of Pages : 2

[5159] - 65

M.Com. (Semester - IV)

ADVANCED ACCOUNTING AND TAXATION

Case Studies in Advanced Accounting, Taxation & Auditing

(Special Paper - VIII) (2008 Pattern) (Gourp - A)

Time : 3 Hour]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates :

- 1) Attempt question No. 1 is Compulsory and any three from remaining.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of non-programmable calculator is allowed.

Q1) State with reasons, whether the following expenses are admissible as a deduction while computing income from business or profession.

- a) Loss of ₹. 20 Lakhs incurred by sugar manufacturing company Ltd. by foregoing Advance made to sugarcane growers who used to sell cane crop exclusively to the company.
- b) Per ₹. 40,000 paid for increase of Authorized capital of Sagar Co. Ltd.
- c) Legal expenses of ₹. 55,000 incurred in altering the Articles of Association, So as to bring it in conformity with the changes Brought about in the companies Act.
- d) Expenditure of ₹. 60,000 incurred by an assesses on plantations in factory premises and residential quarters of company, with a view to making atmosphere pollution free.
- e) Payment of ₹.70,000 made for acquisition of goodwill.

[25]

Q2) a) Mr. Khanna. Prakash has earned net agricultural income from land in Srilanka ₹.20 lakhs. He states that the income from agricultural land is example u/s. 10 (1). Explain whether it is taxable or not. [13]

- b) Sun Co. Ltd. incurred ₹. 4 lakhs towards replacement of worn out part of machinery, which is debited to the account "Repairs to plant & machinery". How do you deal with the issue. [12]

P.T.O.

Q3) Give your comment on the following situations.

- a) The expenditure incurred solely for repairs & modernising the hotel and replacing the existing components of the building, furniture & fittings, with a view to create a conducive & beautiful atmosphere for the purpose of running of the business of a hotel. Is it admissible revenue expenses comment. **[13]**
- b) There is an income tax demand of ₹. 2.5 lakhs against the company relating to prior years against which the company has gone on appeal to the appellate authority in the department. The ground appeal deals the points covering ₹. 1.80 lakhs of the demand. State how the matter will have to be dealt within the financial account for the year? **[12]**

Q4) How do you, as a statutory auditor, deal with the following situations? The company deals in purchase and sale of timber & has included notional interest charges (calculated on the paid up share capital & free Reserves) in the value of stock of timber as the Balance sheet as part of Holding of timber. **[25]**

Q5) Following is the Balance sheet of Poona Co. Ltd. as on 31.3.2015. **[25]**

Balance sheet as on 31.3.2015

Liabilities	₹.	Assets	₹.
6% Pref. share capital	150,000	goodwill	20,000
Eq. share capital	250,000	Land & Building	250,000
		Machinery	1,75,000
Gen. Reserve	20,000	Furniture	10,000
P&L a/c	15,000	Stock	90,000
5% Debentures	1,00,000	S. Debtors	21,000
Sundry Creditors	28,000	Cash at bank	5,000
Bills payable	12,000	Prelim. Exp.	4,000
	5,75,000		5,75,000

Calculate & Comment on the following ratios :

- Current Ratio
- Liquid Ratio
- Debt. Equity Ratio
- Proprietary Ratio
- Capital gearing Ratio

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3784

[Total No. of Pages : 2

[5159] - 66

M.Com. (Part - II) (Semester - IV)

ADVANCED COST ACCOUNTING & COST SYSTEM

Recent Advances in Cost Auditing and Cost System

(Special Paper - VII)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain the nature, objectives and scope of CAS.

[20]

OR

What is ERP? Explain the features and benefits of ERP.

Q2) What is meant by Productivity Audit? State the important elements of Productivity Audit.

[20]

OR

What is Six Sigma? Explain the phases of Six Sigma.

Q3) Answer in brief (Any two) :

[20]

- a) Write a detail note on CAS-12
- b) Explain the most common areas of excise audit.
- c) Write details note about the article published in the Management Accountant Journal on “cost competitiveness for sustainability” by CMA Deepa R. Hinge, September 2016.
- d) Write detail note on “skill development for capacity building” the article published in the Management Accountant Journal in August 2016.

P.T.O.

Q4) Explain the historical review, origin and meaning of six sigma level methods - DMAIC & DMADV. **[20]**

Q5) Write a details notes on the following **[20]**

- a) Objective of CAS.
- b) 5 'S' System.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3785

[Total No. of Pages : 2

[5159] - 67

M.Com. (Semester - IV)

ADVANCED COST ACCOUNTING AND COST SYSTEMS

Case Studies in Advanced Cost Accounting and Cost System

(Group - B) (2008 Pattern) (Paper - VIII)

Time : 3 Hour]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates :

- 1) *Attempt any four questions.*
- 2) *Each question carries 25 marks.*
- 3) *Use of non-programmable calculator is allowed.*

Q1) You have been retained by Success Management Institute to prepare a statement of cost per student. The fees to be charged to the student are cost based. Make a list of input information needed to prepare such statement. Prepare the statement based on hypothetical data.

Q2) You are Cost Consultant. Your client-Comfort Travels has asked you to scientifically fix the fare for its Pune-Mumbai Route. Make a list of input data to be obtained from such client and prepare a statement (with the help of assumed data) showing fare from Pune to Mumbai if the company expects a margin of 20% on the cost.

Q3) Your Company is engaged in selling Aqua Products. It has appointed 5 salesmen for the Western Region. The Net Sales, Cost of Goods Sold and Commission as a % of sales booked by each salesman are given below :

Salesman	Net Sales (Rs.)	Cost of Goods Sold (Rs.)	Commission on Sales (%)
Ameya	4,00,000	3,20,000	2.5
Bilwa	3,00,000	2,50,000	2
Charu	2,00,000	1,80,000	3
Damodar	2,00,000	1,60,000	2.5
Eknath	1,00,000	90,000	4

P.T.O.

The fixed cost of the Western Regional office of Rs. 1,50,000 are apportioned to the Salesman on the basis of percentage of cost of goods sold. The results of Shri Charu are particularly considered to be very unsatisfactory and the Sales Manager has recommended the dismissal of Shri Charu.

However, the Sales Director does not agree with the proposal to dismiss Mr. Charu and ask you as a COST CONSULTANT, to identify the logical fallacy in the method of charging the costs of Western Region office on the basis of Cost of Goods Sold.

Prepare :

- a) Performance Evaluation Statement of Salesman based on the method of apportionment of Western Regional Office costs as suggested by Sales Manager, and
- b) Redesign the statement if the Western Region Cost is subtracted from the Total Contribution.
- c) Comment on the performance of Mr. Charu.

Q4) A company is considering to discontinue Product 2 for it produces Net Loss. Based on the following data reconsider the proposal to discontinue Product 2 and advise the management accordingly :

Particulars	Product 1 (Rs.)	Product 2 (Rs.)	Product 3 (Rs.)
Sales	1,00,000	65,000	4,90,000
Variable Manufacturing Cost	52,000	26,000	1,40,000
Fixed Manufacturing Cost	6,500	19,000	1,05,000
Variable Selling Expenses	18,000	17,000	18,000
Fixed Selling Expenses	4,600	4,600	4,000
Total Cost	81,000	66,600	2,67,000
Net Profit/(Loss)	18,900	(1,600)	2,23,000

Q5) Your Company is covered under Cost Audit Order issued on 3rd June, 2011 by MCA (Ministry Company Affairs). As the Head, Department of Costing, state the procedure to be followed in compliance of the order for conduct of Cost Audit of your company.

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3786

[Total No. of Pages : 4

[5159] - 68

M.Com. (Semester - IV)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

Recent Advances in Business Practices and Environment

(Special Paper - VII)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates :

- 1) *Attempt all the questions.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Critically evaluate the Vision, Objectives and Thrust areas as mentioned in the Textile Policy of Maharashtra Government.

OR

Explain the concept of Cluster Approach of industrial development as embodied in Industrial. Investment and Infrastructural Policy of Maharashtra -2006.

Q2) Explain the role and functions of Micro, Small and Medium Enterprises.

OR

State the objectives, background and eligibility criteria under Rajeev Gandhi Udyami Mitra Scheme.

Q3) Explain the concept of Self Help Group. Trace the evolution of Self Help Group.

OR

‘Self Help Group is an instrument of women empowerment’. Do you agree? Explain the prerequisites for success of Self Help Group mechanism for empowering women. Quote practical examples in support of your answer.

P.T.O.

Q4) Statutory provisions relating to environmental audit have been proved to be mere compliance'. Do you support this statement? In view of this, explain the rationale behind Environmental Audit'. You may quote examples from the corporate world.

OR

Explain the term Environmental Audit'. State the benefits and limitations of Environmental Audit.

Q5) Write short notes (Any TWO)

- a) Retail Policy
- b) Urban Haat
- c) Nature and scope of BPL
- d) Corporate Disclosure

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 5]

P3786

[5159] - 68

M.Com. (Semester - IV)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

Recent Advances in Business Practices and Environment

(Special Paper - VII)

(2008 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :-

- 1) सर्व प्रश्न सोडवा.
- 2) प्रत्येक प्रश्नास समान गुण आहेत.
- 3) मूळ अर्थासाठी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) महाराष्ट्र शासनाच्या वस्त्रोद्योग धोरणाचे टीकात्मक परीक्षण करा.

किंवा

महाराष्ट्राच्या औद्योगिक गुंतवणूक धोरण 2006 तील औद्योगिक पुंजका दृष्टिकोन (Industrial Clusters) स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम व्यवसायसंस्थांची भूमिका व कार्ये स्पष्ट करा.

किंवा

राजीव गांधी उद्यमी मित्र योजनेची पार्श्वभूमी, उद्दिष्टे व पात्रतेचे निकष विशद करा.

प्रश्न 3) 'स्वयं बचत गट' ही संकल्पना स्पष्ट करा. स्वयं बचत गटाच्या उत्क्रांतीच्या विविध अवस्था वर्णन करा.

किंवा

'स्वयं बचत गट हे महिला सबलीकरणाचे साधन आहे' या विधानाशी आपण सहमत आहात काय? स्वयं बचत गट यंत्रणे द्वारा महिला सबलीकरण प्रक्रीये साठीच्या पूर्व अटी

(Prerequisites) स्पष्ट करा. व्यावहारिक उदाहरणे द्या.

प्रश्न 4) 'पर्यावरणीय अंकेक्षणातील कायदेशीर तरतुदी या केवळ कायद्याची पूर्तता करण्या पर्यंतच मर्यादित आहेत'. या विधानाशी आपण सहमत आहात काय? या पार्श्वभूमीवर पर्यावरणीय अंकेक्षणाचे समर्थन करून व्यावहारिक उदाहरणे द्या.

किंवा

'पर्यावरणीय अंकेक्षण' ही संकल्पना स्पष्ट करून पर्यावरणीय अंकेक्षणाचे फायदे व मर्यादा विशद करा.

प्रश्न 5) टीपा द्या. (कोणत्याही दोन)

अ) किरकोळ व्यापार धोरण

ब) नागरी बाजार

क) दारिद्र्य रेषेखाली या संकल्पनेचे स्वरूप व व्याप्ती'

ड) प्रमंडळीय प्रकटीकरण (Disclosure)

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3787

[Total No. of Pages : 8

[5159] - 69

M.Com. (Semester - IV)

BUSINESS PRACTICES & ENVIRONMENT

Case Studies in Business Practices

(Special Paper - VIII)

(2008 Pattern) (Group - C)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory from Part - One*
- 2) *Solve any three cases from Part - Two*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Part - One

Q1) What is case study? Explain the steps involved in solving the case study. [15]

OR

Explain the approaches to case study method.

Q2) Describe the various objectives & limitations of the Case study method. [10]

OR

Explain the method of Analysing the case.

Part - Two

Q3) Attempt any Three cases from the following :-

Case No. 1)

[25]

Leo Medical Diagnostic and Research center has patented its new invention of poly fiber cardiovascular valve. The product developed is a novel one and can be manufactured at a very low cost. The utility and life of the product in laboratory testing was found to be more than the life expectancy of patients. The product could enhance the life of the patient by at least five years. Considering all these factors Leo Medical Diagnostic and Research Center. Chose to set a unit to manufacture the product. How ever the company has dilemma. As the product is new and requires the acceptance of medical Community, it is considering appointing a promotion and sales Co-ordinator to manage the promotional and communication efforts of the firm.

P.T.O.

Questions :-

- 1) Do you think the number of units of a product to be manufactured is a random number? Explain your reasoning.
- 2) How does one determine the number of units of a product to be manufactured in an organisation?
- 3) What are the elements you would take into consideration for forecasting the production and sales requirements of the product developed by Leo Medical Center?
- 4) How would you go about planning and organising the manufacturing and selling efforts of the organisation?

Case No. 2)

[25]

A certain electrode manufacturing company used to buy approximately 4,00,000 pcs. Packing cases in a year and the specification provided for $\frac{5}{8}$ thickness of the pack. During the annual contract suggestions were invited from the supplier with a view to economizing invited from the supplier with a view to economizing on the cost.

One supplier came with the suggestions that by reducing the thickness from $\frac{5}{8}$ which was nonstandard size to $\frac{1}{2}$ the saving per case would be approximately 50 paise. This was implemented with the help of the technical personnel concerned and resulted in a saving of nearly two to three lakhs of rupees per year on single item.

Questions :-

- 1) Analyze the case.
- 2) What could be the cause of thinking of a change in packing case?
- 3) What is the possibility that this process of cost reduction can be extended to packing of raw material and other items.

[25]

Godha Engineering works specialises in the installation of heating and air conditioning equipment in a metropolitan area of about one million people. Although the company usually installs rationally known equipment, it engages in limited manufacturing of certain components needed for Commercial installations. Since it was established some forty years ago, the company has earned a reputation for quality work. Prabhu Lal has been with the company as sales representative for two years. During this period he believes that the company has missed a number of opportunities to obtain lucrative contracts because of the conditions under which he is forced to operate. Particularly in the case of commercial installations, he does not have the authority to make any decision or commitments during preliminary contract negotiations. He has to postpone discussion of price, completion time, and credit terms until after each of the technical experts in these areas has studied the job and made formal commitments. By this time, some competing firm already completes negotiations and gets the contract. Prabhu Lal considers this a continuing problem, and feels hampered.

Questions :-

- 1) In what respect do you think Prabhu Lal is justified or not justified in his complaint?
- 2) What can be done on a company wide basis to improve the situation?
- 3) Analyse the above case in detail.

Prakash is an engineer in a large design engineering office. He hails from a poor but disciplined family. The family has a rural background. Prakash was educated by the scheme 'Earn while you learn' until he graduated with architecture as his major. Prakash is intelligent, capable and hard working. But his main fault is that he does not want to take risks. He hesitates to make decisions by self, and often brings petty and routine problems to his boss or to peers for decisions. Whenever he does a design, he brings it in rough draft to his boss for approval before finalising it.

Since Prakash is capable person, his boss wants to motivate him to be more independent in his work. The boss believes that this approach will improve Prakash's performance, and relieve the boss from extra routine and give Prakash more self confidence. However the boss is not sure how to go about motivating Prakash to take initiative in his work.

Questions :-

- 1) Analyse the case
- 2) How will you motivate Prakash as a Manager. Explain with reasons.

Total No. of Questions : 3]

P3787

[5159] - 69

M.Com. (Semester - IV)

BUSINESS PRACTICES & ENVIRONMENT

Case Studies in Business Practices

(Special Paper - VIII)

(2008 Pattern) (Group - C)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :-

- 1) भाग - I मधील सर्व प्रश्न सक्तीचे.
- 2) भाग - II मधील कोणत्याही तीन केसेस सोडवा.
- 3) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

भाग - I

प्रश्न 1) केस स्टडी म्हणजे काय? केस स्टडी सोडविताना त्यामध्ये समाविष्ट असणाऱ्या पायऱ्यांचे वर्णन करा. [15]

किंवा

समस्या अभ्यास पध्दतीचे विविध दृष्टीकोन स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) समस्या अभ्यास पध्दतीचे उद्देश आणि मर्यादा स्पष्ट करा. [10]

किंवा

समस्या विश्लेषणाची पध्दती स्पष्ट करा.

भाग - II

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन केसेस सोडवा. [25]

केस नं. 1)

लिओ मेडीकल डायग्नॉस्टिक अँड रिसर्च सेंटरने आपल्या “पॉली फायबर कार्डिओव्हॅस्कुलर व्हाल्व्ह” म्हणजे पॉली फायबर पासून केलेल्या हृदयाच्या झडपेचे पेटेंट घेतले आहे. हे खूपच नावीन्यपूर्ण उत्पादन आहे. आणि त्याला खर्चही फार कमी येतो. प्रयोगशाळेत केलेल्या चाचणीत या उत्पादनाची उपयुक्तता व टिकाऊपणा सर्वसाधारण मानसाच्या आयुर्मानापेक्षाही जास्त आढळून आली. या उत्पादनामुळे करणाचे आयुष्य किमान पाच वर्षांनी वाढेल अशी अपेक्षा आहे. वरील सर्व गोष्टी लक्षात घेऊन लिओ मेडीकल डायग्नॉस्टिक व रिसर्च सेंटरने हे

उत्पादन तयार करण्याचा कारखाना उभारायचा ठरविले, परंतु कंपनीपूढे एक समस्या आहे. हे उत्पादन नविन असल्यामुळे आणि वैद्यकिय मान्यता अजून मिळाली नसल्यामुळे कंपनी या उत्पादनाविषयी संदेशवहन व विक्रयवृद्धी वाढविण्यासाठी एक विक्री समन्वच अधिकारी नेत्रू इच्छिते.

प्रश्न :-

- 1) नव्या कारखान्यात उत्पादन संख्या केवळ अंदाजानेच ठरवावी का? तुमच्या मतामागील कारण स्पष्ट करा.
- 2) कुठल्या संस्थेमध्ये उत्पादन किती करावे हे कशावरून ठरविले जाते?
- 3) लिओ मेडीकल सेंटरने विकसित केलेल्या वस्तुंच्या विक्री व उत्पादनासाठी कुठल्या गोष्टी आवश्यक आहेत याचा अंदाज तुम्ही कशा प्रकारे घ्याल?
- 4) अशा संस्थेतील उत्पादन व विक्रीच्या कार्याचे संघटन तुम्ही कशा प्रकारे कराल?

केस नं. 2)

[25]

एक इलेक्ट्रॉड उत्पादक कंपनी दरवर्षी अंदाजे 4,00,000 नग पॅकिंगसाठी घेत असते. पॅकिंग शीटची जाडी $\frac{5}{8}$ अशी असे वार्षिक कराराच्या वेळी पुरवठादारांकडून किंमत कमी करण्यासाठी काही सूचना मागविण्यात आल्या. एका पुरवठादाराने अशी सूचना केली की, पॅकिंग शीटची जाडी $\frac{5}{8}$ वरून $\frac{1}{2}$ केल्यास अंदाजे प्रत्येक नगा मागे 50 पैशाने खर्च कमी होईल. ही सूचना तंत्रज्ञानाच्या मदतीने अंमलात आणल्यानंतर वर्ष अखेरीस दोन ते तीन लाख रूपयांची बचत झाल्याचे दिसून आले.

प्रश्न :-

- 1) वरील समस्येचे विश्लेषण करा.
- 2) पॅकिंग शीटची जाडी कमी करण्यामागे काय कारण असू शकते?
- 3) खर्च कपातीची ही योजनाही कंपनी दुसऱ्या कच्चा मालासाठी आणि इतर मालासाठी वापरू शकेल काय?

दहा लाख लोकवस्तीच्या एका शहरात वातानुकूलन व उष्णतार्धनासाठी यंत्रसामुग्री निर्माण करणे व ती स्थापन करणे यामध्ये शोधा इंजिनिअरिंग वर्क्सची ख्याती आहे. राष्ट्रीय स्तरावर प्रसिध्द असलेली यंत्रणा स्थापन करणे हे कंपनीचे मुख्य कार्यक्षेत्र असलेतरी व्यापारी संस्थाना लागणारे काही सुटे भागही ही कंपनी मर्यादित प्रमाणावर तयार करत असे. चाळीस वर्षांचा अनुभव असलेल्या कंपनीचे गुणवत्तेबदल बरेच नाव होते. गेली दोन वर्षे प्रभुलाल या कंपनीमध्ये विक्री प्रतिनिधी म्हणून काम करत आहेत. प्रभुलालला वाटते की ज्या परिस्थितीत व ज्या अटीवर कंपनीचे काम चालते. त्यामुळे अनेक आकर्षक कामे मिळण्याची संधी कंपनीने घालवलेली आहे. व्यापारी संस्थामध्ये जेव्हा कामे दिली जातात. त्याठिकानी प्राथमिक बोलणी करताना त्याला कंपनी तर्फे अश्वासन देण्याचा किंवा निर्णय घेण्याचा कुठलाच अधिकार नव्हता. जेव्हा जेव्हा कामाचे दर, काम पूर्ण करण्याचा कालावधी किंवा उधारीचा प्रश्न येई तेव्हा त्या-त्या क्षेत्रातील अधिकाऱ्यानी विचार केल्याशिवाय आणि निर्णय घेतल्याशिवाय पुढे जाताच येत नव्हते किंवा कंपनीतर्फे कुठलेही आश्वासन देता येत नव्हते. मधल्या काळात, कुठलीतरी दुसरी कंपनी बोलणी पूर्ण करून ते काम मिळवत असे. प्रभुलाळला वाटते की ही नेहमीच समस्या आहे आणि त्यामुळे आपली प्रगती खुंटते आहे.

प्रश्न :-

- 1) या प्रकरणाची पार्श्वभूमी काय आहे.
- 2) प्रभुलाळच्या तक्रारीत तथ्य आहे की नाही असे तुम्हाला वाटते का? असेल तर कोणत्या बाबतीत?
- 3) कंपनीच्या स्तरावर ही परिस्थिती सुधारण्यासाठी काय करता येईल?

मोठया इंजिनिअरिंग डिझायनींग ऑफीसमध्ये प्रकाश हा इंजिनिअर आहे. तो गरीब परंतू शिस्तबध्द कुटुंबातून आला आहे. कुटुंबाला ग्रामिण पार्श्वभूमी आहे. आर्टीटेक्ट हा प्रधान विषय घेऊन तो पधवीधर झाला असला तरी संपूर्ण शिक्षण त्याचे 'कमवा व शिका' योजने अंतर्गत झाले होते. प्रकाश हा बुध्दीमान, क्षमतापूर्ण व कष्टाळू इंजिनिअर आहे. मान त्याचा मुख्य दोष म्हणजे तो धोका पत्करण्यास तयार नसे. स्वतः निर्णय घेण्यास तो तयार नसतो. आणि बहुबेकदा अंत्यंत शुल्लक व नियमित निर्णय व समस्या तो वरिष्ठांकडे घेऊन ज्ञात असे. कोणतेही डिझाईन तयार केले की त्याचा कच्चा मसुदा तो त्याच्या वरिष्ठांकडे मान्यतेसाठी घेऊन जात असे.

प्रकाश हा क्षमता असणारा असल्याने त्याचे वरिष्ठ त्याला वैयक्तिक निर्णय घेण्यासाठी कमी प्रोत्साहन देत असत. वरिष्ठांचा अस विश्वास आहे की, या प्रकारचा दृष्टिकोन त्याच्यात निर्णयक्षमता निर्मय करेल. त्यामुळे नियमित प्रकारच्या निर्णयातून वरिष्ठांची सूटका होईल व प्रकाशमध्ये आत्मविश्वास निर्माण होईल. तथापि प्रकाशच्या वरिष्ठाना प्रकाशला कसे प्रेरित करावे ज्यामूळे तो कांमात व निर्णयात पुढाकार घेईल याची नक्की पध्दती ठरत नव्हती.

प्रश्न :-

- 1) सदर समस्या अभ्यासाचे विश्लेषण करा.
- 2) व्यवस्थापक ह्या नात्याने तुम्ही प्रकाशला कसे प्रेरित कराल? कारणासहित स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3788

[Total No. of Pages : 4

[5159] - 70

M.Com. (Part - II) (Semester - IV)

BUSINESS ADMINISTRATION

Recent Advances in Business Administration

(Special Paper - VII) (Group - F)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain the approaches towards managing change. **[20]**

OR

Explain the Five's system of Quality Management.

Q2) Explain the application area of Enterprise Resource Planning (ERP) in business. **[20]**

OR

What is Total Quality Management? Explain the benefits of Total Quality Management.

Q3) What is acquisition? Explain the role and importance of acquisition. **[20]**

OR

Explain the pre-requisites for the success of Turn around Management.

Q4) Explain the current trends in Acquisition of business at National and International Scenario. **[20]**

OR

Explain the Six Sigma Techniques.

P.T.O.

Q5) Write short notes on : (Any two)

[20]

- a) Kaizen
- b) Change Management
- c) Computers and Enterprise Resource Planning (ERP)
- d) Restructuring of Business

Total No. of Questions : 5]

P3788

[5159] - 70

M.Com. (Part - II) (Semester - IV)

BUSINESS ADMINISTRATION

Recent Advances in Business Administration

(Special Paper - VII) (Group - F)

(2008 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :-

- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
- 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) व्यवस्थापकीय बदलाचे दृष्टीकोन स्पष्ट करा. [20]
किंवा
गुणवता व्यवस्थापनाचे फाईव्हस प्रणाली स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2) व्यवसायात एंटरप्राईझ रिसोर्स प्लॅनिंगची (ERP) कोणत्या वेगवेगळ्या ठिकाणी वापरता येते ते स्पष्ट करा. [20]
किंवा
संपूर्ण गुणवता व्यवस्थापन म्हणजे काय? टी. क्यू. एम. चे फायदे स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) व्यवसाय ताब्यात घेण्याच्या (BusinessAcquisition) भूमिका व त्याचे महत्व स्पष्ट करा. [20]
किंवा
पुनरुज्जीवन व्यवस्थापनाचे यशासाठी लागणारे पूर्व-आवश्यकता स्पष्ट करा.
- प्रश्न 4) व्यवसाय वित्तिनिकरणाच्या सध्याच्या प्रवाहांमधील देशांतर्गत व आंतरदेशीय देखावा स्पष्ट करा. [20]
किंवा
सिक्स सिग्मा मधील विविध तंत्रे स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[20]

- अ) कायझन
- ब) बदलाचे व्यवस्थापन
- क) संगणक व एंटरप्राईझ रिसोर्स प्लॅनिंग (ERP)
- ड) उद्योगाची पुनःरचना

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P4859

[Total No. of Pages : 7

[5159]-71

M.Com. (Semester - IV)

BUSINESS ADMINISTRATION (Special Paper - VIII)

Case Studies in Business Administration

(2008 Pattern) (Group - D)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory from Part - I*
- 2) Solve any three cases from Part - II.*
- 3) Figures to the right indicate full marks.*

PART - I

Q1) Explain the advantages and dis-advantages of case study method. **[15]**

OR

Explain in detail the various approaches to case study method.

Q2) Explain the limitations of case study method. **[10]**

OR

Explain the steps involved in solving the case study.

PART - II

Q3) Case No. – 1 **[25]**

Ram Gade has just completed B.E. (Civil) from one of the engineering colleges. He belongs from a place called Rahuri. Some 40 kms North of ahmednagar. His father owns over 70 acres of land. He has been cultivating sugarcane and suppling it to a near by sugar co-operative factory while in his final year of engineering, Ram attended a two day workshop on 'Horticulture opportunities' organised by the local chamber of commerce. One of the speakers was an expert from Israel. The workshop gave lot of

P.T.O.

information on the markets, cultivation and how to go about it. This included information on vegetables, fruits and flowers.

Ram was much impressed about the prospects for 'strawberry cultivation'. What further appealed to him was the excellent export opportunities in Europe, Gult and the far east. The project could be set up any where and promised a return in excess of Rs. 2,00,000 per acre.

The technical expertise and the strains of california variety of strawberry are locally available. The financial institutions are offering schemes to set up projects on agro-based industries. Ram has decided to become an entrepreneur and a farmer to start strawberry cultivation in 7 acre farm at Rahuri

Questions:

- i) Analyse the case in detail
- ii) Discuss how Ram should go about setting this project.
- iii) What are the likely threats and opportunities of this project?

Q4) Ratna Manufacturing is medium size manufacturing firm making are welding equipment, electric motors and generators. The plant design is a typical assembly line layout. Various components are added to the items as it moves down a conveyor line until the completed produce is assembled. Each worker is assigned to work station along the assembly line and performs a specific task on the item at his station. The tasks are repetitive with the little & flexibility for the employee.

The manufacturing facility itself is too large noisy and poorly ventilated hot in summer and cold in winter. There is a little interaction among the employees and supervisors during the day. The management style is aythoritarian. There is no employee union, neither their representation in the management product quality is a business problem from last few years. Return from customers and complaints are many. productivity of workers is very low & below standard. Absenteeism is high. The plant was recently purchased by an established group as the owner was of the opinion that it is good decision to sell out the plant.

Questions.

- i) Analyse the case
- ii) As a incharge of business who would you justify the decision of sell of plant.
- iii) If it would not have been sold, what measures you would have suggest for improvement in working of plant.

[25]

Q5) Smt. Prachi Ketkar joined Vikas Bank in 1995 as a clerk after graduation. She completed her bank examination (CAITB) in 1999 and become eligible for promotion. She was expecting promotion and applied for the post of officer but could not get promotion due to low score in the written test. She was transferred to her native place in 2002. Again she applied for the post of officer (from promotion quota) but could not succeed. She started union activities and elected as a president of local unit. She solved number of problems of the members and naturally almost all the employees of the branch joined her union. Since then she was become a problem to the management.

In 2005 again she was not given promotion though her score was more than minimum in the written test stating that her score of personal interview was less. In fact promotion was denied on the basis of confidential report of the branch manager regarding her trade union activities.

Smt. ketkar decided later not to make any application for promotion and devoted more time to union activities. she also started her own business as well as she diverted deposits of business community to other banks. In 2006 Vikas bank's management decided to promote Smt. Ketkar as an officer as per the recommendation of new branch manager and accordingly appointment order was given. But unfortunately she refused to accept the order.

Questions

- i) Analyse the above case
- ii) Why did smt. ketkar refused the promotion?
- iii) What is your opinion regarding management of bank? [25]

Q6) Prakash is an engineer in a large design engineering office. He hails from a poor but disciplined family. The family has a rural background. Prakash was educated by the scheme 'Earn while you learn' until he graduated with architecture as his major. Prakash is intelligent, capable and hard working. But his main fault is that he does not want to take risks. He hesitates to make decisions by self, and often brings petty and routine problems to his boss or to peers for decisions. Whenever he does a design, he brings it in rough draft to his boss for approval before finalising it.

Since Prakash is capable person, his boss wants to motivate him to be more independent in his work. The boss believes that this approach will improve Prakash's performance, and relieve the boss from extra routine and give Prakash more self confidence. However the boss is not sure how to go about motivating Prakash to take initiative in his work.

Questions

- i) Analyse the case
- ii) How will you motivate Prakash as a manager. Explain with reasons.

[25]

Total No. of Questions : 6]

P4859

[5159]-71

M.Com. (Semester - IV)

BUSINESS ADMINISTRATION (Special Paper - VIII)

Case Studies in Business Administration

(2008 Pattern) (Group - D)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :-
- 1) भाग - I मधील सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
  - 2) भाग - II मधील कोणत्याही तीन केसेस सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

भाग - I

- प्रश्न 1) केस स्टडी पध्दतीचे फायदे आणि तोटे स्पष्ट करा. [15]
किंवा
केस स्टडी पध्दतीचे विविध दृष्टीकोन सविस्तर स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2) केस स्टडी पध्दतीच्या मर्यादा स्पष्ट करा. [10]
किंवा
केस स्टडी सोडविताना त्यामध्ये समाविष्ट असणाऱ्या पायऱ्या स्पष्ट करा.

भाग - II

- प्रश्न 3) केस. न. 1)
एका अभियांत्रिकी महाविद्यालया मधून राम गाडे याला नुकतीच स्थापत्य शास्त्राची पदवी मिळाली होती. अहमदनगरच्या उत्तरेले 40 कि.मी. वर असलेल्या राहूरी या गावातून तो आला होता. त्याच्या वडीलांची तेथे 70 एकर शेती होती यावर ते ऊसाचे उत्पादन करायचे आणि नजिकच्या सहकारी साखर कारखान्याला पुरवठा करायचे.
अभियांत्रिकीच्या शेवटच्या वर्षाला असताना राम गाडे एक दोन दिवसीय कार्यशाळेला हजर राहिले होते. ही कार्यशाळा स्थानिक वाणिज्य मंडळानी आयोजित केली होती. कार्यशाळेचा विषय होता 'फलोत्पादनातील संधी' या मध्ये एक तज्ञ इस्त्राईल मधून आले होते. या कार्यशाळेमध्ये त्याला बरीच माहिती मिळाली या मध्ये बाजारपेठ उत्पादन आणि ते कशा प्रकारे सुरू कारावयाचे याची माहिती

होती. तसेच भाजीपाला, फळे आणि फुले या बाबतच्या माहितीचा देखील यामध्ये समावेश होता. यामध्ये स्ट्रॉबेरी उत्पादनाकरिता असलेल्या संधी पाहून राम गाडे जास्त प्रभावित झाला. यामध्ये त्याला एक गोष्ट भावली ती म्हणजे या उत्पादनासाठी असलेल्या निर्यातीच्या संधी विशेषतः युरोप, आखाती देश व पूर्वेकडील देश हा प्रकल्प कोठेही सुरू करता येणे शक्य होते आणि एकरीक 2,00,000 पेक्षा जास्त प्राप्तीची खात्री होती

या विषयीचे तांत्रिकी ज्ञान आणि कॅलिफोर्निया जातीचे स्ट्रॉबेरीचे वियाणे स्थानिक पातळीवर उपलब्ध होते. वित्तिय संस्था या शेतीवर आधारित उद्योगाना आर्थिक मदत करायला तयार होत्या, राम ने एक उद्योजक आणि शेतकरी होण्याचा निर्णय घेतला राहूरीच्या फार्मवर त्याने 7 एकरामध्ये स्ट्रॉबेरीची लागवड करावयाचे ठरविले

प्रश्न:-

- वरील समस्येचे सविस्तर विश्लेषण करा.
- हा प्रकल्प त्याने कसा सुरू करावा यावर चर्चा करा.
- या प्रकल्पातील संभाव्य धोके आणि संधी कोणत्या?

[25]

प्रश्न 4) रत्ना मॅन्युफॅक्चरिंग कंपनी ही मध्यम स्वरूपाची उत्पादन कंपनी आहे. ही कंपनी आर्क वेल्डींग उपकरणे, इलेक्ट्रीक मोटार्स आणि जनरेटरचे उत्पादन करते यंत्र रचना ही असेंब्ली प्रकारांत मोडणारी आहे. या प्रकारच्या उत्पादनामध्ये अनेक उपघटक (Component) या कनव्हेयर मध्ये उत्पादन प्रक्रियेत समाविष्ट होत असतात. प्रत्येक कामगाराला त्यांच्या कामाच्या प्रक्रियेत सहभागी होण्याचे काम दिले आहे. प्रत्येकाला विशिष्ट काम दिले आहे. या प्रक्रियेतील कामे त्याच त्याच प्रकारची (repeatative) असून त्यामध्ये लवचिकता आहे. प्रत्येक कर्मचार्यासाठी ही लवचिकता आहे.

उत्पादनाचे वातावरण व स्थळ अत्यंत गोंगाटाचे असून अत्यंत कमी प्रकाशाचे आहे. हवा व वातावरण ही प्रतिकूल आहे. (उन्हाळ्यात गरम तर थंडीत थंड आहे) दिवसभरात कर्मचारी/कामगार व पर्यवेक्षक या दरम्यान कमी संवाद असतो. व्यवस्थापनाचा हा प्रकार अधिकार वाणिचा आहे. कामगारांची युनियन नसल्याने व्यवस्थापनातील कामगारांचा सहभाग नगण्य आहे. गत काही वर्षांपासून उत्पादनाची गुणात्मकता कमी दर्जाची आहे. ग्राहकांकडून परत येणारा माल आणि तक्रारी भरपूर आहेत. कामगारांची उत्पादन क्षमता कमी व प्रमाणित दर्जापेक्षा कमी आहे. गैरहजेरीचे प्रमाण अधिक आहे. हा संयंत्र नुकताच प्रस्थापित औद्योगिक समूहाने खरेदी केला आहे कारण मालकाची अशी भूमिका होती की यंत्र संयंत्राची विक्री हा योग्य व चांगला निर्णय आहे.

प्रश्न:-

- सदरील समस्येचे विश्लेषण करा.
- व्यवसायाचा प्रमुख या नात्याने प्रकल्पाची विक्री ह्या निर्णयाचे तुम्ही कसे समर्थन कराल?
- जर हा प्रकल्प विकला नसता तर त्यामध्ये सुधारणा व्हाव्यात म्हणून आपण कोणत्या सूचना केल्या असत्या?

[25]

प्रश्न 5) पदवी प्राप्त झाल्यानंतर 1995 मध्ये श्रीमती प्राची केतकर या विकास बँकेमध्ये लेखनिक या पदावर रूजु झाल्या. 1999 मध्ये त्यानी बँकेची सी.ए.आय.टी.बी. ची परिक्षा पूर्ण केली आणि बढती साठी पात्र ठरल्या त्यांना बढतीची अपेक्षा होती म्हणून त्यांनी अधिकारी पदासाठी अर्ज केला परंतु बढती मिळाली नाही कारण त्यांना लेखी परिक्षेमध्ये कमी गुण होते. त्यांची त्यांच्या मूळ गावी बदली झाली

2002 मध्ये त्यानी परत बँक अधिकारी या पदाकरीता बढतीसाठी अर्ज केला परंतु यश मिळाले नाही त्यांनी आता कर्मचारी संघटनेचे काम सुरू केले आणि त्यांची स्थानिक शाखेच्या अध्यक्ष म्हणून निवड झाली. त्यानी सभासदांचे बरेचरे प्रश्न सोडविल्यामुळे त्यांच्या शाखेचे बहुसंख्य कर्मचारी त्यांच्या संघटनेचे सभासद बनले. तेव्हा पासून बँक व्यवस्थापनाच्या दृष्टीने त्या एक अडचण बनल्या.

2005 मध्ये परत एकदा त्यांना बढती देण्याचे टाळले गेले या वेळी त्यांना लेखी परिक्षामध्ये किमान आवश्यक गुण मिळाले होते, परंतु त्यांना मुलाखती मध्ये कमी गुण मिळाले असे सांगितले गेले. वस्तुतः त्यांना बढती नाकारली गेली त्याचे कारण त्यांच्या शाखा व्यवस्थापकाने दिलेला त्यांच्या बाबतचा गोपनीय अहवाल या मध्ये त्या कर्मचारी संघाचे काम करतात याचा उल्लेख होता.

यानंतर श्रीमती केतकर यांनी असे ठरविले की या पुढे बढतीसाठी अर्जकरावयाचा नाही आणि संघटनेच्या कामकडेच जास्त लक्ष केंद्रित करायचे. त्यानी त्यांचा आता खाजगी व्यवसाय सुरू केला तसेच अन्य व्यवसाय समूहाच्या ठेवी अन्य बँकात वळवायला सुरवात केली.

2006 मध्ये विकास बँकेच्या व्यवस्थापनाने त्यांना बढती देण्याचे ठरविले त्यांच्या शाखेच्या नविन व्यवस्थापकाने केलेल्या शिफारशी वरून त्यांना बढती दिली गेली व तसे नियुक्तिके पत्र दिले गेले परंतु दुरदैवाने त्यांनी ती बढती घेण्याचे नाकारले

प्रश्न:

- i) वरील केसचे विश्लेषण करा
- ii) श्रीमती केतकर यांनी बढती घेण्याचे का नाकारले?
- iii) बँकेच्या व्यवस्थापनाबद्दल तुमचे काय मत आहे?

[25]

प्रश्न 6) मोठ्या इंजिनिअरिंग डिझायनिंग ऑफीसमध्ये प्रकाश हा इंजिनिअर आहे. तो गरीब परंतु शिस्तबद्ध कुटुंबातून आला आहे. कुटुंबाला ग्रामीण प्राश्वभूमि आहे. आर्टीटेक्ट हा प्रधान विषय घेऊन तो पधवीधर झाला असला तरी संपूर्ण शिक्षण त्याचे कमवा व शिका योजने अंतर्गत झाले होते. प्रकाश हा बुद्धीमान, क्षमतापूर्ण व कष्टाळू इंजिनिअर आहे. मान त्याचा मूख्य दोष म्हणजे तो धोका पत्करण्यास तयार नसे. स्वतः निर्णय घेण्यास तो तयार नसतो आणि बहुतेकदा अंत्यंत शुल्लक व नियमित निर्णय व समस्या तो वरिष्ठांकडे घेऊन ज्ञात असे कोणतेही डिझाईन तयार केले की त्याचा कच्चा मसुदा तो त्याच्या वरिष्ठांकडे मान्यतेसाठी घेऊन जात असे.

प्रकाश हा क्षमता असणारा असल्याने त्याचे वरिष्ठ त्याला वैयक्तिक निर्णय घेण्यासाठी कमी प्रोत्साहन देत असत. वरिष्ठांचा अस विश्वास आहे कि, या प्रकारचा दृष्टिकोन त्याच्यात निर्णयक्षमता निर्माण करेल. त्यामुळे नियमित प्रकारच्या निर्णयातून वरिष्ठांची सूटका होईल व प्रकाशमध्ये आत्मविश्वास निर्माण होईल. तथापि प्रकाशच्या वरिष्ठाना प्रकाशला कसे प्रेरित करावे ज्यामुळे तो कामांत व निर्णयात पुढाकार होईल याची नक्की पध्दती ठरत नव्हती.

प्रश्न:

- अ) सदर समस्या अभ्यासाचे विश्लेषण करा.
- ब) व्यवस्थापक ह्या नात्याने तुम्ही प्रकाशला कसे प्रेरित कराल? कारणासहित स्पष्ट करा.

[25]

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3789

[Total No. of Pages : 2

[5159] - 72

M.Com. (Semester - IV)

Group - E : COMMERCIAL LAWS AND PRACTICES

Recent Advances in Commercial Laws and Practices

(Special Paper - VII)

(2008 Pattern) (New)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain the following terms in detail, which fall under Information Technology Ac, 2002 :

- a) E-Governance
- b) Adjudication
- c) Cyber regulation

OR

What do you mean by Right to Information"? What are the duties of Public Information Officer?

Q2) Explain the following terms in detail, which fall under Companies Act 1956 :

- a) Compulsory registration.
- b) Legal documents.
- c) Deposit of will.

OR

What are the objects and powers of the Securities and Exchange Board of India Act 1992?

P.T.O.

Q3) What are the instruments chargeable to stamp duty? Explain the powers of State Government relating to stamp duty under Indian Stamp Act, 1899.

OR

What are the measures taken to prevent misuse of information released under Right to Information Act?

- Q4)** a) Write a detail note on 'Establishment of Appellate Tribunal'.
b) Write a detail note on 'Audit of Securities and Exchange Board of India.

OR

- a) Explain the Information Commissioner Powers.
b) Explain the importance of Securitization Act 2002.

Q5) Write short notes (any four) :

- a) Digital signature
b) Cyber crime
c) Inside trading
d) Listing agreement
e) Retention of information.
f) Optional registration.

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3790

[Total No. of Pages : 4

[5159] - 73

M.Com. (Part - II)

**CASE STUDIES IN COMMERCIAL LAWS & PRACTICES
(2008 Pattern) (Optional) (Special Paper - VIII) (External)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions carry equal marks.*
- 2) *Solve any four questions.*

Q1) Write short notes (any 2) :

- a) Advantages and Limitations of case study method.
- b) Types of Research.
- c) Qualities of Researcher.

Q2) MR. Ghosh is a scientist in space Research. He discusses a scientific principle with his colleagues. One of the colleagues, Shri. P.C. Raman uses the principle and invents working device based on same principle. Another colleague Shri. R.D. Mehta who was instrumental in suggesting the manner of putting in place the arrangement of the mechanical devices claims himself that he is the true and first inventor and applies for the patent.

Discuss in detail

- 1) The Relevant provisions of Patent law for the patent.
- 2) Is Shri. R.D. Mehta entitled to apply for patent or not?
- 3) In case not, who out of the three can apply for the patent?

Q3) Rajaram Patil wrote a Novel named "Mera Hindustan" in the year 2011. The novel was very popular and famous in Hindi. In the year 2013 Shri. Ravindra Ubale made a film Named "Mera Pyara Hindustan". This film was very popular and was collecting excellent revenue. Rajaram file case against Ravindra claiming that the movie was based on his novel "Mera Hindustan" and he also claimed the Royalty amount from Ravindra Ubale. Ravindra argued that the film was his own creation & some events which are similar is only coincidence & denied the claim.

Discuss the claim in detail and also comment on the demand by Rajaram Patil, whether he is entitle for Royalty or not?

P.T.O.

Q4) MR. Roy was engaged in the business of food packaging & preparation. He introduced a brand called "fresh and fine". He used to provide the fresh packed food in the form of chips, cakes & Biscuits. After two years MR. Govind Raj introduced another same type of product under the brand name of "fine and fresh". He Just reversed the brand name which was prevailing already in the market. MR. Roy filed a case against Govind Raj in court of law stating use of his brand name for popularity. Govind Raj said he had not copied down the name. Discuss the case in detail and also explain relative provisions in the law.

Q5) Shri. S.P. Morgan started using the Mark "Container" as a trade mark for his freight containers. He spent a huge amount on the Advertisement of such freight containers, so that they become very popular in the Market. Affer ten years he applied for registration on the ground that his freight containers acquired 100% distinctiveness. The registrar refused registration of the trade mark objecting that the trade mark was descriptive word directly indicating the nature and character of the goods of the trader.

Discuss the case with reference to the relevant provisions necessary for the registration of trade mark and advise Shri. S.P. Morgan to detend register's objection.

Total No. of Questions : 5]

P3790

[5159] - 73

M.Com. (Part - II)

**CASE STUDIES IN COMMERCIAL LAWS & PRACTICES
(2008 Pattern) (Optional) (Special Paper - VIII) (External)
(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
  - 2) कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

प्रश्न 1) टिपा लिहा. (कोणत्याही -2)

- अ) केस स्टडी पध्दतीचे फायदे व मर्यादा.
- ब) संशोधनाचे प्रकार.
- क) संशोधकाची गुणवैशिष्ट्ये.

प्रश्न 2) श्री घोष हे अंतराळ संशोधनातील एक शास्त्रज्ञ आहेत. ते आपल्या सहकाऱ्यांसोबत एका शास्त्रीय मुलतत्वाची चर्चा करित असतात. त्यांच्या सहकार्यांपैकी श्री पी. सी. रामन यांनी या मुलतत्वाचा अवलंब करून त्यांच्या आधारे एका अंतरिक्ष उपकरणाचा शोध लावला. त्यांचे दुसरे सहकारी श्री आर डी मेहता हे साधनिक असून त्यांनी त्या उपकरणाचा अंतरिक्ष उड्डाणासाठी यांत्रिक कार्यपध्दतीचे निर्देशन केले त्यामुळे त्या उपकरणाचे ते खरे व प्रथम संशोधक आहेत, असा दावा करून पेटंट मिळविण्यासाठी त्यांनी अर्ज केला आहे.

सविस्तर चर्चा करा -

- 1) पेटंट कायद्याच्या पेटंट मिळविण्यासाठीच्या तरतूदी.
- 2) श्री आर डी मेहता यांना पेटंटसाठी अर्ज करण्याचा अधिकार आहे किंवा नाही.
- 3) जर नसेल, तर त्या तिघांपैकी पेटंटसाठी कोण अर्ज करू शकेल.

प्रश्न 3) वर्ष 2011 मध्ये राजाराम पाटील यांनी “मेरा हिंदूस्थान” नावाची कांदबरी हिंदी मध्ये लिहीली होती. हिंदी मध्ये हि कांदबरी लोकप्रिय झाली होती. वर्ष 2013 श्री रविंद्र अुबाळे यांनी “मेरा प्यारा हिंदूस्थान” नावाचा हिंदी सिनेमा प्रदर्शित केला. हा सिनेमा खुप लोकप्रिय झाला व सिनेमाने खुप आर्थिक कमाई सुध्दा केली होती. श्री. राजाराम पाटील यांनी श्री. रविंद्र अुबाळे विरूध्द न्यायालयात दावा दाखल केला व असे सांगितले की सदरचा सिनेमा हा श्री पाटील यांच्या कादंबरीवर आधारित आहे. त्यामुळे त्यांनी रॉयल्टीची मागणी केली. श्री अुबाळेंनी असे म्हणणे मांडले की सिनेमा हि त्यांची स्वतःची निर्मिती आहे व सिनेमातील काही प्रसंगांची कादंबरीतील प्रसंगासी साम्य असणे हा निव्वळ योगायोग आहे. म्हणून अुबाळे यांनी पाटील यांची मागणी आमाम्य केली.

सदर मागणी विषयी सविस्तर चर्चा करा. श्री राजाराम पाटील यांच्या मागणीवर आपले मत नोंदवा. ते रॉयल्टीमिळण्यास पात्र आहेत की नाही ?

प्रश्न 4) श्री. रॉय यांचा अन्न पदार्थ तयार करणे व पॅकेजींगचा व्यवसाय आहे. त्यांनी अन्नपदार्थाचा नविन ब्रॅण्ड “फ्रेश अॅण्ड फाईन” बाजारात आणला. चीप्स, केक व बिस्कीट प्रकारात त्यांनी बंदिस्त वेष्टनामध्ये हे खाद्यपदार्थ विक्रीस आणले. दोन वर्षांनंतर श्री. गोविंदराज यांनी ‘फाईन अॅण्ड फ्रेश’ नावाने याच प्रकारचे खाद्यपदार्थ विक्री करण्यास सुरुवात केली. त्याने केवळ ब्रॅण्ड नावा विरूध्द क्रमाने लिहीले, जो ब्रॅण्ड पूर्वीच अस्तित्वात आहे. श्री रॉय यांनी गोविंदराज यांनी कोर्टात दावा दाखल केला. गोविंदराज यांनी नावाची कॉपी केली असल्याचे नाकारले. सदरच्या केसची सविस्तर चर्चा करा. व कायद्यातील संबंधीत तरतूदीची चर्चा करा.

प्रश्न 5) श्री. एस. पी. मॉरगन यांनी आपल्या ‘भाडोत्री कंटेनर्स’ साठी कंटेनर्स साठी कंटेनर्स या चिन्हाचा व्यापारी चिन्ह म्हणून वापर करण्यास सुरुवात केली त्या व्यापारी चिन्हाच्या जाहिरातीवर त्यांनी प्रचंड खर्च केला. त्यामुळे त्या चिन्हाला बाजारपेठेत फार प्रसिध्दी मिळाली. दहा वर्षांनंतर त्या ‘भाडोत्री कंटेनर्स’ ला शंभर टक्के भिन्नवतदर्शक नाविन्यता प्राप्त झाल्यामुळे त्यांनी ट्रेड मार्कस् नोंदणीसाठी अर्ज केला. तथापि व्यापारी चिन्ह हे स्पष्टीकरणात्मक शब्द असून तो शब्द व्यापाऱ्याच्या मालाचे स्वरूप व गुणवैशिष्ट्ये दर्शवितो, या हरकतीवर निबंधकाने त्या व्यापारी चिन्हाची नोंदणी नाकारली आहे.

या समस्येच्या संदर्भाने व्यापारी चिन्ह नोंदणी संबंधी आवश्यक असणाऱ्या तरतूदींची चर्चा करा, आणि निबंधकाच्या हरकतीस प्रतिवाद करण्यासाठी श्री एस. पी. मॉरगन यांना मार्गदर्शन करा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3791

[Total No. of Pages : 4

[5159] - 74

M.Com. (Semester - IV)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

Recent Advances in Co-operation and Rural Development

(Special Paper - VII)

(Group - F) (Pattern - 2008)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) What are the social responsibilities of Co-operative institutions?

OR

What Policies should be adopted for building up economic viability of Co-operative institutions?

Q2) What measures should Co-operatives adopt for meeting global challenger.

OR

Describe six sigma Technique.

Q3) What are the various problems faced by the self help groups today?

OR

Explain the role of self help groups in rural development.

Q4) Explain the concept of self sustaining rural development.

OR

State various causes behind farmer's suicides.

P.T.O.

Q5) Write Short notes : (Any Two)

- a) Co-operative leadership.
- b) Formation of self help group.
- c) Importance of micro credit.
- d) Dr. Narendra Jadhav Committee's recommendations.

Total No. of Questions : 5]

P3791

[5159] - 74

M.Com. (Semester - IV)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

Recent Advances in Co-operation and Rural Development

(Special Paper - VII)

(Group - F) (Pattern - 2008)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
  - 2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न 1) सहकारी संस्थांची सामाजिक जबाबदारी कोणती आहे?

किंवा

सहकारी संस्थांची आर्थिक सक्षमता वाढविण्यासाठी कोणती धोरणे अंगिकारली पाहिजेत?

प्रश्न 2) जागतिकीकरणाची आव्हाने पेलण्यासाठी सहकारी संस्थांनी कोणते उपाय योजले पाहिजेत?

किंवा

सिक्स सिग्मा तंत्र विशद करा.

प्रश्न 3) स्वयं सहाय्यता गटांसमोर आज कोणत्या समस्या आहेत?

किंवा

ग्रामीण विकासामधील स्वयंसहाय्यता गटांची भूमिका विशद करा.

प्रश्न 4) आत्मनिर्भर ग्रामीण विकास ही संज्ञा स्पष्ट करा.

किंवा

शेतकऱ्यांच्या आत्महत्येमागील विविध कारणे सांगा.

प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

- अ) सहकारी नेतृत्व.
- ब) स्वयंसहाय्यता गटांचे गठण.
- क) सूक्ष्म वित्ताचे महत्व.
- ड) डॉ. नरेंद्र जाधव समितीच्या शिफारशी.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4860

[Total No. of Pages : 8

[5159]-75

M.Com. (Semester - IV)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

Case Studies in Co-operation and Rural Development

(2008 Pattern) (Special Paper - VIII)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) All questions carry equal marks.*

Q1) Case No. 1.

Shriram super Bazar, registered under the Maharashtra cooperative societies Act, is a leading departmental store with a chain of 20 branches spread over the entire ahmednagar district, has its head office in Ahmednagar city. The super Bazar employees 555 persons. Shri. Sham Mohite, the chief accountant and head of accounts department, has 30 persons working under him. Apart from this staff, 20 Branch managers and their accountant also report to him. The entire staff from the nearby areas with the little exposure to the recent trends in the accounting practices. Shri. Sham Mohite with approval of the Bazar's Board of Directors, has finalised a massive plan for computerisation of personnel, accounts, purchase and sales transactions. For this purpose, he has entrusted the execution of this plan to Shri. Ram Sathe, the assistant manager and chief liaison officer in the accounts department.

Shri Sathe's responsibility is to help the consultants hired for the system design and to see the whole process of computerisation through. The computerisation plan have received mild resentment from the staff who are required to work late to facilitate the computerisation experts. Also, after the plan is implemented, the staff's responsibilities would change considerably and they may require to undergo training. There would also be substantial organisational restructuring. The staff is worried about the continued security

of their jobs. They have, therefore, met Shri. Sham Mohite and expressed their concerns. Shri. Sham Mohite asked Shri. Ram Sathé to handle these emerging issues, in addition to the computerisation work already entrusted to him.

Questions:

- i) Analyse the case
- ii) If you were Shri Ram Sathé, how would you deal with the staff and ensure their cooperation and acceptance of the plan.
- iii) What steps the board of directors should take to ensure that such a major organisational change has minimal negative impact on the staffs mind set, their work output and workplace behaviour?

Q2) Case - 2

Parag co-operative Sugar mill, a fast growing and leading sugar mill in Pune district, had commenced its production 15 years earlier (1990). The mill employed more than 500 workers. Shri. Shantaram Awale, age 45 years, was the mill's purchase and stores manager. His department had 20 clerks and 05 computer operators. Shri. Bhausaheb Gugale, aged 50 years, was the mill's administrative officer, who also looked after personnel. His department had 30 clerks and 08 computer operators. Both were with the mill since its establishment. Also, both were commerce graduates and possessed very good knowledge about the co-operative sugar mill's functioning. They also were particular in their work and also popular among their respective staff.

The Board of directors of the mill was efficient during their tenure, had taken the mill to newer heights of success. However, the board lost the last elections and hence, was changed. The new board members, though highly qualified were quite young and inexperienced, but keenly interested in further developing mill. The new board was desired to setup a distillery as a by-product unit. As an internal reorganisation, the new board wanted MBA graduates to head Purchase and administration departments, among others. Accordingly, after passing the necessary board resolutions, these

two posts were advertised in the press. When Shri. Awale and Shri. Gugale came to know about it, they both approached the chairman of the board and tried to convince him that they would like to offer themselves as the candidates for the post advertised on the basis of their experience and not qualification. The chairman, however, could not be convinced and the Board proceeded with the appointments of new dept. heads. On hearing about it, both Shri. Awale and Shri. Gugale proceeded on long leaves. The chairman tried to call them in his office for personal discussions, but responded by sending their resignations. In due course the chairman came to know that both of them were taken up in responsible positions by another co-operative Sugar mills in near by district.

Questions

- i) Analyse the case and suggest suitable title.
- ii) Do you think that the new board's steps in appointing fresh MBA graduates as dept. head was correct?
- iii) What advantages would the sugar mill gain by appointing better qualified persons as department head?
- iv) What advice would you like to give to the new board?

Q3) Case-3.

A leading urban co-operative Bank with its head office, 5 regional office and 28 branches at district places, working with 1300 employees is located in the state capital. Shri. Kulkarni Managing Director of the bank, once voiced an idea setting up a staff training centre in the bank's head office. The idea became a topic of discussion should be set up such a centre or continue to rely on external training agencies. The MD had even visualised the hiring out of the training services of the bank, appointed faculty to other co-operative banks, so as to make the training centre as a profit centre within a bank. Shri. Mulmule the Bank's executive director in charge of human resources management (HRM) and who was responsible for the training of the employees, thought in favour of the idea, However, wondered whether his department should be run as the peripheral business activity of the bank or should concentrate exclusively on the training of their own employees, clear opinion was not given by the employees.

Questions

- i) Analyse the case
- ii) Should the bank set up its own training centre or continue with the already existing external training system?
- iii) Should the bank use its own training centre to train the employees of other co-operative banks?

Q4) Case - 4

Pioneer Ltd is a food processing industry. The company employed 25 workers. Earlier company had in its employment a sweeper, who maintained the cleanliness of the entire company premises, including toilets. This sweeper resigned for the personal reasons and in a hurry the personnel officer employed a new sweeper.

The new sweeper worked diligently. But when he was asked to clean the toilets, he refused to do so. He said he was prepared to do any cleaning work except cleaning of the toilets. In the meanwhile, the workers had joined the employees union. The personnel officer called the union leader for discussion on the problem to resolve the issue. The union leader contends that the worker was employed as a sweeper and not a wet sweeper. While joining work, he was not told that he would have to clean toilets. He was diligent worker, but he was not prepared to do work like cleaning toilets. The management was asked to employ other wet sweeper only for cleaning toilets. The union was threatening to call a strike, if there was no settlement on the dispute.

The management contended that hygienic cleanliness is very important in the food processing industry. The previous sweeper had done all the work including cleaning of toilets. Employing an additional 'wet sweeper.' was beyond the financial capacity of the company and any way there was not enough work to be given to him throughout the day.

Questions.

- i) Analyse the case. Give suitable title to the case.
- ii) What do you think of the manner in which the new sweeper was recruited?
- iii) What is the attitude of the union towards the new sweeper and the personnel officer in this case.
- iv) What is the way out of the current impasse?

Total No. of Questions : 4]

P4860

[5159]-75

M.Com. (Semester - IV)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

Case Studies in Co-operation and Rural Development

(2008 Pattern) (Special Paper - VIII)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
  - 2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
  - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) केस क्र. 1

श्रीराम सुपर बाजार हे मोठ्या प्रमाणावर उलाढाल करणारे सहकारी डिपार्टमेंटल स्टोअर्स आहे. महाराष्ट्र सहकारी कायद्या अंतर्गत स्थापन झालेल्या या विक्री भांडाराच्या अहमदनगर जिल्ह्यामध्ये 20 शाखा आहेत. एकूण 555 कामगार या दुकानातून काम करतात. त्यांचे मुख्य कार्यालय अहमदनगर येथे आहे.

श्री शाम मोहिते हे लेखापाल आणि लेखाकर्म विभागाचे प्रमुख असून, त्यांच्या मार्गदर्शनाखाली 30 व्यक्ती काम करतात. त्यांच्या सहकाऱ्यांव्यतीरीक्त इतर 20 शाखा व्यवस्थापक व त्यांचे लेखापाल देखील त्यांच्या मार्गदर्शनाखाली काम करतात. हे सर्व कामगार स्थानिक परिसरातील असून त्यांना आधुनिक लेखाकर्म पध्दतीबद्दल माहिती नाही. श्री शाम मोहिते यांनी संचालक मंडळाच्या सहमतीने मनुष्यबळ, लेखाकर्म, खरेदी आणि विक्री व्यवहाराच्या संदर्भात संगणकीय प्रणालीचा मोठ्या प्रमाणावर वापर करण्याची योजना कार्यान्वित करण्याची जबाबदारी लेखाकर्म विभागातील सहाय्यक व्यवस्थापक आणि समन्वयक अधिकारी श्री. राम साठे यांचेवर सोपविली.

संगणकीय प्रणालीचे रेखाटन आणि प्रणाली कार्यान्वित करण्याच्या दृष्टीने नेमलेल्या तज्ञांना सर्व मदत करण्याची जबाबदारी श्री राम साठे यांची होती. संगणकीय प्रणाली कार्यान्वित करण्यासाठी सर्व कर्मचाऱ्यांना, तज्ञांना मदत करण्यासाठी अधिक वेळ काम करावे लागत असल्याने, त्यांच्यात काहिशी नाराजी निर्माण झाली. तसेच संगणक प्रणाली कार्यान्वित झाल्यानंतर कर्मचाऱ्यांच्या जबाबदारीत बदल होणार असून त्यांना यासाठी प्रशिक्षणाची गरज निर्माण होणार होती. त्याचबरोबर मोठ्या प्रमाणावर संघटनात्मक पुनर्रचना करण्याचीही आवश्यकता होती. त्यामुळे आपल्या नोकऱ्या सुरक्षित राहतील किंवा नाही याबाबत कर्मचाऱ्यांमध्ये साशंकता निर्माण झाली. त्यामुळे त्यांनी श्री. शाम मोहिते यांना भेटून त्यांच्या भावना व काळजी व्यक्त केली. श्री शाम मोहिते यांनी श्री. राम साठे यांना संगणकीय प्रणाली कार्यान्वित करण्याबरोबरच या प्रश्नांची दखल घेण्याची सूचना दिली.

प्रश्न

- 1) वरील केसचे (समस्येचे) विश्लेषण करा.
- 2) तुम्ही श्री राम साठे आहात असे समजून कर्मचाऱ्यांच्या प्रश्नाबद्दल कसा विचार कराल आणि संगणकीय प्रणाली कार्यान्वित करण्यासाठी कसे सहकार्य मिळवाल ?

- 3) संगणकीय प्रणाली कार्यान्वित करण्याच्या योजनेमुळे मोठ्या प्रमाणावर होणाऱ्या संघटनात्मक बदलाचे कर्मचाऱ्यांच्या मनःस्थितीवर, कार्यक्षमतेवर आणि वर्तणुकीवर होणारा नकारात्मक प्रभाव कमी करण्यासाठी संचालक मंडळाने कोणती पाऊले उचलावीत?

प्रश्न 2) केस क्र. 2

पराग सहकारी साखर कारखाना हा पुणे जिल्ह्यातील 15 वर्षांपूर्वी एक आघाडीचा व प्रगतीपथावर असलेला साखर कारखाना आहे. या साखर कारखान्यात 500 पेक्षा जास्त कामगार आहेत. श्री शांताराम आवळे (वय 45 वर्ष) हे कारखान्यात खरेदी व संग्रहण विभागाचे प्रमुख आहेत. त्यांच्या विभागामध्ये 20 क्लार्क व 5 संगणक ऑपरेटर्स आहेत. श्री भाऊसाहेब गुगळे (वय 50 वर्ष) हे कारखान्याचे प्रशासकिय अधिकारी असून ते मनुष्यबळ विभागाकडेही लक्ष देतात. त्यांच्या विभागामध्ये 30 क्लार्क व 8 संगणक ऑपरेटर्स आहेत. हे दोघेही अधिकारी कारखान्याच्या स्थापनेपासून सेवेत असून ते वाणिज्य शाखेचे पदवीधर आहेत. तसेच त्यांना सहकारी साखर कारखान्याच्या कामकाजाबाबत अतिशय चांगले शान आहे. हे दोघेही अधिकारी त्यांच्या कामात अतिशय तपस्वर असून, त्यांचा सहकाऱ्यांमध्ये चांगला लौकीक आहे.

या सहकारी साखर कारखान्याचे संचालक मंडळ अतिशय कार्यक्षम असून, त्यांच्या कालावधीत कारखान्याने प्रगतीचा आलेख उंचावलेला आहे. तरीसुद्धा मागील निवडणुकीमध्ये सदर संचालक मंडळाचा पराभव होऊन नविन संचालक मंडळ अस्तित्वात आलेले आहे नविन संचालक मंडळ हे तरूण उच्च विद्याविभूषित परंतु अननुभवी आहे. परंतु कारखान्याच्या विकासाबाबत ते अतिशय आग्रही आहेत. नविन संचालक मंडळाने उपपदार्थ निर्मितीचा प्रकल्प म्हणून डिस्टीलरी युनिट उभारण्याचे ठरविले. त्यासाठी अंतर्गत पुर्नसंघटनेचा एक भाग म्हणून, खरेदी व प्रशासन विभागाचे प्रमुख या पदांवर व्यवस्थापकीय शाखेतील (एम.बी.ए) पदवीधराची नेमणूक करावी अशी नविन संचालक मंडळाची अपेक्षा आहे. त्यानुसार नवीन संचालक मंडळाने योग्य तो ठराव पास करून या दोन नविन जागांसाठी वर्तमानपत्रात जाहिरात दिली.

श्री शांताराम आवळे व श्री भाऊसाहेब गुगळे यांना ही माहिती समजल्यानंतर त्यांनी चेअरमनची भेट घेऊन वरील जागेसाठी उमेदवारी करणेबाबत चर्चा केली. या जागेसाठी आवश्यक ती शैक्षणिक पात्रता नसली तरी अनुभव असल्याचा दावा त्यांनी केला. परंतु चेअरमन याबाबत सहमत झाले नाहीत आणि संचालक मंडळाने नविन विभागप्रमुख नेमणूकीबद्दल कार्यवाही केली हे समजल्यानंतर श्री शांताराम आवळे व श्री भाऊसाहेब गुगळे हे दोघेही दिर्घ रजेवर गेले. चेअरमन यांनी दोघांनाही चर्चेसाठी आपल्या कार्यालयात बोलाविले असता दोघांनीही आपले राजीनामे सादर केले. चेअरमन यांना पुढे अशी माहिती मिळालीकी या दोघांनाही शेजारच्या सहकारी साखर कारखान्यामध्ये चांगल्या जबाबदारीच्या पदावर नेमणूका मिळालेल्या आहेत.

प्रश्न:

- 1) वरील केसचे/समस्येचे विश्लेषण करा व योग्य शिर्षक सूचवा
- 2) विभागप्रमुख म्हणून व्यवस्थापनातील नविन पदवीधरांची (एम.बी.ए) नेमणूक करण्याबाबतचा संचालक मंडळाचा ठराव योग्य आहे काय?
- 3) अधिक शैक्षणिक पात्रता असणाऱ्या व्यक्ति साखर कारखान्यात विभागप्रमुख म्हणून नेमल्यास साखर कारखान्यास कोणते फायदे मिळतील?
- 4) नविन संचालक मंडळाला आपण कोणता सल्ला द्याल?

प्रश्न 3) केस. क्र. 3)

एका आघाडीच्या नागरी सहकारी बँकेचे मुख्य कार्यालय 5 प्रादेशीक कार्यालये आणि 28 शाखा जिल्ह्याच्या ठिकाणी कार्यरत आहेत. बँकेत एकूण 1300 कर्मचारी असून ही बँक राज्याच्या राजधानीच्या ठिकाणी आहे. श्री कुलकर्णी हे बँकेचे व्यवस्थापकीय संचालक आहेत. त्यांना बँकेच्या मुख्य कार्यालयात कर्मचारी प्रशिक्षण विभाग सुरू करण्याची कल्पना सूचली. सदर कल्पना लगेचच एक चर्चेचा विषय बनली. बँकेत प्रशिक्षण विभाग सुरू करावा किंवा नेहमीच्या बाह्य प्रशिक्षण केंद्राची सेवा सुरू ठेवावी हाच चर्चेचा विषय होता. बँकेच्या प्रशिक्षण विभागात शिक्षकांची नियुक्ती करून त्यांची सेवा इतर सहकारी बँकांनाही फी आकारून देऊन प्रशिक्षण विभाग एक बँकेचाच नफा मिळवून देणारे केंद्र असावे असा दृष्टिकोन बँकेच्या व्यवस्थापकीय संचालकांचा आहे. श्री मुलमुले हे कार्यकारी संचालक आहेत, तसेच बँकेचा मनुष्यबळ संसाधन व्यवस्थापनाचे प्रमुख आहेत. कर्मचाऱ्यांना प्रशिक्षण देण्याची जबाबदारी त्यांची आहे. परंतु त्यांनी आश्चर्य व्यक्त केले की त्यांच्या विभागाने प्रशिक्षण हा बँकेचा विशेष व्यावसायिक उपक्रम चालवावा की, त्यांच्या विभागाने केवळ स्वतःच्या कर्मचाऱ्यांना प्रशिक्षण देण्याचे काम करावे. याबाबत कर्मचाऱ्यांनी आपले स्पष्ट मत दिले नाही.

प्रश्न:

- 1) वरील केसचे (समस्येचे) विश्लेषण करा.
- 2) बँकेने स्वतःचे केंद्र सुरू केले पाहिजे का? सदया अस्तित्वात असलेले बाह्य प्रशिक्षण पध्दती सुरू ठेवावी?
- 3) बँकेने स्वतःच्या प्रशिक्षण केंद्राचा उपयोग इतर सहकारी बँकांच्या कर्मचाऱ्यांना प्रशिक्षण देण्यासाठी करावा काय?

प्रश्न 4) केस - 4

पायोनिअर लि. ही एक अन्नप्रक्रिया उद्योग करणारी कंपनी आहे. कंपनीमध्ये 25 कर्मचारी आहेत. पूर्वी कंपनीमध्ये एक सफाई कर्मचारी होता. जो कंपनीच्या संपूर्ण इमारतीची स्वच्छता ठेवायचा ज्यामध्ये स्वच्छतागृहाची देखील स्वच्छता तो करायचा. काही वैयक्तिक कारणामुळे त्याने राजीनामा दिला आणि घाईघाईने कर्मचारी व्यवस्थापकाने एका नवीन सफाई कर्मचाऱ्याची नेमणूक केली.

नवीन सफाई कर्मचारी मेहनतीने काम करावयाचा परंतु ज्या वेळेस त्याला स्वच्छता गृहाची स्वच्छता करावयास सांगितले त्यावेळेस त्याने नकार दिला. त्याचे म्हणणे असे होते की स्वच्छतेची कोणतीही कामे तो करावयास तयार आहे फक्त स्वच्छतागृहांची सफाई सोडून. दरम्यानच्या काळात कर्मचारी एका कर्मचारी संघटनेत सामिल झाले. या पेचातून मार्ग काढण्यासाठी कर्मचारी व्यवस्थापकाने कामगार संघटनेच्या नेत्याला चर्चा करण्यासाठी बोलावले. कामगार संघटनेच्या नेत्यांचे म्हणणे होते की, त्या कर्मचाऱ्याची नियुक्ती ही सफाई कामगार म्हणून झालेली आहे आणि स्वच्छतागृहांची सफाई करण्यासाठी झालेली नाही. त्याच्या नियुक्तीच्या वेळेस देखील त्याला स्वच्छतागृहांची सफाई करावी लागेल असे सांगितले गेले नव्हते तो मेहनती कामगार आहे. परंतु तो स्वच्छतागृहांची सफाई करण्यास तयार नाही. व्यवस्थापनाने दुसऱ्या सफाई कामगाराची नियुक्ती करावी, की जो केवळ

स्वच्छतागृहांची सफाई करेल. जर या प्रश्नावर सहमती झाली नाही तर कामगार संघटना संप पुकारणार आहे.

व्यवस्थापनाने असे म्हणणे मांडले की, आरोग्यविषयक स्वच्छतेस अन्नप्रक्रिया उद्योगामध्ये अतिशय महत्व आहे. पुर्वीचा सफाई कर्मचारी हा स्वच्छतेची सर्व कामे करायचा ज्यामध्ये स्वच्छतागृहांची सफाई याचा देखील समावेश होता. नवीन सफाई कर्मचारी केवळ स्वच्छतागृहांची सफाई करण्यासाठी नेमणे हे कंपनीला अर्थिकदृष्ट्या परवडणारे नाही व त्याला दिवसभर देण्यासाठी अन्य पुरेशी कामे नाहीत.

प्रश्न:-

- 1) वरील केसचे विश्लेषण करा व केसला योग्य शिर्षक द्या.
- 2) नवीन सफाई कर्मचाऱ्याची नियुक्ती ज्या पध्दतीने केली त्याबद्दल आपणास काय वाटते?
- 3) या केसमध्ये कर्मचारी संघटनेचा नवीन सफाई कर्मचारी आणि कर्मचारी अधिकारी याबाबतचा दृष्टीकोन कसा आहे?
- 4) या पेचातून कशा प्रकारे मार्ग काढता येईल?

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3792

[Total No. of Pages : 4

[5159] - 76

M.Com. (Part - II) (Semester - IV)

ADVANCED BANKING AND FINANCE

Recent Advances in Banking and Finance (Special Paper - VII)

(Group - G) (Pattern - 2008)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Discuss the financial inclusion measures initiated by the government in recent years. Do you think this will benefit the economy?

OR

Why do you think should a banker know his customer? How does it help the banking system?

Q2) What do you understand by a fee based service? Explain any two fee based services given by banks to its customers?

OR

Explain how the following technological developments help banks and its customers-

- a) Full computerisation of branches
- b) Electronic funds transfer

Q3) What is Universal Banking? "Universal banking has left development banks irrelevant." Comment.

OR

Account for the recent developments that have occurred in the Indian Money Market.

P.T.O.

Q4) Explain the capital market of India with reference to

- a) Green shoe option.
- b) Book Building.
- c) Listing and trading of securities.

OR

Explain the concepts of merger and acquisition citing some examples of the same in the field of Indian banking? What do you think could be the motives behind mergers among banks?

Q5) Write notes on (Any Two)

- a) Regulations pertaining to non performing assets.
- b) Internet Banking.
- c) Money market derivatives.
- d) Initial Public Offer.

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 5]

P3792

[5159] - 76

M.Com. (Part - II) (Semester - IV)

ADVANCED BANKING AND FINANCE

Recent Advances in Banking and Finance (Special Paper - VII)

(Group - G) (Pattern - 2008)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :-

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
- 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) अलिकडच्या काळात सरकारने सुरू केलेल्या वित्तीय समावेशाच्या विविध उपक्रमांची चर्चा करा. याचा अर्थव्यवस्थेला फायदा होईल असे तुम्हाला वाटते काय?

किंवा

बँकरने आपला ग्राहक का ओळखावा असे तुम्हाला वाटते? याची बँकिंग व्यवस्थेला कशी मदत होते?

प्रश्न 2) शुल्क आधारित सेवा याने तुम्हाला काय अर्थबोध होतो? बँका आपल्या ग्राहकांना देत असलेल्या कोणत्याही दोन शुल्क आधारित सेवा स्पष्ट करा.

किंवा

खालील तंत्रवैज्ञानिक विकास बँका आणि त्यांच्या ग्राहकांना कशाप्रकारे मदत करतात ते स्पष्ट करा.

- अ) बँकशाखांचे संपूर्ण संगणकीकरण
- ब) निधीचे इलेक्ट्रॉनिक माध्यमातून हस्तांतरण

प्रश्न 3) वैश्विक बँकिंग म्हणजे काय? “विकास बँकांना वैश्विक बँकिंगने अप्रस्तुत केले आहे.” भाष्य करा.

किंवा

भारतीय नाणेबाजारात अलिकडच्या काळातील झालेल्या विकासाचा लेखा द्या.

प्रश्न 4) भारतीय भांडवल बाजार खालील बाबींना अनुसरून स्पष्ट करा.

- अ) ग्रीन शू पर्याय
- ब) पुस्तक बांधणी
- क) रोख्यांची नोंदणी आणि त्यातील व्यवहार

किंवा

विलिनीकरण आणि संपादन या संकल्पना भारतीय बँकिंग क्षेत्रात झालेल्या विलिनीकरण आणि संपादनाची उदाहरणे घेऊन सविस्तर स्पष्ट करा. बँकांमधील विलिनीकरणाचे हेतू काय असू शकतात असे तुम्हाला वाटते?

प्रश्न 5) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

- अ) निष्क्रिय मालमत्तांसदर्भातील नियमने
- ब) इंटरनेट बँकिंग
- क) नाणेबाजारातील अनुज्ञात
- ड) प्रारंभिक सार्वजनिक प्रस्ताव

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 7]

SEAT No. :

P3793

[Total No. of Pages : 8

[5159] - 77

M.Com. (Semester - IV)

ADVANCED BANKING AND FINANCE

Case Study in Banking and Finance

(Special Paper - VIII)

(Pattern - 2008)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates :

- 1) *All cases carry equal marks.*
- 2) *Solve any five from the following.*

Q1) Find if a banker can exercise either the right of set off or general lien in the following cases.

- a) Where Mr John has borrowed from the bank and also has a joint savings account with Mr James in the same branch of the bank.
- b) There is a credit balance in the account of Mr Sudhir and the banker wishes to use this balance against the long overdue overdraft in the joint names of Mr Sudhir and Mr Ranbir.
- c) Mr Angelo deposits a box containing gold and other precious ornaments for safe custody. but also has a loan against his name that has not been repaid for long.
- d) Sane-Mane and company is a partnership audit and accounts firm. The firm has borrowed from the bank and has not repaid for quite some time. Mr Sane has a good amount of credit balance in his savings account in the bank. The balance is sufficient to repay the entire amount outstanding in the loan account.

Q2) A Bank is approached by a customer who wishes to open a current account in the bank. But being new in the city he neither has an address proof nor does he have an introducer who could introduce him to the bank. What would you do as a banker in this case? Do you think your approach would have been different than the one you chose in the earlier case had he approached you with the request of opening a savings account, fixed deposit account? Do you think you would permit a safe deposit vault facility without a valid introduction?

P.T.O.

Q3) How would you deal with the following cases?

- a) Mr Shah M. (Age- 55), Mrs Shah SM. (Age-50) and Master Dayanand Shah (Age- 15) wish to open an account in the name of their partnership firm with the above three being the partners. Would you permit them to open the account?
- b) Out of three partners. Ms Sharmilee, Ms Tanuja and Ms Neelam. of a firm Ms Sharmilee and Ms Tanuja went to the U.S. Ms Neelam is authorized to operate the bank account. Ms Neelam also wishes to leave the town for a month. She wishes to authorize her sister Ms Ashwini to look after the account and operate the same until she comes back. Would you permit this change?
- c) A firm has three partners X.Y, and Z. The firm enjoys a cash credit limit of Rs I lakh with the bank. A communication about Mr X's death is received by the bank on August 16. 2010. On the very next day the bank receives for payment two cheques signed by the deceased bearing a date August 14, 2010. Would you honour these cheques?
- d) A customer has an FD in her maiden name. She approaches you to convert the same in her new name now as she is married. How would you help her with the needful, if you allow this change?

Q4) Are the actions of a banker justified in the following cases? Explain.

- a) Returning and not collecting the cheques that are crossed in the names of two bankers.
- b) A cheque marked as "Not Negotiable" paid to M with the actual payee being N.
- c) A cheque crossed as "Pay Mr Joseph Verghese or Bearer" collected through the account of Ms Mini Abraham.
- d) Creating a general lien on the shares held by Mr George Orwell in his demat account for clearing the cheques drawn by him on his current account that has insufficient balance.

Q5) How would you deal with the following cases pertaining to demand draft? Explain your answer.

- a) A well reputed and a regular customer of your bank requests you to issue an uncrossed demand draft on your Mumbai branch.
- b) A reputed customer of your bank requests you to issue a demand draft against the amount receivable on an unclear cheque deposited by him in his savings bank account with you.
- c) A Demand draft issued by your branch is lost in transit before reaching the payee. The purchaser has applied for refund.
- d) Dr Ajit Sharma has reported a loss of demand draft issued by your branch. Dr. Ajit happens to be the payee and requests your branch to issue a duplicate demand draft.

Q6) A regular and a valued customer of your bank Mr. Avinash Dongre approaches you to grant an overdraft facility of Rs 10, 00,000 on his current account. He offers a number of securities to borrow against. Which of the following securities would you accept and why? Spell out the precautions that you would take while extending loans against the eligible securities against which you have lent.

- a) 10,000 shares of Ajwa Funworld limited carrying a market price of Rs 500/- each. All the securities are in the name of his daughter.
- b) A fixed deposit receipt worth Rs 10,00,000 in the joint names of Mr Dongre and his wife. Fixed deposit receipt is issued by another branch of your bank.
- c) A life insurance policy in his own name with sum assured of Rs 15,00,000 maturing 2 years from now.
- d) Gold worth Rs 10,00,000.

Q7) As a loan sanctioning officer in a bank would you lend for the following purposes. What documents do you think would you collect while extending loans for the following purposes?

- a) A person Wants to start a cycle repair shop and wants Rs 50,000/- as seed capital.
- b) A young boy wants educational loan worth Rs 4.5 lakh to complete M.B.A. from a management school of repute.
- c) A person wants to start a small screen printing business in town and wants Rs 1,00,000 to initiate the business.

Total No. of Questions : 7]

P3793

[5159] - 77

M.Com. (Semester - IV)

ADVANCED BANKING AND FINANCE

Case Study in Banking and Finance

(Special Paper - VIII)

(Pattern - 2008)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :-

- 1) सर्व उदाहरणांना समान गुण आहेत.
- 2) खालीलपैकी कोणतेही पाच उदाहरणांची उत्तरे लिहा.
- 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्रश्न 1) खालील उदाहरणांमध्ये बँकेस वजावटीचा अधिकार किंवा साधारण धारणाधिकार प्राप्त होईल का ?

- अ) श्री जॉन यांनी बँकेकडून कर्ज घेतले असून त्यांचे त्याच बँकेच्या शाखेत श्री जेम्स यांच्या बरोबर संयुक्त खाते आहे.
- ब) श्री सुधीर यांच्या खात्यात जमा शिल्लक आहे व बँक त्या जमा शिल्लकीचा वापर श्री सुधीर आणि श्री रणबीर यांच्या संयुक्त नावे दिलेल्या थकित अधिकर्षाच्या वसुलीसाठी करू इच्छिते.
- क) श्री एन्जेलो सोने व इतर मौल्यवान दागिने असलेले एक खोके बँकेस सुरक्षित जमा करण्यासाठी देतात परंतु त्याच बँकेत त्यांच्या नावे कर्ज असून ते थकित आहे.
- ड) साने-माने आणि कं ही लेखा व लेखापरीक्षणाची एक भागीदारी संस्था आहे. या संस्थेने बँकेकडून कर्ज घेतले असून त्याची परतफेड केलेली नाही. श्री साने यांच्या वैयक्तिक बचत खात्यावर जमा शिल्लक आहे व ती साने-माने कं. या भागीदारी संस्थेच्या थकीत कर्जाची परतफेड करण्यासाठी पुरेशी आहे.

प्रश्न 2) चालू खाते उघडण्यास इच्छूक असलेला एक ग्राहक बँकेस संपर्क साधतो. शहरात नवीन असल्याकारणामुळे त्याच्याकडे रहिवासी (पत्ता) पुरावा व ओळख देणारी व्यक्ती या दोन्ही गोष्टी नाहीत. अशा प्रकरणात तुम्ही काय कराल. हीच व्यक्ती जर आपणाकडे बचत किंवा मुदत ठेव खाते उघडण्यासाठी आली असती तर तुम्ही या प्रकरणाकडे वेगळ्या दृष्टीकोनाने पाहिले असते काय? जो ग्राहक आपली वैध ओळख देऊ शकत नाही अशा ग्राहकास तुम्ही बँकेत सुरक्षित कक्ष सुविधा घेण्यास परवानगी द्याल का ?

प्रश्न 3) खालील प्रकरणात तुम्ही कसा व्यवहार कराल.

- अ) श्री शहा एम. (वय-55), श्रीमती शहा एस. एम. (वय-50) व मास्टर दयानंद एम. शहा (वय - 15) यांना त्यांच्या भागीदारी संस्थेचे खाते उघडायचे आहे. या भागीदारी संस्थेत ते तिघे भागीदार असतील. त्यांना खाते उघडण्याची परवानगी तुम्ही द्याल का?
- ब) कु. शर्मिली, कु. तनुजा आणि कु. नीलम यां तिघींच्या भागीदारी संस्थेतील कु. शर्मिली व कु. तनुजा या कु. नीलम यांना भागीदारी संस्थेच्या बँकेतील खात्यासंदर्भातील सर्व अधिकार देऊन अमेरिकेस जातात. कु. नीलम यांना देखील एक महिन्यासाठी शहर सोडण्याची इच्छा आहे. त्या आपल्या भगिनी कु. अश्विनी यांना भागीदारी संस्थेचे बँक खात्यासंदर्भातील अधिकार त्या परत येईपर्यंत देऊ इच्छितात. तुम्ही सदर बदलाची परवानगी द्याल का?
- क) एका भागीदारी संस्थेत X, Y, Z हे तीन भागीदार आहेत. या संस्थेस रू 9 लाख मर्यादेची रोख पत उपलब्ध आहे. 'X' यांच्या निधनाची बातमी बँकेस 16 ऑगस्ट 2010 रोजी प्राप्त होते. त्याच्या दुसऱ्या दिवशी बँकेस 'X' यांनी स्वाक्षरी केलेले, 14 ऑगस्ट 2010 तारखेचे दोन धनादेश प्रदान करण्यासाठी प्राप्त होतात. तुम्ही या धनादेशांचा आदर कराल काय?
- ड) एका स्त्री ग्राहकाची मुदत ठेव त्यांच्या लग्नापुर्वीच्या नावावर आहे. त्यांचे लग्न झाल्याकारणामुळे सदर मुदत ठेव आता नवीन नावाने करून मिळावी यासाठी त्या बँकेस संपर्क साधतात. जर सदर बदल तुम्ही करून देणार असाल तर तुम्ही त्यांना कशाप्रकारे मदत कराल.

प्रश्न 4) खालील प्रकरणातील बँकेची कृती समर्थनीय आहे काय? स्पष्ट करा.

- अ) दोन बँकांच्या नावाने रेखांकित केलेला धनादेश वसूल न करणे व तो परत पाठविणे.
- ब) 'एन' आदाता असलेला 'अपरक्राम्य' नमूद केलेल्या धनादेशाची रक्कम 'एम' ला अदा करणे.
- क) 'श्री जोसेफ किंवा धारकास' अदा करा असे वर्णन असलेला रेखांकित धनादेश कु. मिनी अब्राहम हिच्या खात्यातून वसूल करणे.
- ड) श्री जॉर्ज ऑर्वेल यांच्या चालू खात्यात कमी शिल्लक असल्यामुळे त्यावरील वसुलीसाठी आलेल्या धनादेशांची रक्कम अदा करण्यासाठी फक्त त्यांच्याच नावाने असलेल्या त्यांच्या डीमॅट खात्यातील रोख्यांवर साधारण धारणाधिकार निर्माण करणे.

प्रश्न 5) धनाकर्षा संदर्भातील खालील प्रकरणात तुम्ही कसे व्यवहार कराल. आपले उत्तर स्पष्ट करा.

- अ) आपल्या बँकेतील ख्यातनाम व नियमित खातेदार आपणास आपल्याच बँकेच्या मुंबई शाखेवर बिगर रेखांकित धनकर्ष देण्याची विनंती करतो.
- ब) आपल्या बँकेचा एक नामवंत ग्राहक आपणास त्याच्या बचत खात्यावर जमा केलेल्या पण वसूल न झालेल्या धनादेशाच्या रकमेवर धनाकर्ष जारी (निर्गमित) करण्याची विनंती करतो.
- क) आदाताकडे पोहोचण्याच्या आधी आपल्या बँकेच्या शाखेने निर्गमित केलेला धनाकर्ष हरवला जातो. त्या धनाकर्षाचा खरेदीकर्ता धनाकर्षातील पैसे परत मिळावे ही विनंती करतो.
- ड) आपल्या शाखेने निर्गमित केलेला धनाकर्ष हरविल्याचे डॉ. अजित शर्मा आपल्या निदर्शनास आणतात. डॉ. अजित शर्मा हेच त्या धनाकर्षातील आदाता असून आपल्या शाखेस ते त्या धनाकर्षाची प्रतिलिपी (दुसरी प्रत) देण्याची विनंती करतात.

प्रश्न 6) आपल्या बँक शाखेचे नामवंत व किंमती ग्राहक श्री अविनाश डोंगरे त्यांच्या चालू खात्यावर रू. 10,00,000 रकमेची अधिकर्षाची सुविधा मिळावी यासाठी आपणाकडे येतात. सदर अधिकर्षासाठी ते त्यांच्याजवळील विविध रोखे व मौल्यवान वस्तू तारण/गहाण म्हणून देऊ करतात. यापैकी कोणत्या वस्तू व रोखे आपण अधिकर्ष देण्यासाठी स्वीकाराल व का? खालीलपैकी कर्ज देण्यासाठी पात्र रोखे व वस्तुंच्या मोबदल्यात कर्ज देताना तुम्ही कोणती खबरदारी घ्याल?

- अ) बाजारमूल्य रू 500/- प्रति शेअर असलेले 'आज्वा फनवर्ल्ड' कंपनीचे 10,000 शेअर्स हे सर्व शेअर्स त्यांच्या मुलीच्या नावे आहेत.
- ब) श्री डोंगरे आणि त्यांच्या पत्नी यांच्या संयुक्त नावावरील रू 10,00,000 रकमेची मुदत ठेव पावती. ही पावती तुमच्याच बँकेच्या दुसऱ्या शाखेची आहे.
- क) स्वतःच्या नावाची पुढील 2 वर्षात मुदत पूर्ण होणारी रू 15,00,000 रकमेची आयुर्विमा पॉलिसी.
- ड) रू 10,00,000 रकमेचे सोने.

प्रश्न 7) बँकेचा कर्जमंजूरी अधिकारी या नात्याने आपण खालील दिलेल्या कारणांसाठी कर्ज द्याल का? कर्जमंजूरी केल्यास आपण कर्जइच्छुकांकडून कोणत्या कागदपत्रांची मागणी कराल?

- अ) सायकल दुरुस्तीचे दुकान सुरू करण्यासाठी एक गृहस्थ रू 50,000/- रकमेच्या बीज भांडवलाची मागणी करतो.
- ब) नामवंत शैक्षणिक संस्थेतून एम. बी. ए. चे शिक्षण पूर्ण करण्यासाठी एक युवक रू 4.50/- लाखाची मागणी करतो.
- क) एका शहरात छोट्या प्रमाणावर स्क्रिन प्रिंटींगचा व्यवसाय सुरू करण्यासाठी एक गृहस्थ रू 1,00,000 रकमेच्या कर्जाची मागणी करतो.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3794

[Total No. of Pages : 4

[5159] - 78

M.Com. (Part - II) (Semester - IV)

ADVANCED MARKETING

Recent Advances in Marketing

(Special Paper - VII)

(Group - H) (2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain the Internal analysis of Strategic Marketing Management. **[20]**

OR

Write a detailed note on Evaluating Marketing Communication Programmes.

Q2) State Competitive advantages through Relationship Management. **[20]**

OR

What is Channel Management? Explain the channel selection criteria.

Q3) Explain the role of IT in retailing. **[20]**

OR

Explain in detail the Strategic role of Marketing Services.

Q4) Explain the significance and components of Supply chain Management. **[20]**

OR

Define 'Strategic Service Management' Explain Sustainable Competitive advantage of Strategic Service Management.

P.T.O.

Q5) Write short notes on (Any two)

[20]

- a) AIDA Model
- b) Customer Privacy
- c) Chain Management
- d) Hospitality Services

Total No. of Questions : 5]

P3794

[5159] - 78

M.Com. (Part - II) (Semester - IV)

ADVANCED MARKETING

Recent Advances in Marketing

(Special Paper - VII)

(Group - H) (2008 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :-

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
- 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) व्युत्पन्नरचनात्मक विपणन व्यवस्थापनाचे अंतर्गत विश्लेषण स्पष्ट करा. [20]
किंवा
विपणन संज्ञापन कार्यक्रमाचे मूल्यमापन यावर सविस्तर टीप लिहा.
- प्रश्न 2) संबंध व्यवस्थापनातून स्पर्धात्मक फायदे स्पष्ट करा. [20]
किंवा
चॅनेल (Channel) व्यवस्थापन म्हणजे काय? चॅनेल निवडीचे निकष स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) किरकोळ (Retailing) मध्ये आय. टी. ची भूमिका स्पष्ट करा. [20]
किंवा
विपणन सेवेमध्ये व्युत्पन्नरचनेची भूमिका सविस्तर स्पष्ट करा.
- प्रश्न 4) पुरवठा साखळी व्यवस्थापनाचे महत्व आणि घटक स्पष्ट करा. [20]
किंवा
'व्युत्पन्नरचनात्मक सेवा व्यवस्थापन' व्याख्या द्या. व्युत्पन्नरचनात्मक सेवा व्यवस्थापनाचे शाश्वत स्पर्धात्मक फायदे स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[20]

- अ) ए आय डी ए. मॉडेल
- ब) ग्राहक गोपनीयता
- क) पुरवठा व्यवस्थापन
- ड) आदरातिथ्य सेवा

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P3795

[Total No. of Pages : 4

[5159] - 79

M.Com. (Part - II) (Semester - IV)

ADVANCED MARKETING

Case Studies in Advanced Marketing (Paper - VIII)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates :

- 1) *Part - I carries 25 marks and Part - II 75 marks.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

PART - I

Q1) Explain the scope of Case study Method. **[10]**

OR

What are the advantages and limitations of Case study Method?

Q2) Write notes. (Any Three) **[15]**

- a) Approaches to Case study
- b) Utility of Case Study in modern marketing
- c) Steps in solving Case study
- d) Purposes of Case study method

PART - II

Attempt any three cases from the following.

Q3) Case No. 1 **[25]**

In the month of April, Raj Soya House Limited launched a new brand of strawberry flavoured soyabin milk. The product-'N-Joy' was positioned as a fun drink targetted at youths. The price of the product was Rs. 30 per bottle of 300 ml. In spite of aggressive advertising, sales of product could not increase. Hence, company conducted a survey of consumers to find out the reasons behind the same. In this survey, it was revealed that youths were not ready to consider it as a fun drink. Now company intends to relaunch the product successfully.

P.T.O.

Questions :-

- a) Why basically N-Joy failed to achieve the success?
- b) Is it possible to relaunch the product successfully? Give your suggestions.

Q4) Case No. 2

[25]

You are appointed as a marketing manager in a company manufacturing new brand of liquid toilet soap. Design the distribution channels all over India, and suggest a comprehensive physical distribution strategy. Make necessary assumptions and justify your statements.

Q5) Case No. 3

[25]

You are working in a company which is involved in the sale of classical Indian paintings. You have heard that there is a possibility of good business in America. Imagine how you will conduct the market survey in this context. Also prepare suitable marketing plan for the successful sale of Indian paintings in America.

Q6) Case No. 4

[25]

A south based private sector company is engaged in manufacturing and marketing fully automatic dishwashing machines-'Easy-wash'. Although at present, company is selling its product in South India, now it wants to tap the market in North and western India. Suggest the suitable promotion strategy in this context. Also prepare the promotion budget, making suitable assumptions.

Total No. of Questions : 6]

P3795

[5159] - 79

M.Com. (Part - II) (Semester - IV)

ADVANCED MARKETING

Case Studies in Advanced Marketing (Paper - VIII)

(2008 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :-

- 1) भाग - I साठी 25 गुण आणि भाग - II साठी 75 गुण आहेत.
- 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.
- 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

भाग - I

प्रश्न 1) केस स्टडी पध्दतीची व्याप्ती समजावून सांगा. [10]

किंवा

केस स्टडी पध्दतीचे फायदे आणि मर्यादा कोणत्या आहेत ?

प्रश्न 2) टीपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) केस स्टडी संदर्भातील दृष्टीकोन
- ब) आधुनिक विपणनात केस स्टडीची उपयुक्तता
- क) केस स्टडी सोडवण्याच्या पायऱ्या
- ड) केस स्टडी पध्दतीची उद्दिष्टे

भाग - II

खालीलपैकी कोणत्याही तीन केसेस सोडवा.

प्रश्न 3) केस क्र. 1 [25]

एप्रिल महिन्यात राज सोया हाऊस लिमिटेडने नवीन स्ट्रॉबेरीचा सुगंध असलेले सोयाबीन दूध बाजारपेठेत आणले. तरूण वर्ग डोळ्यांसमोर ठेवून आणि मौजमजेचे शीतपेय म्हणून 'एन जॉय' या नावाने हे बाजारपेठेत सादर केले. 300 मि.ली. च्या या बाटलीची किंमत 30 रूपये इतकी ठेवली. मात्र जोरदार जाहिरात करूनही या वस्तुची विक्री काही वाढू शकली नाही. यामागची कारणे शोधण्यासाठी कंपनीने मग ग्राहकांचे सर्वेक्षण केले. या सर्वेक्षणामध्ये असं आढळून आलं की तरूणवर्ग याला मौजमजेचे पेय म्हणून पहायला तयार नव्हते. आता कंपनीला हेच पेय पुन्हा यशस्वीरीत्या बाजारपेठेमध्ये उतरवायचे आहे.

प्रश्न :-

- अ) मूलतः 'एन्जॉय' यश का मिळवू शकले नाही ?
ब) कंपनी हे पेय पुन्हा बाजारपेठेत यशस्वीरीत्या आणू शकेल का ? तुमच्या यासंदर्भातील सूचना सांगा.

प्रश्न 4) केस क्र. 2 [25]

नवीन ब्रँडच्या द्रवरूप साबण उत्पादन करणाऱ्या एका कंपनीमध्ये तुमची नेमणूक मार्केटिंग मॅनेजर म्हणून झाली आहे. या वस्तूसाठी भारतभर वितरण साखळ्या कशा असतील ते सांगा आणि प्रत्यक्ष वितरणाची परिपूर्ण व्यूहरचना सूचवा. आवश्यक ती गृहितके मांडा आणि तुमची विधाने सिध्द करा.

प्रश्न 5) केस क्र. 3 [25]

भारतातील अभिजात चित्रकृती विकणाऱ्या एका कंपनीमध्ये तुम्ही नोकरी करत आहात. अमेरिकेत या चित्रकृतींची उत्तम विक्री होण्याची शक्यता आहे असं तुम्ही ऐकलं आहे. या संदर्भात बाजारपेठ सर्वेक्षण कसे करता येईल हे समजावून सांगा. अमेरिकेमध्ये भारतीय चित्रकृतींची यशस्वी विक्री करण्यासंदर्भात सुयोग्य विपणन योजना तयार करा.

प्रश्न 6) केस क्र. 4 [25]

दक्षिण भारतातील खाजगी क्षेत्रातील एक कंपनी सध्या 'इझी वॉश' नावाच्या पूर्णपणे स्वयंचलित अशा डिशवॉशिंग यंत्रांचे उत्पादन आणि विपणन करण्याच्या व्यवसायात गुंतलेली आहे. सध्या जरी ही कंपनी फक्त दक्षिण भारतात आपल्या वस्तू विकत असली, तरी तिला उत्तर भारत आणि पश्चिम भारतात सुध्दा बाजारपेठ प्रवेश करावयाचा आहे. या संदर्भात सुयोग्य विक्रयवृद्धी व्यूहरचना सूचवा. सुयोग्य ग्रहितकांच्या आधारे विक्रयवृद्धी अंदाजपत्रक सुध्दा तयार करा.

